

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Taloustieteellinen osasto

**Maakunnan kehittämisrahalla rahoitettujen alue-
kehityshankkeiden arviointi - esimerkkinä Keski-
Suomen hankkeet vuonna 1994**

Pro gradu -työ

21.8.1997

Ohjaaja: Professori Hannu Tervo

Laatija: Pertti Huikko

Jyväskylän yliopisto

Taloustieteellinen osasto

Pro gradu -tutkielma

Elokuu 1997

**Aihe: Maakunnan kehittämisrahalla rahoitettujen aluekehityshankkeiden arviointi -
esimerkkinä Keski-Suomen hankkeet vuonna 1994**

Laatija: Pertti Huikko

Tieteenala: Kansantaloustiede

Tekstisivuja: 70 Lähdesivuja: 3 Liitteitä: 2 kpl, 34 sivua

**Avainsanoja: uusi aluepolitiikka, endogeeninen kasvu, aluepolitiikan arviointi, maakunnan
kehittämisraha**

TIIVISTELMÄ

Tutkimus perustuu Keski-Suomen liiton aloitteesta lähteneeseen tarpeeseen arvioida Keski-Suomessa toteutettuja aluekehityshankkeita. Vuosi 1994 oli maakuntaliitoille ensimmäinen, jolloin aluekehityshankkeita toteutettiin tarkoitusta varten määrättyllä rahoituksella, maakunnan kehittämisrahalla.

Teoriaosuudessa käsitellään alueellista kehittämistyötä motivoivaa kirjallisuutta ja tutkimustietoa. Aluksi hahmotetaan uuden aluepolitiikan ominaispiirteitä, sitten alueellista kasvua kuvaavia kasvuteorioita ja viimeiseksi perinteisiä ja uusimpia aluepolitiikan arviointimalleja.

Empiriaosuuden aluksi kuvataan Keski-Suomen tilanne maakuntaliiton aluekehittämisohjelmien ja -strategioiden kannalta. Arviointitutkimus toteutettiin käymällä ensin huolellisesti aineisto läpi antaen samalla laatusana -arviointitulokset kaikista hankkeista (48 kpl). Hankkeiden tavoitteita ja tuloksia selvitettiin hankedokumenteista ja niitä tarkennettiin päättäjiä ja toteuttajia haastatteleamalla. Hankkeista tehtiin kokonaisarviointi eri näkökulmista, lisäksi neljän hankkeen näytettä selvitettiin perinpohjaisesti henkilökohtaisella haastattelulla.

Arvioinnin tuloksena huomattiin, että vuoden 1994 maakunnan kehittämisraha, yhteensä noin 3,5 miljoonaa markkaa, käytettiin yleisesti ottaen onnistuneesti. Arviointitulosten keskiarvoksi saatiin 3,73 (1 = epäonnistunut. . 5 = erinomaisesti onnistunut). Osaamiskeskusohjelmaan kuuluvat uutta teknologiaa soveltavat projektit onnistuivat parhaiten, kun taas matkailu- ja raja-alueprojekteissa oli eniten hankaluuksia. Tilastollinen tarkastelu paljasti enemmän rahoitusta saaneiden hankkeiden onnistuneen pieniä hankkeita paremmin.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Uuden aluepolitiikan mukaisten aluekehityshankkeiden arviointi	1
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rakenne	2
1.3 Tavoitteet	4
2. UUDEN ALUEPOLITIIKAN OMINAISPIIRTEET	4
2.1 Valtion vastuulta alueellisille liitoille	4
2.2 EU:n vaikutus suomalaiseen aluepolitiikkaan	8
3. ALUEELLINEN KASVU JA ALUEPOLITIikka - KATSAUS TEORIOIHIN	9
3.1 Perinteiset alueellisen kasvun teoriat	9
3.2 Uusi kasvuteoria ja aluekasvu	12
4. ARVIOINNIN KEHITYS JA TEOREETTINEN PERUSTA	17
4.1 Aluepolitiikan arvioinnin perinteiset lähestymistavat	17
4.1.1 Ekonometriset menetelmät aluepolitiikan tehokkuuden mittauksessa	19
4.1.2 Yritystason kyselytutkimus	22
4.1.3 Kustannus-hyöty -lähestymistapa	24
4.2 Uusi aluepolitiikka ja arviointi	27
4.2.1 Suomessa tehdyt uuden aluepolitiikan mukaiset arviointitutkimukset	27
4.2.2 Muualla Euroopassa tehdyt uuden aluepolitiikan mukaiset arviointitutkimukset	34
5. KESKI-SUOMI ALUEELLISEN KEHITTÄMISEN KOHTEENA	42
6. EMPIIRINEN ARVIOINTITUTKIMUS - ESIMERKKINÄ MAAKUNNAN KEHITTÄMISRAHALLA VUONNA 1994 TOTEUTETUT HANKKEET	45
6.1 Arviointijärjestelmän kuvaus	45
6.2 Aluekehityshankkeiden kokonaisarviointi	47
6.2.1 Kokonaisarviointi hanketyypeittäin	48
6.2.2. Kokonaisarviointi aluekehitysohjelmittain	53
6.2.3. Hankkeiden tilastollinen tarkastelu	55
6.3 Aluekehityshankkeista valitun näytteen arviointi	61
7. YHTEENVETO	68

1. JOHDANTO

1.1 Uuden aluepolitiikan mukaisten aluekehityshankkeiden arviointi

Suomalainen aluepolitiikka on elänyt murroskautta. Aluekehittämisohjelmien valmistelu ja toteuttaminen on siirtynyt valtion lääninhallitusten vastuualueelta paikalliselle tasolle, maakunnallisten liittojen ja kuntien vastuulle. Ohjelmaperusteisen aluepolitiikan tavoitteeksi on laissa (1135/93) määritelty alueiden omaehtoisen kehittämisen ja tasapainoisen alueellisen kehityksen edistäminen. Lain sisältö noudattaa pitkälti aiemman lain (1168/88) linjauksia. Painopistealueina ovat väestön elinolojen turvaaminen, peruspalvelujen saatavuus, perusrakenteen turvaaminen, tuotantorakenteen uudistaminen, uusien työpaikkojen luonti ja alueen talouden ja väestön osaamisen vahvistaminen (Niittykangas & Kankainen 1995).

Aluekehitysrahat on määritetty valtion talousarviossa alueellisten kehittämistavoitteiden toteuttamista varten. Aluekehitysrahaa myönnetään alueohjelmien tavoitteita toteuttaviin projekteihin, hankkeisiin, joita ovat mm. elinkeinotoiminnan kehittämishankkeet, julkiset investoinnit ja väestölle tärkeiden palvelujen turvaaminen. Maakunnan kehittämistä myönnetään alueen elinkeinotoiminnan omatoimiseen kehittämiseen. Se toimii myös omarahoitusosuutena EU:n rahoittamiin rakennerahasto-ohjelmia toteuttaviin hankkeisiin. EU:n rakennerahastoista on saatavissa rahoitusta tietyt edellytykset täyttäviin projekteihin. Osa aluekehitysohjelmien rahoituksesta tulee myös valtiolta ja KTM:n kautta. Maakunnan kehittämistä kokonaissumma on pienentynyt vuodelle 1996.

Kehittämistä keskeisin käyttökohde Keski-Suomessa on uusien yritysten perustaminen maakuntaan: vuoteen 2000 mennessä on tavoitteena luoda ohjelmien avulla Keski-Suomeen 2500 uutta yritystä ja 7500 uutta työpaikkaa. Etenkin pk-yritysten syntyä tuetaan avustamalla mm. yritysten yhteisiä projekteja ja yritysten välisiä verkostoja. Aluepolitiikka ja alueellinen kehittäminen ovat kuitenkin monitahoisia kokonaisuuksia, joista jäljempänä lisää. Jokaisen maakunnan kehittäessä omia "selviytymisstrategioitaan" on tärkeää huomioida myös mahdollisimman laajan yhteistyöverkoston ja kehittämisohjelmien luonti kansallisellakin tasolla. Maakuntien välisen yhteistoiminnan tuomia synergiaetuja tulee hyödyntää täysimääräisesti. Tätä kautta saadaan myös EU:n rakennerahastotuet parhaiten hyödynnettyä.

Euroopan yhteisö edellyttää myös aluekehityshankkeiden seurantajärjestelmän luomista. Hankkeiden arviointi käsittää tämän "pakollisen" kontrollointitehtävän (mihin käyttöön myönnetty raha on käytetty) lisäksi myös toisen näkökohdan: koska vastuu aluekehityshankkeiden valmistelusta on alueellisen hallinnon omissa käsissä, niin sen on tärkeää oppia jo toteutetuista hankkeista. Oppiminen edellyttää tarvittavan informaation keräämistä koko hankkeen toteutuksen ajalta ja tämän informaation työstämistä evaluointiprosessissa. Evaluointia hankaloittaa kehityshankkeiden yhteismitallisuuden puute: eri painopisteitä ja toimintalinjoja toteuttavat hankkeet ovat harvoin täysin vertailukelpoisia keskenään tulostensa suhteen. Alueellista kehittämisrahaa käytetään sekä tuotannollista toimintaa edistäviin hankkeisiin (vaikutukset mitattavissa tuottoina, työpaikkoina), että alueellisia perustoimintaedellytyksiä luoviin hankkeisiin infrastruktuurissa, koulutuksessa jne. (vaikutukset mitattavissa vasta tulevaisuudessa). Arviointiprosessin kannalta oleellista on oikeiden indikaattorien löytäminen. EU-lainsäädännössä korostuu etenkin hankkeiden etukäteisarviointi (ex ante evaluation).

Mihin painopistealueeseen alueellista kehittämisrahaa olisi sitten suunnattava milläkin osuudella hyödyn maksimoimiseksi? Hankkeiden arviointijärjestelmä pyrkii osaltaan auttamaan alueellista päätöksentekoa po. kysymyksen osalta.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen tavoitteena on etsiä Keski-Suomen aluekehityshankkeita parhaiten käsittelevä arviointimalli. Tätä mallia sovelletaan tutkimuksen empiirisessä osassa arvioitaessa vuonna 1994, ensimmäisenä maakunnan kehittämisrahan jakovuonna, toteutettuja aluekehityshankkeita. Mallin kehittäminen ja saatujen arviointitulosten tulkitseminen on varsinaisen ongelman ydin. Arviointijärjestelmään kuuluu arviointimallin ja tulosten tulkinnan lisäksi tulosten raportoiminen. Tässä yhteydessä on todettava, että vuosi 1994 oli ns. välivuosi: varsinaiset kehitysohjelmat valmistuivat vasta loppuvuodesta ja niinpä toteutetut hankkeet olivat lähinnä jatkoa lääninrahalla rahoitetuille kehitysprojekteille. Alueelliset kehitystavoitteet olivat entisen kaltaisia, joihin lisättiin uudet painotukset 1992 ilmaistun maakuntastrategian mukaisesti. Maakunnan kehittämisrahan rinnalla toimi myös toinen instrumentti: Keski-Suomen kehittämisrahaston myöntämä tuki. Osiin maakunnan kehittämisrahaa hakaneisiin (pienempiin) hankkeisiin myönnettiin tukea juuri Keski-Suomen kehittämisrahaston kautta. Lisäksi kunnilla oli oma rahasto, josta myönnettiin tukea maaseudun hankkeille. Myöntöperusteet kahteen viimeiseen tukimuotoon olivat maakunnan kehit-

tämisrahaa laveammat. EU -ohjelmat valmistuivat vuonna 1995, josta alkaen niiden toteuttamiseen alettiin ohjaamaan maakunnan kehittämisrahaa.

Työn rakenne on seuraava: luvussa 2 hahmotetaan uuden ohjelmaperusteisen aluepolitiikan erityispiirteitä, mitkä on ymmärrettävä aluepolitiikan tavoitteenasettelun ohjaajina.

Luvussa 3.1 on käsitelty perinteisiä alueellisen kehittämisen tasapaino- ja epätasapainoteorioita. Näiden kautta on argumentoitu sekä aluepolitiikan tarpeellisuuden puolesta että sitä vastaan. Luvussa 3.2 käsitellään alueellisen kasvun ja alueellisen kehittämisen teorioita, jotka ovat motivoivina tekijöinä uudelle aluepolitiikalle ja nykymuotoisille hankkeille. Näistä endogeenisen kasvun teoria ja sen aluejohdannaiset (industrial district, innovatiivinen miljö, kehittyvä toimintaympäristö jne.) sekä mosaiikkiteoria ovat tarkastelussa keskeisessä asemassa.

Luvussa 4 käsitellään aluepolitiikan arviointimenetelmiä. Arviointimenetelmät ovat kehittyneet aluepolitiikan kehityksen myötä. Aiemman aluepolitiikan metodina oli ohjalla yritysten investointeja ja tätä kautta saavuttaa kvantitatiivista kasvua (työpaikkoja, investointeja, yrityksiä). Uuden omaehtoisuuteen ja ohjelmaperusteisuuteen perustuvan aluepolitiikan tavoitteena on paikallisten resurssien mobilisointi ja tätä kautta enemmänkin kvalitatiivisten tulosten saavuttaminen (joiden kvantitatiivinen mittaus työpaikkojen tms. muodossa on vaikea välittömästi toteuttaa).

Luvussa 5 käydään läpi Keski-Suomea aluetaloutena luonnehtivat yleiset ja erityiset piirteet. Aluekehitysohjelmista tehdään lyhyt selvitys ja paneudutaan tarkemmin Keski-Suomen liiton myöntämään maakunnan kehittämisrahaan. Alueen elinkeino- ja teollisuuden rakenne ohjaavat aluepolitiikalle asetettuja vaatimuksia. Perinteisen suurteollisuuden valta-asema ja toisaalta maatalousvaltaisuus asettavat eri seutukunnat erilaisiin lähtöasetelmiin alueellista kehittämistä ajateltaessa. Seutukuntien erilaisuus vaatii aluepolitiikalta kehittämishankkeiden räätälöintiä kunkin seutukunnan erityisongelmien ratkaisemiseksi.

Luvussa 6 toteutetaan maakunnan kehittämisrahalla rahoitettujen aluekehityshankkeiden arviointi. Luvussa esitetään arviointimallin rakenne ja käytettävä arviointimenetelmä. Vuonna 1994 hyväksytyistä kehittämisrahahankkeista luodaan yleinen kuvaus jakaumien ja luokittelujen muodossa

(liitteenä on jakaumia vuoden 1994 kehittämisraha-hankkeista). Hankkeiden kokonaistarkastelussa kaikki hankkeet arvioidaan tavoite- ja vaikutusanalyysin perusteella. Edelleen hankkeista valitaan otos, jota arvioidaan ennalta määrättyjen arviointikriteerien pohjalta. Otoksen hankkeet arvioidaan systemaattisesti. Tämä käsittää päätöksentekijöiden haastattelut ja tilastotietojen koonnin otoksen hankkeiden käsittely- ja päätöstiedoista.

Luvussa 7 esitetään johtopäätökset suoritetusta arvioinnista. Arviointi toimii palautteena aluekehitysohjelmista päättävien työlle.

1.3 Tavoitteet

Tutkimuksen lähtökohta asettaa selkeät tavoitteet. Eri arviointimalleista on löydettävä Keski-Suomen aluekehityshankkeisiin parhaiten soveltuva. Tähän malliin perustuen tavoitteena on rakentaa arviointijärjestelmä, joka pystyy toteuttamaan arvioinnin hankkeista annettujen lähtökohta- ja seurantatietojen informaatio-sisällön pohjalta. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa selkeitä kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia tuloksia eri kehityshankkeiden onnistumisen asteesta. Tärkeä seikka on arvioinnin ja arviointimallin puolueettomuus. Hankkeiden arviointi on toteutettava eri tahon toimesta kuin hankkeiden valmistelu tai toteutus; tosin arvioijalle on suuri apu hankkeen valmistelijan tai valvojan mielipiteistä. Tämä auttaa myös hankkeen valmistelijaa/valvojaa analysoimaan omaa työtään. Lisäksi on huomioitava arviointiprosessin systemaattisuus ja jatkuvuus. Arviointiin on kehitettävä oma kulttuurinsa. Objektiiivinen, kehittävässä hengessä toteutettu arviointi ohjaa aluekehitystyön painopisteitä. Lopuksi on selvitettävä, kuinka hyvin juuri vuoden 1994 hankkeita arvioiva malli soveltuu vuodesta 1995 alkaen toteutettujen, osin EU:n tukemien hankkeiden arviointiin sekä esittää kehitysehdotuksia tähän liittyen.

2. UUDEN ALUEPOLITIIKAN OMINAISPIIRTEET

2.1 Valtion vastuulta alueellisille liitoille

Euroopan integraatiokehitys on uudistanut melko perusteellisesti suomalaista aluepolitiikkaa. Suomi yhdenmukaisti aluepolitiikkaansa eurooppalaisen mallin mukaiseksi jo ennen päätöstä liittyä EU:iin. Kansallisen aluepolitiikan periaatteet uudistettiin vuoden 1994 alussa. Integraatiopäätös syvensi ylikansallisen EU-politiikan vaikutusta Suomessa. Aluepolitiikan uudistusten

taustalla vaikuttavat yleiset aluepolitiikkaa muuttavat kehitystrendit. Muuttuvan aluepolitiikan kuvaa on hahmottanut Stöhr (1989):

- Aluepolitiikka ei enää kaksijakoisesti erottele kehittyneitä ja alikehittyneitä alueita, vaan tunnustaa erilaisten rakenteellisten heikkouksien tuomien **ongelmien monimuotoisuuden**
- päästrategiana ei ole niinkään alueellinen kasvu kuin **innovaatio**
- organisatoriselta muodoltaan toiminta ei ole enää keskitettyä, vaan **desentralisoitunutta**, omista paikallisista yhteisöistä ponnistavaa
- vallitseva mekanismi ei perustu alueiden väliseen kasvun uudelleen jakoon, vaan omien **paikallisten resurssien mobilisointiin**
- aluepolitiikka orientoituu pääoman ja materian sijasta **tietoon ja teknologiaan**, kvantitatiivisen kasvun sijasta **kvalitatiiviseen joustavuuteen**, teollisuuden sijasta **palveluihin ja sektoreiden välisiin yhteyksiin**, projekteista **ohjelmiin** sekä muutamista suurista yrityksistä ja projekteista **suureen määrään pk-yrityksiä ja projekteja**
- aluepolitiikan dynamiikkaan liittyvät pikemminkin **nopeasti vaihtuvat ja vaikeasti määritettävät ongelma-alueet** kuin maantieteellisesti "vakaat" ongelma-alueet sekä **"spontaaninen"** paikallisten resurssien mobilisointi pikemminkin kuin kiinteä "suunniteltujen" kasvukeskusten joukko

Uudet aluekehitysteoriat motivoivat juuri tämän tapaista kehitystä: endogeenista, alueesta itsestään lähtevää kehitystä, paikallisten olosuhteiden huomioonottamista ja mosaiikkimaista kehitystä, jossa alueen omaleimaisuus korostuu. Näistä teorioista lähemmin luvussa 3.2.

Systemaattisen aluepolitiikan voidaan Suomessa katsoa alkaneen vuonna 1966, jolloin astuivat voimaan ensimmäiset kehitysaluelait. Tästä alkaen aluepolitiikkaa on toteutettu määräaikaisten lakien pohjalta, millä on pyritty siihen, että lainsäädäntö mahdollisimman hyvin vastaisi

kulloinkin vallitsevan todellisuuden vaatimuksia (Niittykangas & Tervo 1995, 326). Alueiden kehitykseen vaikuttivat lisäksi eri viranomaisten harjoittama politiikka, maaseutupolitiikka sekä kunnallinen, alueellinen ja maakunnallinen elinkeinopolitiikka.

Aiempi järjestelmä oli keskusjohtoinen, hallinnointi oli tarkoin "ylhäältä" päin koordinoitua. Nytemmin, samalla kun aluejako on aiempaa hienojakoisempaa ja aluepoliittiset keinot ovat lisääntyneet sekä yritysten laadullisen kehittämisen asema painottunut, aluepoliittista päätösvaltaa on siirretty aluetasolle. Tämä edesauttaa kehityshankkeiden yksilöimistä aluetasolta lähteväksi. Alueiden oma aktiivisuus on kasvanut ja 1980-luvulta alkaen paikalliset tahot ovat laatineet strategialähtöisiä toimintasuunnitelmia. Maatalouspolitiikasta on siirrytty maaseutupolitiikkaan, mistä osoituksena on maaseudun väestön omatoiminen organisoituminen ja maaseutuyrittämisen tukitoimet (Niittykangas & Tervo 1995, 326).

Suomalaisen aluepolitiikan tulevaisuus käsittää monia mahdollisuuksia. Aluerakenteessa on sekä keskittäviä trendejä (metsäteollisuuden alueelliset keskittymät) että mosaiikkimaista kehitystä. Jälkimmäistä edustaa pieni- ja keskisuuri teollisuus, joka hyödyntää alueen omia voimavaroja. Maakunnallista identiteettiä pidetään voimavarana, muita "taikasanoja" ovat kansainvälisyys ja yrittäjäyys. Pkt-yritysten luominen kehitysalueille on haastava tehtävä, jossa tuotekehityksen, kansainvälistymisen ja verkostoitumisen antamat mahdollisuudet on tarkoin tutkittava. Alueellista omatoimisuutta korostettaessa ratkaisua haetaan edelleenkin enemmänkin yksittäisistä hankkeista kuin monipolvisista ja yhteistyöhön perustuvista hankekokonaisuuksista (Niittykangas & Tervo 1995, 332).

Aluepoliittinen selvitysmies Anssi Paasivirta esitti ehdotuksensa aluepolitiikan uudistamiseksi joulukuussa 1991 Suomen alueellisen uusiutumisstrategian muodossa. Uudistuksessa on viisi **päälinjaa**:

- 1) Alue- ja paikallishallinnon omatoimisuuden edellytyksiä vahvistetaan oleellisesti.
- 2) Yritystukijärjestelmä uudistetaan siten, että se tukee oleellisesti paremmin yritysten kilpailukykyisyyttä
- 3) Aluepolitiikasta tehdään oleellisesti nykyistä tehokkaampi

- 4) Aluepolitiikan toimenpiteet kohdistetaan valikoivammin kuin nykyisin
- 5) Aluepolitiikan tuloksia arvioidaan jatkuvasti

Edelleen Paasivirta ehdotti aluepolitiikkaa harjoitettavan viiden **ohjelman** puitteissa:

Kehitysalueohjelma, jonka tavoitteena on tuotantorakenteen uudistaminen heikoimmin kehittyneillä alueilla.

Rakennemuutosalueohjelma, jonka tavoitteena on äkillisen rakennemuutoksen haittojen poistaminen tuotantorakennetta monipuolistamalla, kuitenkin niin, että olemassa olevan yhdyskuntarakenteen käyttöaste säilytetään.

Maaseutu- ja saaristo-ohjelma, jonka tavoitteena on alueella nyt asuvan väestön tärkeiden palvelujen ja toimeentulomahdollisuuksien turvaaminen, samalla kun alueet pyritään säilyttämään jossain määrin asuttuna.

Osaamiskeskusten ohjelma, jonka tavoitteena on kehittää ainakin maan suurimmista keskusseuduista kansainvälisesti kilpailukykyisiä osaavan yritystoiminnan sijoitumisalueita.

Raja-alueohjelma, jonka tavoitteena on luoda valmiuksia, joilla voidaan hyödyntää itäisten - ja eteläisten lähialueiden infrastruktuurin rakentamis- ja tuotantotoiminnan kehittämishankkeita sekä osallistua kansainvälisellä rahoituksella tapahtuviin yhteistyöhankkeisiin.

Tässä on siis suomalaisen ohjelmaperusteisen aluepolitiikan saatesanat. Uuden aluepolitiikan toteuttamista varten Paasivirta ehdottaa alueellista kehittämisrahaa, jota käytetään kehittämisprojektien rahoittamiseen, osarahoitusosana osaamisinfrastruktuuri-investointeihin sekä syvän maaseudun palvelujen subventointiin. Edelleen aluepoliittinen selvitysmies ehdottaa yrityspalvelukeskusten muodostamista aluehallintoon. Yrityspalvelukeskuksissa on "saman katon alle" koottuna kaikki yritystoimintaa tukevat organisaatiot helposti lähestyttävässä muodossa.

2.2 EU:n vaikutus suomalaiseen aluepolitiikkaan

Suomi on merkittävästi muuttanut omaa aluepolitiikkaansa EU:n mallin mukaiseksi. Yhteisön tuet jäsenmaille tähtäävät koheesioon eli taloudelliseen ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. EU:n aluepolitiikan periaatteista kumppanuusperiaate ja ohjelmaperusteisuus ovat erityisesti olleet leimaa-antavia kansallista aluepolitiikkaa uudistettaessa. Ohjelmia toimeenpantaessa kumppanuus (partnership)- ja avoimuusperiaatteet korostuvat. EU:n aluepolitiikka perustuu ohjelmien laatimiseen paikallisella ja alueellisella tasolla.

EU:n aluepolitiikka toimii jatkeena yhteisön teollisuus- ja pk-yrityspolitiikalle. Kaupan esteiden poistamisella ja erilaisten toimintatapojen harmonisoinnilla yrityksille luodaan edellytykset mittakaavaetujen hyväksikäytölle. Tiede- ja teknologiaohjelmat parantavat yritysten kilpailukykyä. PK-ohjelman tavoitteena on kehittää toimintaympäristöjä, kannustaa yrittäjyyttä sekä edistää yritysten sopeutumiskykyä ja edellytyksiä käyttää hyväkseen tarjoutuvia toiminnan mahdollisuuksia. (Niittykangas & Tervo 1995, 326).

EU:n aluetuki jaetaan kolmen rakennerahaston (aluekehitysrahasto, sosiaalirahasto ja maatalouden ohjaus- ja takuurahasto) sekä koheesiorahaston kautta. Koheesiorahaston tarkoitus on auttaa heikoimmin kehittyneitä jäsenmaita (esim. Kreikka, Portugali) saavuttamaan talous- ja rahaliiton EMUn jäsenyysehdot. EU:lla on myös useita aluepolitiikkaan liittyviä kehittämisohjelmia. Yksi tärkeimmistä on raja-alueyhteistyöhön suuntautunut Interreg -ohjelma. Euroopan investointipankki ja muut rahoitusjärjestelmät myöntävät luottoja alueiden kehittämiseen.

EU:n rahoitus suunnataan seuraaviin kohteisiin ja tavoitteisiin:

1. heikoimmin kehittyneille alueille
2. taantuville teollisuusalueille
3. nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden hoitoon
4. työssäolevien uudelleenkoulutukseen
5. maaseudun kehittämiseen, josta a) maatalousalueiden kehittämiseen ja b) maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiseen
6. erittäin harvaan asuttujen alueiden kehittämiseen ja rakenteellisen sopeuttamisen edistämiseen

Rahoituksen saaminen edellyttää myös kansallista osarahoitusta, jonka on katettava vähintään puolet kokonaiskustannuksista. Valtaosa rahoituksesta suunnataan alueellisiin perusteisiin eli kohtien 1, 2 ja 5b perusteella. Rakennerahastoilla on käytettävissään vuosina 1994-1999 noin 150 miljardia ecua (872 miljardia Smk), joista noin 70 % käytetään 1-tavoitteen tukeen. Rakennerahastojen tuki on yhteisön budjetin toiseksi suurin menoerä heti maatalouspolitiikan jälkeen.

3. ALUEELLINEN KASVU JA ALUEPOLITIikka - KATSAUS TEORIOIHIN

3.1 Perinteiset alueellisen kasvun teoriat

Alueellisen kasvun teorioista perinteisten tasapaino- ja epätasapainoteorioiden pohjalta on argumentoitu sekä aluepolitiikan puolesta että sitä vastaan. Aiempiä insentiiviperusteista aluepolitiikkaa perustelivat juuri epätasapainoteoriat.

Yleisen tasapainoteorian mukaan tasapaino on talouden luonnollinen olotila. Teoria ei korosta aluepolitiittisten toimenpiteiden merkitystä; aluepolitiikkaa tarvitaan korkeintaan markkinajäykkyyksien oikaisuun tai kiihdyttämään kehitystä hakeutumaan uuteen tasapainotilaan (Tervo 1983,13). Tällaisia toimia voisivat olla esim. infrastruktuuri-investoinnit tai tuotannontekijöiden, etenkin työvoiman, liikkuvuuden edistäminen (Kiljunen 1979, 23). Kuitenkin aluettaisia eroja on havaittavissa lähes joka maassa eli talous on disintegroitunut. Tällöin tasapainoaste ja -tila vaihtelevat alueittain ja aluepolitiikka mukautuu alueellisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Kansantalouden sisällä tapahtuva taloudellisen toiminnan keskittyminen ja tasoittuminen on yhteiskunnan kannalta merkittävä tutkimuskohde. Alueellinen kasvuteoria on tuottanut malleja tätä tarkastelua varten. Malleista neoklassinen ja keynesiläinen alueteoria pohjautuvat pitkälti yleiseen talousteoriaan.

Neoklassisessa perusteoriassa oletus alueiden välisen kehityksen tasoittumisesta on sisäänrakennettu. Kehityserojen ei nähdä kärjistyvän. Painopiste on tarjonnassa, kapasiteetti määrää tuotannon tason ja kasvuvauhdin ratkaisevat pääoman kasautuminen, työvoiman tarjonnan kasvu ja tekninen kehitys. Alueelliset erot tuottavuudessa ja tuotannontekijöiden korvauksessa johtuvat epäoptimaalisesta resurssien allokatiosta, jonka markkinamekanismin toiminta täydellisen kilpailun vallitessa vähitellen korjaa (McCombie 1988). Autonominen väestönkasvu määrää

pitkän aikavälin tasapainokasvun. (Susiluoto 1996,19)

Teollisen tuotannon sijaintiteoriat olivat neoklassisen taloustieteen ensimmäisiä sovelluksia. Weber painotti kuljetuskustannusten, työvoimakustannusten ja kasautumisvaikutusten, agglomeraatiohyötyjen, merkitystä urbanisoitumisen selittäjinä. Lösch perusti yritysten sijaintiteoriansa voittojen maksimoinnin periaatteeseen. Paras sijaintipaikka löytyy sieltä, missä kokonaiskustannusten ja bruttotulojen erotus eli nettotulo on suurimmillaan. Lösch kehitti myös ns. keskushierarkiamallin kuvaamaan markkina-alueiden järjestelmää. Ohlinin teoria tuotannon kansainvälisestä ja alueellisesta sijoittumisesta korostaa, että kukin alue hyötyy erikoistumisesta ja suurtuotannosta riippumatta alueellisten voimavarojen suhteen esiintyvistä eroista. (Kiljunen 1979,18).

Teollinen tuotanto hakeutuu sijaintitekkijöiden suhteen ja esim. työvoima liikkuu pois pienten tulojen alueelta, toisaalta pääoma ja yritystoiminta tulevat alueelle hyödyntämään alhaisia työvoimakustannuksia. Näin järjestelmä hakeutuu kohti tasapainotilaa.

Myöhemmät alue- ja sijaintiteoriat (po. teoriat kehiteltiin jo ennen toista maailmansotaa) keskittyvät aluetaloudellisten tasapainomallien sekä aluetalouksien kuvaus- ja analyysimenetelmien kehittelyyn. Talouden dynaamisten prosessien kuvaus onkin näille teorioille ollut huomattavasti hankalampaa, koska järjestelmän perusmuuttujat otetaan annettuna ja teoria rakentuu rajahyödyn- ja täydellisen kilpailun käsitteiden varaan. (Kiljunen 1979,20). Lähtökohtana on, että markkinavoimien vapaa toiminta johtaa käytettävissä olevien voimavarojen optimaaliseen hyödyntämiseen ja edistää järjestelmän luontaista pyrkimystä yleistä tasapainotilaa kohti. Yritykset valitsevat toimintansa kannalta tehokkaimman sijaintipaikan, mikä optimoi myös yleisten voimavarojen kohdentamisen. Julkisen vallan puuttuminen talouden toimintaan on rajattava minimiin. Aluepolitiikkaan ei nähdä erityistä tarvetta (alueellisia kehitystoimia ei tule edistää, ellei ole varmuutta niiden taloudellisesta kannattavuudesta), sen sijaan julkiselle vallalle kuuluu yleisten toimintaedellytysten turvaaminen. Tuotannontekijöiden, erityisesti työvoiman, liikkuvuus on varmistettava. Alueellista erikoistumista edistetään suhteellisen edun periaatteen mukaisesti.

Neoklassisen teorian oletukset sulkevat analyysin ulkopuolelle aluedimension, jolle ovat ominaisia skaalatuotot, kitkatekijät ja ulkoiset vaikutukset, sekä alueellisen keskittymisen mahdol-

lisuuden. Mallin heikkoudet voivat johtua sovellutuksista tai itse metodista. Uudet tutkimukset ovat havainneet varsinkin aluetasolla selvää, joskin hidasta tasoittumista. Nämä havainnot tukevat varauksellisesti neoklassista mallia. Kansainvälisesti neoklassinen tasoittumishypoteesi saa tukea, kun inhimillisen pääoman vaihtelu huomioidaan. (Susiluoto 1996,19).

Keynesiläinen kasvuteoria mahdollistaa myös alueellisten kehityserojen kärjistymisen. Teoriakehikko yhdistää export base- ja vientikasvua korostavan ajattelun. Keynesiläisten mallien tyypillisiä piirteitä ovat **Verdoornin laki** ja **kysymys alueellisen maksutaseen tasapainon vaatimuksesta**. Ensimmäisen mukaan tuottavuuden kasvu on tuotannon kasvun nouseva funktio, jonka taustalla ovat kasvavat skaalatuotot teollisuudessa. Mekanismi perustelee kasvun alueellista kumuloitumista, mutta lain oletettu vaikutusmekanismi on jäänyt epäselväksi. Jälkimmäisessä vientisektorin heikkous aiheuttaa hitaan kasvun ongelmia, jotka näkyvät alueellisen maksutaseen tasapainossa. Pitkän ajan tasapaino-ongelmista seuraa tuotannon ja työllisyyden supistuminen, kunnes uusi tasapaino saavutetaan (Susiluoto 1996,20).

Alueellisten epätasapainoteorioiden lähtökohdat muodostuvat juuri havainnoista alueiden kasvuerojen erilaisuudesta. Talouden kasvu keskittyy sisäisten ja ulkoisten hyötyvaikutusten seurauksena. Tämän alueellisen polarisoitumisen seurauksena syntyy sekä kasvavia alueita että kehityksessään taantuvia alueita (Tervo 1983,14). Epätasapainoteoriat korostavat julkisen vallan roolia kehityksen alueellisessa tasapainottamisessa.

Polarisaatioperiaatteen mukaan alueellinen keskittyminen liittyy väistämättä kasvuun. Teoriaa ovat kehittäneet mm. Perroux (kasvukeskusteoria) ja Myrdal (kasautuvan kasvun periaate).

Kasvukeskusteorian (growth pole theory) luoja Francois Perroux etsii syitä tuotannon alueelliseen keskittymiseen. Teollistuminen alkaa tietyllä alueella ja kasvaessaan se kehittää sisäisiä ja ulkoisia hyötyvaikutuksia, mitkä antavat etuaseman alueiden välisessä kilpailussa. Kasvukeskus koostuu keskinäisiä vuorovaikutuksia omaavasta teollisuusyksikköjen ryhmästä, joka hyödyntää tuotannon alueellisesta keskittymisestä saatavia etuja. Syntynyt teollinen kompleksit vahvistaa kilpailukykyään kasautumisvaikutusten avulla. (Kiljunen 1979,27). Näin erityyppiset teollisuus- ja tuotantoyksiköt pyrkivät muodostumaan ryhmiksi ja keskittymään alueellisesti. Taloudellinen kehitysprosessi on epätasapainoilmiö, jossa dynaamiset keskuksat seuraavat ajassa toisiaan ja johon liittyy yritysten, toimialojen ja alueiden kesken ilmenevä dominointi. Kasvukeskusteorian

mukaan polarisaatio ei ollut suppeasti ajatellen maantieteellistä. Kasvavan maantieteellisen kaupunkikeskuksen näkökulma oli vain eräs mahdollisuus, sillä taloudellisesti toisiaan lähellä olevat yksiköt saattoivat sijaita missä hyvänsä (Susiluoto 1996,22).

Myrdalin (1957) kasautuvan kasvun teoria lähtee ristiriidasta, joka on perinteisen kansainvälisen kaupan teorian tasoittumisoletuksen ja todellisuuden suurten kehityserojen välillä. Talouden syy-seuraussuhteet luovat kehittyneillä alucilla suotuisia vaikutuksia, mutta kehittymättömillä alucilla päädytään "noidankehään". Vaikutukset keskuksesta kehittymättömille alueille voivat olla kasvua ehkäiseviä (backwash effects) tai leviämisaikutuksia (spread effects), mutta ehkäisevät vaikutukset dominoivat aina leviämisaikutuksia, lukuunottamatta harvinaisia rajatapauksia. (Susiluoto 1996,22). Kuitenkaan leviämisaikutukset eivät tue tasapainoteoriaa: jos markkinavoimat saavat toimia vapaasti, alueiden epätasainen kehitys on tosiasia.

Epätasapainoteoriat korostavat julkisen vallan roolia alueellisten voimavarojen tasaisen jakautumisen varmistajana. Myrdalin mukaan hyvinvointivaltio puuttuu tasa-arvopoliitikkanaan kumuloituvien epätasapainoisuuksien kierteseen. Perroux`n mukaan julkisen vallan rooli korostuu kasvukeskuksia luotaessa. Alueellinen epätasapainomalli korostaa kuitenkin sitä, että pohjimmiltaan markkinamekanismi on tehokkain yhteiskunnallisten voimavarojen kohdentaja ja hyväksikäyttäjä. (Kiljunen 1979,33). Kehittämistoimien yhteydessä on muistettava, että niiden tulee olla pitkällä tähtäimellä taloudellisesti kannattavia.

Epätasapainoteorioiden mukaan kehitysaluepoliittista tukea harjoitetaan, kunnes käynnistynyt taloudellinen kehitys on kyllin voimakasta jatkuakseen omin voimin ilman tukitoimia (infant industry). Suomen aikaisemman aluepolitiikan perustelut löytyvät epätasapainoteorioista. Aluepoliittiset toimenpiteet, yritystoiminnan aluepoliittiset avustukset ja tukitoimet olivat tärkeällä sijalla suomalaisessa aluepolitiikassa.

3.2 Uusi kasvuteoria ja aluekasvu

Euroopan yhdentyessä kansallisvaltioiden merkitys vähenee ja alueiden merkitys kasvaa. Alueiden merkityksen kasvun rinnalla eurooppalainen havainto on aluekehityksen "mosaiikkimaisuus". Länsi-Euroopan maissa kehitys on kulkenut muutoin samankaltaisilla alueilla eri ratoja. Ratkaisevana tekijänä alueiden kehityksessä ovat paikalliset olosuhteet, joissa alueilla on

aikaisempaa enemmän kehityksensä avaimet omissa käsissään. (Niittykangas et al. 1994,11).

Uudet aluekehitysteoriat, jotka korostavat endogeenista aluekasvua, motivoivat uuden hankeperusteisen aluepolitiikan. Mosaiikkimalli korostaa, että aluekehitykseen vaikuttavat monet, eri suuntaan vetävät tekijät, eikä lopputulosta ole helppo ennakoida (Susiluoto 1996,24).

Uusi **endogeenisen kasvun teoria** on muotoutunut 1980-luvun loppupuolelta alkaen. Mikrotalousteorian kehitys mahdollisti kasvavien skaalatuottojen mallittamisen. Endogeeninen aluekasvu korostaa keskittymisen mahdollisuutta. Kasvu saattaa "lukkiutua" tietyille alueelle, mikä johtuu historiallisesta sattumasta, jolle kasvavat skaalatuotot antavat mahdollisuuden. Tekninen kehitys on ennen kaikkea endogeeninen tekijä.

Tärkeimmät teknologista kehitystä määrittävät tekijät ovat jaettavuus (rivalry) ja poissulkevuus (excludability). Hyödyke ei ole jaettava, jos sitä voi käyttää vain yksi taho kerrallaan, ja se on poissulkeva, jos hyödykkeen omistaja voi estää muilta sen käytön. Tavanomaiset hyödykkeet ovat poissulkevia, mutta eivät jaettavia, tyypilliset julkishyödykkeet päinvastoin. Teknologinen kehitys sijoittuu yksityisen ja julkisen hyödykkeen välimaastoon: se on jaettava ja osittain poissulkeva. (Susiluoto 1996,34).

Tieto on kasvun kannalta pääoman perusmuoto, johon yrittäjät investoivat. Hyödykemarkkinoilla vallitsee epätäydellinen kilpailu. Myös inhimillisen pääoman kasautumisella keskuksiin on oma vaikutuksensa. Uusi alueellinen kasvuteoria perustelee kansantalouden endogeenisen eriytymisen kasvavia skaalatuottoja hyödyntäväksi keskukseksi ja alkutuotantovaltaiseksi periferiaksi.

Alueellisen kehittämisen sisäsyntyinen, endogeeninen, kasvuprosessi, sen alulle saattaminen ja vahvistaminen ovat alueiden kehittämisen ratkaisevia tekijöitä. Tämän endogeenisen kasvu-prosessin keskeisiä tekijöitä ovat paikallinen yrittäjyys, sosiaaliset verkostot, innovatiivinen miljöö, tuotannontekijöiden joustavuus ja institutionaaliset rakenteet (D'Arcy & Giussani 1993). Paikallisella tasolla korostuu tiedon ja inhimillisen pääoman ulkoisvaikutusten hyödyntäminen ja edistäminen, paikallisten toimijoiden aktiivisuus, alueellinen identiteetti ja vahva "kehitysetos". Tiedon ja osaamisen ylivuoto (spill-over) on uuden kasvuteorian avainkohtia. (Okko 1992).

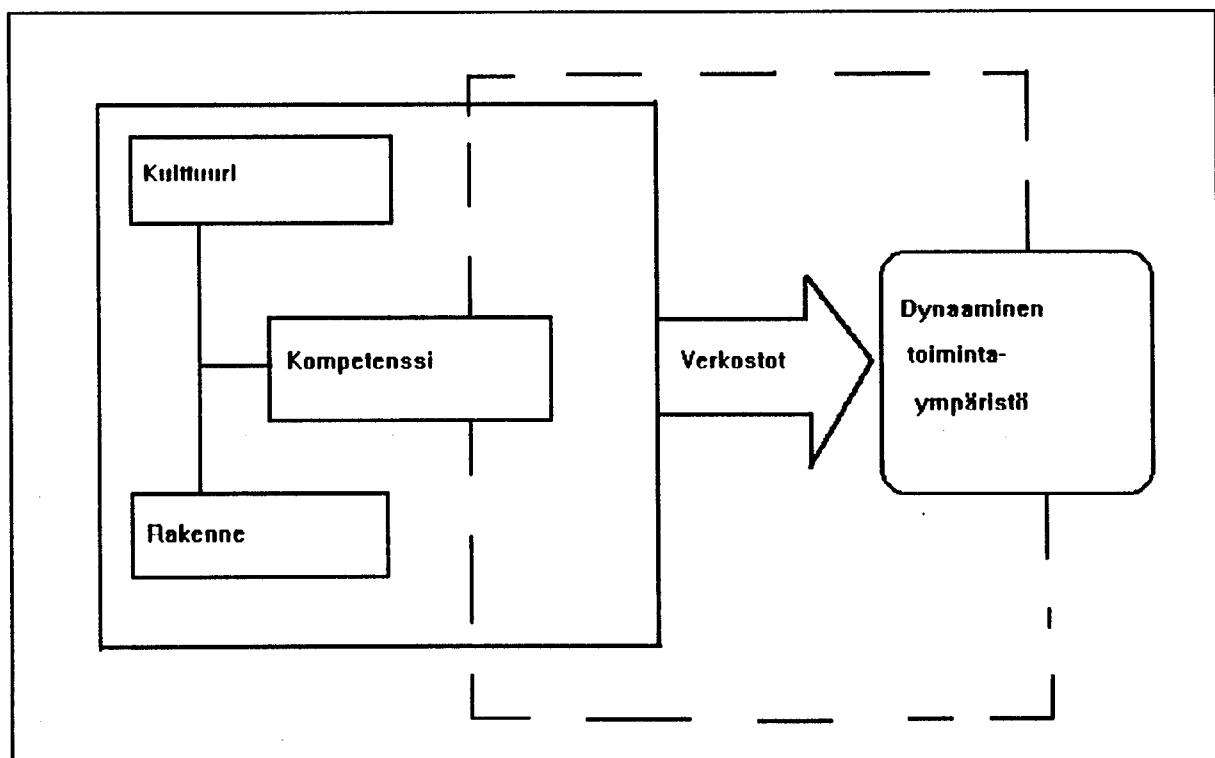
Taulukossa 1 on vertailtu paikallisella tasolla toimivia endogeenisen kasvun teorian aluejohdannaisia: yrittäjäkulttuuria, teollista aluetta (industrial district), innovatiivista miljööä ja schumpeterilaista kilpailua. Malleissa nousevat päällimmäisiksi kussakin eri tekijät, kuitenkin yhteisiäkin aineksia on.

	YRITTÄJÄ-KULTTUURI	TEOLLINEN ALUE	INNOVATIIVINEN MILJÖÖ	SCHUMPETERILAINEN KILPAILU
Strategiset lähtökohdat	Keskittyy tarjontapuoleen	Yritysten verkosto	Yritysten verkosto	Strateginen suuntautuminen
	Tuotannontekijämarkkinoiden toiminnan parantaminen	Joustavuus	Innovaatioiden synnyttäminen	Strateginen toiminta
	Julkiset ja yksityiset yritykset	Kilpailun ja yhteistyön koeksistenssi	Korkean teknologian keskittymät	Markkinajohtajuus
	Yritysmuuntoinen ympäristö	Sosiaalinen ja taloudellinen koheesio	Joustava tuotantoorganisaatio	
			Uusi teollistunut alue	
Endogeenisen kasvun osuus				
1) Paikallisten tekijöiden vaikutus	Toisinaan	Aina	Hyvin tärkeä, myös ulkoisia tekijöitä	Mahdollisesti tärkeä
2) Alueellisen identiteetin merkitys	Useimmiten vähemmän tärkeä	Hyvin tärkeä	Hyvin tärkeä	Toisinaan tärkeä
3a) Investointi- ja kasvutekijöiden muoto	Epäsuora - poistaa tuotannontekijämarkkinoiden jäykkyyksiä	Suora - verkostot ja eksternaliteetit	Innovatiiviset yritysverkostot, positiiviset teknologia-eksternaliteetit	Markkinajohtajuus, yrittäjyys
3b) Teknologia-ylivuotojen todennäköisyys	Pieni	Suuri	Suuri	Keskisuuri
Operationaaliset ongelmat	Markkinoiden toiminta, top-down -toiminta	Stabiilisuus Kansainvälisten verkostojen toimivuus	Korkean teknologian eksternaliteettien tarve, stabiilisuus	Organisaatiovaatimukset, konfliktien ratkaisu

Taulukko 1: Paikallisen kehittämisen teorioiden vertailu

Tärkeimpinä voidaan pitää käsitteitä "industrial district" ja "marshallilainen talousalue" (Niittykangas et al. 1994,12). Tällä tavoin muodostuneet alueellisen toiminnan keskittymät perustuvat kasvuun, joka juontuu agglomeraatiohyödyistä ja yhteistoiminnasta: vahva alueellinen identiteetti, kollektiivinen yrittäjäys, joustava erikoistuminen, kilpailun ja yhteistoiminnan samanaikaisuus, tiedon ja innovaation nopea leviäminen, sosiaalinen ja taloudellinen koheesio sekä kollektiivinen identiteetti yhdistävät kasvavia alueita.

Yritysten kannalta korostuu **dynaaminen toimintaympäristö**. Koko toimintaympäristön kasvu on tärkeämpää kuin yksittäisen yrityksen kasvu, alueen kehitys on sidoksissa toimijoiden muodostamaan kokonaisuuteen. Kompetenssi korostuu kilpailuetuna. Paikallisen kehityksen luovat osaavat ja aktiiviset ihmiset sekä kilpailukykyiset yritykset. Rakenteiden uudistamisessa tavoitteina ovat dynaamiset yritykset ja ympäristöt, jossa vuorovaikutussuhteet toimivat sitovina ja katalyyttisinä voimina, ja jossa kompetenssi on keskeinen tuotannontekijä. Rakenteelliset ja kulttuuriset piirteet ovat mallin taustatekijöitä.

Kuvio 1. Dynaaminen toimintaympäristö (Hedlund ym. 1990)

Uusi tuotannollinen paradigma on muuttanut yritysten toimintaympäristöä. Tehdasteollisesta paradigmasta (fordismi) on edetty joustavaan, tietoteolliseen paradigmaan. Verkostot ja uusi teknologia korostuvat, uusinta kehitystä ovat joustava työaika ja tietotyö. Nämä tekijät heijastuvat aluepolitiikan kehitykseen.

Mosaiikkiteorian ajattelu on osin syntynyt kritiikkinä aiempia polarisaatioteorioita, etenkin keskus-periferia -ajattelua, kohtaan. Polarisaatioteorioiden ennusteet aluekehityksestä eivät näet ole osuneet Euroopassa kohdalleen viimeisten vuosikymmenten aikana. Keskusten ja periferioiden kehityserot ovat pienentyneet ja suurten keskusten kasvuvoima on heikentynyt. Mosaiikkiteorian aluekehitykseen vaikuttavat tuotantorakenne ja paikalliset tekijät. Tuotannon rakenne ilmenee kasvavien ja supistuvien sektoreiden kautta. Paikallisia tekijöitä ovat poliittiset olot, infrastruktuuri, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, työvoiman laatu, kulttuuriset ominaisuudet, tuotannontekijähinnat ja kasautumisedut (Illeris 1993). Kun suhde keskittymisen ja hajautumisen välillä on kokonaisuutena häilyvä, muuttuvat aiemmat keskus-periferia -suhteet kompleksiseksi mosaiikiksi, jossa paikalliset olosuhteet usein ratkaisevat (Susiluoto 1996,31).

Organisoitunutta massatuotantoa ja hintakilpailua tärkeämpää ovat nyt differentioitunut ja joustava tuotanto sekä laatuun, innovaatioihin ja segmentoituneisiin ja muuttuviin tarpeisiin vastaava kilpailu (Illeris 1993). Yksinkertainen keskus-periferia dikotomia purkautuu ja mosaiikkimaisuus tulee tilalle-malli, joka korostaa paikallisia olosuhteita ja paikallisuutta yleensäkin alueen kehityksen ratkaisevana tekijänä. Alueilla on aikaisempaa enemmän itse oman kehityksensä avaimet käsissään.

Kansainvälinen taloudellinen kehitys lisää jatkossakin uusien alueellisten kasvumallien relevanssia. EU:n sisämarkkinoilla tuotannontekijät liikkuvat vapaammin kuin ennen ja tämän johdosta vanhat kansainvälisen kaupan teoriat häviävät ajankohtaisuudessa aluetaloustieteen kysymyksenasetteluille.

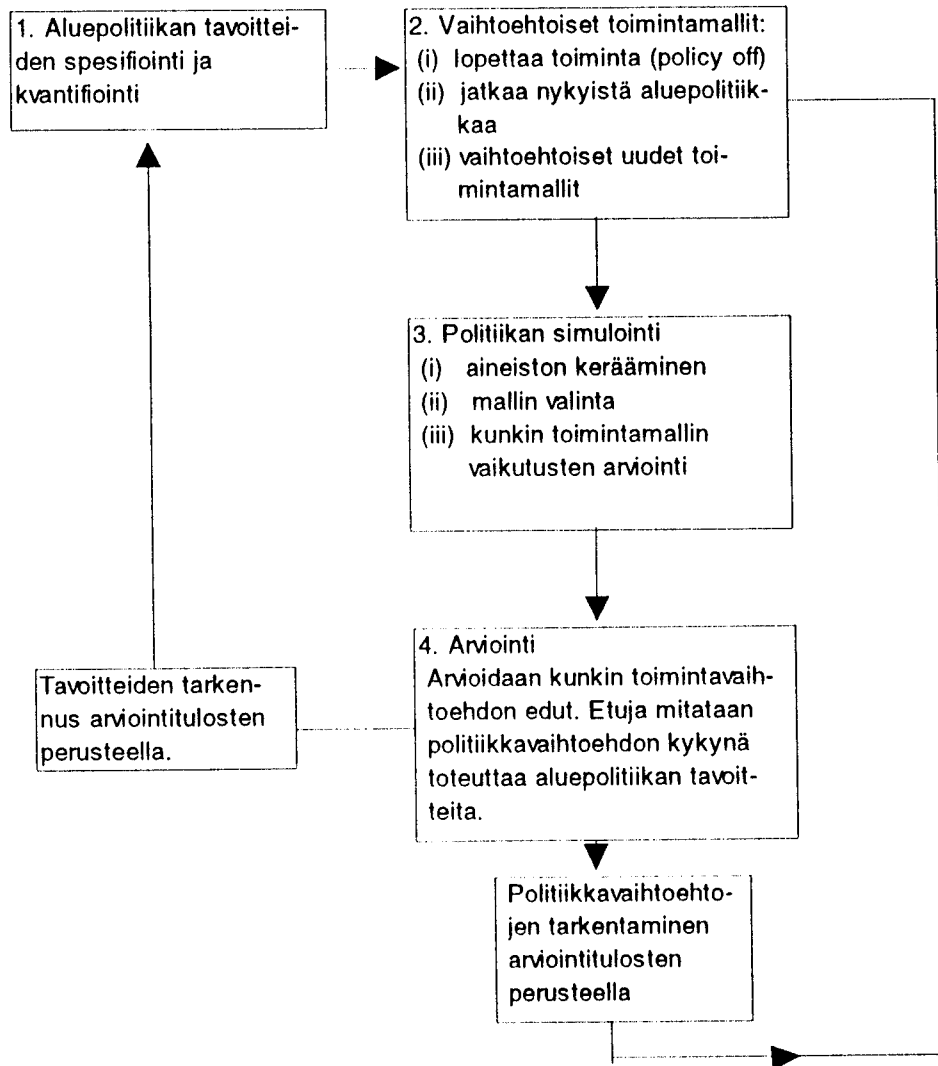
4. ARVIOINNIN KEHITYS JA TEOREETTINEN PERUSTA

4.1 Aluepolitiikan arvioinnin perinteiset lähestymistavat

Perinteisen, ennen uuden ohjelmaperusteisen aluepolitiikan esille tuloa harjoitetun aluepolitiikan tavoitteena oli kvantitatiivinen kasvu eli työpaikkojen, investointien ja yritysten saaminen alueelle. Tämä politiikkamalli ohjaili aktiivisesti yritysten investointeja. Näin ollen myös aluepolitiikan arviointi keskittyi kvantitatiivisten vaikutusten mittaamiseen. Tässä luvussa käsitellään aluepolitiikan vaikutusten mittausta sekä ekonometristen menetelmien avulla tehtyinä että yritystason kyselytutkimusten avulla toteutettuina (industrial survey). Lisäksi esitetään laajempi arviointimenetelmä, kustannus-hyöty -analyysi, joka ottaa huomioon kaikki kansantaloudelle koituvat hyödyt ja haitat, jotka aluepolitiikasta aiheutuvat.

Aluepolitiikan vaikutuksia voidaan arvioida sen vaikutusten perusteella esim. työllisyyteen, investointeihin ja teollisuuden siirtymiseen aluepolitiikan kohdealueelle. Laajempia arviointimetojeja voidaan käyttää kustannus-hyöty analyysin muodossa.

Jotta toimenpiteille asetettujen tavoitteiden saavuttamista voitaisiin arvioida, on tavoitteet ilmaistava mahdollisimman selkeästi. Esim. työllisyyden kehitystavoitteet ilmaistaan kvantitatiivisesti samoin kuin tavoitteen saavuttamiseen tarvittava ajanjakso. Seuraavaksi määritellään käytössä olevat vaihtoehtoiset toimintamallit, politiikkavaihtoehdot: olemassa olevat ja uudet toimintamallit sekä ei-politiikkaa -vaihtoehto. Nämä vaihtoehdot arvioidaan sen perusteella, mitkä ovat niiden estimoidut vaikutukset kyseisessä tilanteessa. Edelleen, aluekehitysprojektin edetessä, arviointikierros suoritetaan uudelleen saatujen tulosten perusteella eli valitaan tässä uudessa tilanteessa paras toimintamalli. Arviointi on näin elävä, interaktiivinen prosessi. (Armstrong & Taylor 1993,330).

Kuvio 2: Evaluaatioprosessi (Armstrong & Taylor 1993,331).

Aluepolitiikan vaikutuksia ei voida suoraan mitata työttömyyden muutoksina, vaikka työttömyyden vähentäminen onkin yksi aluepolitiikan päätavoitteita. Työttömyys saattaa lisääntyä kohdealueella, vaikka politiikka loisikin ansiokkaasti uusia työpaikkoja. Teollisuuden nopeat rakennemuutokset luovat tällaisia vaikutuksia. Tukitoimien vaikutuksesta alueelta poismuutto voi vähetä. Myös työikäisen väestön työhön osallistuminen vaihtelee. Uudet työelämään tulijat ja alueelle muuttavat (nettomääräisinä) sekä työelämään osallistumattomat, jotka eivät ole rekisteröityneet työttömiksi esim. kotirouvat, vaikuttavat tilastoihin. Työllisyyden muutos voidaan lisäksi jakaa aluepolitiikan vaikutukseksi ja muiden tekijöiden aikaansaamiksi vaikutuksiksi.

Tämän vuoksi työttömyyden muutoksen sijasta tarkempi tapa on arvioida aluepolitiikan suoria vaikutuksia työllisyyteen, investointeihin ja alueelle muuttavien yritysten lukumääriin. (Armstrong & Taylor 1993,333).

4.1.1 Ekonometriset menetelmät aluepolitiikan tehokkuuden mittauksessa

Eri aluepoliittisten instrumenttien vaikutuksina syntyviä työpaikkoja ja teollisuuden siirtymiä muilta alueilta voidaan tutkia ekonometristen mallien avulla. Näin arvioidaan aluepolitiikan tehokkuutta. Ensin käsitellään työllisyydessä tapahtuvia muutoksia, jäljempänä aluepolitiikan aikaansaamia teollisuuden investointeja tuetulle alueelle.

Aluepolitiikan vaikutuksia alueen työllisyyteen voidaan arvioida aikasarja-aineistoon pohjautuvilla regressioanalyysillä. Täten selitetään työllisyyden vaihtelua annettuna ajanjaksona (yhden vuoden periodi) aluepolitiikan vaikutusaikana tai sen vaihteluaikana. Työllisyyden muutos on riippuva muuttuja, jota regressoidaan selittävillä muuttujilla (sisältävät aluepolitiikka - muuttujat). Moore, Rhodes ja Tyler (1987) ovat tehneet ekonometrisen mallin, jossa on kolme aluepoliittista muuttujaa: investointituet, kohdennetut tuet ja työvoimaan kohdistuvat tuet. Teollisuuden toimialarakenne (industry mix) huomioitiin alan työpaikkojen lisääntymiseen vaikuttavana tekijänä, lisäksi huomioitiin talouden yleinen kasvuvauhti. Vuotuinen työllisyyden muutos laskettiin odotetun vuotuisen työllisyyden muutoksen (toimialarakenne huomioitu) ja kolmen aluepoliittisen muuttujan tuloksena. Tutkimuksessa selvisi, että Englannissa vuosina 1950-81 työllisyyden kasvu riippui merkittävästi aluepoliittisista tukitoimista.

On myös arvioitu **aluepolitiikan tehokkuutta suoraan tuettujen yritysten työpaikkojen lisääntymisen perusteella**. Wren ja Waterson (1991) vertailivat eri tukimuotojen vaikutuksia yritystasolla. Ensin laskettiin työvoiman nettolisäys (bruttolisäys - työpaikkapoistuma vanhan tuotantotekniikan mukana), mikä on käsitteenä tärkeä määriteltäessä tukitoimien todellisia vaikutuksia. Suunniteltu työvoiman bruttokasvu riippuu aluepolitiikan tukimuuttujista. Joka tukimuodolle laskettiin oma tehokkuusarvio: millä tukikustannuksilla työllisyyden lisäys saatiin aikaan (kustannus/työpaikka). Huomioina esitetään, että pienillä tukitoimilla ei ollut työpaikkoja lisäävää vaikutusta. Taloudellisen laskusuhdanteen aikana aiheutui suurempi kustannus/luotu työpaikka. Kustannus/työpaikka -arvo vaihteli eri tukitoimien välillä eli saatiin eroja tukimuotojen tehokkuuksien välille.

Aluepolitiikan vaikutuksia on arvioitu myös teollisuuden sijaintipäätösten ohjaajana. Tutkimuksin on pyritty selvittämään seuraavia kysymyksiä:

- 1) miksi yritysten sijoittautuminen tuetuille alueille on vaihdellut ajassa
- 2) miten suuri on alueiden välillä tapahtunut muuttoliike tiettyinä ajanjaksona (poikkileikkausmallit)
- 3) miten ulkomailta tulevat investoinnit suuntautuvat tuetuille alueille

1) Teollisuuden siirtymistä tukialueille kuvataan aikasarjamalleilla, jotka keskittyvät muuttoliikkeen suurien vaihteluiden kuvaamiseen. Moore ja Rhodes (1976) esittivät neljä syytä tälle vaihtelulle: kysynnän vaihtelut, investointien tuet, työvoiman työllistämistuet ja ei-tuetuille alueille kohdistuvien investointien rajoitepolitiikka. Kysynnän vaihtelut vaikuttavat yritysten siirtymiseen tukialueille suoraan siten, että talouden nousukausina siirtymät ovat lukuisampia. Muille kolmelle aluepoliittiselle selittäjälle lasketaan regressio. Ensin lasketaan niiden yritysten lukumäärä, jotka ovat siirtyneet tuetulle alueelle tukitoimien johdosta. Tämän perusteella lasketaan estimaatti siirtymistä ilman ko. muuttujaa (esim. ilman rajoitepolitiikkaa). Tästä saadaan kunkin tukitoimen vaikutus. Moore, Rhodes ja Tyler (1986) tutkivat vuosina 1960-1981 tapahtuneita siirtymiä ja havaitsivat, että kuvatuilla kolmella tukimuodolla saatiin yhteensä n. 2000 yritystä siirtymään tuetuille alueille.

Moore ja Rhodes (1973) ovat aiemmin tutkineet aluepolitiikan työllisyysvaikutuksia **shift-share -metodin** (ja nimenomaan sen aikasarjasovellutuksen) avulla. Työllisyyden hypoteettinen, ilman aluepolitiikkaa toteutunut kehitysura muodostetaan sovittamalla kunkin talouden sektorin kansalliset kasvuasteet perusvuoden alueelliseen toimialarakenteeseen. Tällöin alueiden väliset rakenteelliset erot saadaan eliminoiduksi analyysistä, jolloin siinä voidaan keskittyä muiden tekijöiden tarkasteluun. Alueiden tuotantorakenne-erojen oletetaan siis implisiittisesti vaikuttavan alueellisiin kasvueroihin (Tervo 1983,80).

Alueen työllisyyskehitys jaetaan kolmen komponentin (trendi-, rakenne- ja aluekomponentin) summaksi. Trendikomponentti mittaa työllisyyden muutosta, joka alueella olisi tapahtunut, mikäli alueen jokainen toimiala olisi kasvanut keskimääräistä kansallista vauhtia. Rakennekomponentti mittaa proportionaalista muutosta, joka johtuu alueellisen ja kansallisen toimialarakenteen välillä vallinneista eroista. Aluekomponentti mittaa kunkin toimialan kasvunopeuden alueellista ja

kansallista erotusta eli differentiaalista muutosta (Tervo 1983,84).

Mooren ja Rhodesin menetelmässä todellisen ja hypoteettisen työllisyystason erotus vastaa shift-share -analyysin aluekomponenttia. Aluepolitiikan vaikutusta arvioiva malli vertailee työllisyyden tasoja ilman aluepoliittisia tukitoimia ja tuen avulla saavutettuina. Ilman tukitoimia -arvio on hypoteettinen ja perustuu oletukseen, että alue- ja trendikomponenteilla mitattu työllisyyden kehitys jatkuu lineaarisena aiempaa trendiä seuraten. Epävarmuustekijöitä aiheutuu siitä tosiseikasta, että hypoteettinen arvio ei pysty huomioimaan kustannustason muutoksia tai teknistä kehitystä. Lisäksi aluekomponentti saa osakseen myös rakenteen muuttumisesta johtuvia vaikutuksia. Hypoteettinen kehitysura voidaan lisäksi spesifioida väärin. Kolmas virhemahdollisuus on siinä, että alueen autonomisista muutostekijöistä kontrolloidaan vain toimialarakenteen vaikutusta.

Tervon työssä vuodelta 1983 mitataan aluepolitiikan työllisyysvaikutus Suomessa vuosina 1966-1980 Mooren ja Rhodesin menetelmää soveltaen ja kehittäen. Työssä saatiin työllisyysvaikutuksen suuruudeksi kerrannaisvaikutuksinen n. 26 000 työpaikkaa. Kolmessa kehitysalueeläänissä (Pohjois-Karjala, Vaasa, Oulu) vaikutus oli selvimmän havaittavissa. Työllisyysvaikutukset kasvoivat ajan kuluessa. Kuitenkin aluepoliittisen tasapainon saavuttaminen olisi vaatinut moninkertaisen työpaikkojen lisäyksen kehitysalueilla, jotta työmarkkinat akselilla Etelä-Suomi-kehitysalueet olisivat tasapainottuneet. Ennen kaikkea politiikka olisi pitänyt aloittaa aiemmin kuin 1960-luvun loppupuolella ja toteuttaa voimakkaampana.

Tervo on jatkanut aiheen tutkimusta vuonna 1985 ilmestynneessä "Aluepolitiikan vaikutukset teollisuuden kasvuun ja kehitykseen" -tutkimuksessa. Siinä analysoidaan vuodesta 1966 lähtien harjoitetun suomalaisen aluepolitiikan vaikutuksia kehitysalueiden teollisuuden kasvuun ja rakenteelliseen kehitykseen. Työ kehittää ja syventää aiempaa vuoden 1983 vaikutusarviointia. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu eri toimenpiteiden vaikuttaneen eri suuntaisesti eri tyyppisissä yrityksissä (s.15). Tämän tutkimuksen tavoite on antaa lisävalaistusta erityisesti siihen, minkä suuntainen ja suuruinen vaikutus koko harjoitetulla aluepolitiikalla on ollut kehitysalueiden tuotantotoiminnan rakenteellisen kehityksen eri piirteisiin. Toimialarakenteen merkitystä eri alueiden teollisuuden kasvussa tutkitaan shift-share -analyysin rakennekomponentin avulla (s.24).

2) Poikkileikkausmalleja käytetään alueiden välisten yritysten siirtymien kuvaajina. Yritysten siirtymispäätökset kahden alueen välillä riippuvat seuraavista tekijöistä (Twomey & Taylor 1985):

1. Lähtö- ja kohdealueen koosta (tuotannon skaalaedut ja markkinoiden koko)
2. Välimatkasta lähtö- ja kohdealueiden välillä
3. Alueiden suhteellisesta taloudellisesta vetovoimasta (kehitysaluetuet, työvoiman saatavuus, kuljetusyhteydet, markkinoille pääsy ja tuotantotilojen saatavuus)

3) Ulkomaisten investointien vaikutusta on tutkittu japanilaisten yritysten sijoittumisen avulla sen mukaan, missä määrin ne ovat suuntautuneet aluepolitiikan tukialueille Iso-Britanniassa. Sijaintipäätöstä motivoivia tekijöitä olivat työvoimakustannukset, työvoiman tuottavuus ja saatavuus, alueen toimialarakenne, asukastiheys ja aluepoliittisen tukialueen status. Taylor (1993) on havainnut tuettujen alueiden houkutteleen hyvin japanilaisia yrityksiä. Alueiden oma aktiivisuus on ollut tärkeä tekijä. Tosin alkuperäinen sijoituspäätös lienee tehty lähinnä Euroopan sisämarkkinoille pääsyn perusteella.

4.1.2 Yritystason kyselytutkimus

Yritystason kyselytutkimus (industrial survey) on toinen lähtökohta aluepolitiikan tehokkuuden arviointiin. Yritystason kyselyillä haetaan kvalitatiivista informaatiota aluepolitiikan vaikutuksesta tuettujen yritysten toimintaan ex post-tutkimuksen muodossa. Kvantitatiivisten arvioiden tekeminen on hankalaa, koska vaikuttavia tekijöitä yritysten toiminnassa on monia. Tuettujen yritysten haastattelussa kartoitettiin niiden omaa vaikutusarviota. Peruskysymykset olivat:

1. Onko tuki laskettu mukaan investointipäätöstä tehtäessä?
2. Miten tuki vaikuttaa yrityksen investointien, tuotannon, työntekijämäärän ja tuottavuuden tasoon?
3. Minkä tyyppinen tukimuoto on tehokkain?
4. Kuinka suuri osuus tuesta voidaan lukea turhaksi (deadweight)?
5. Mikä on työpaikan luonnin kustannus/aikaansaatu työpaikka (cost/job)?

Iso-Britanniassa 70-80 % tuetuista yrityksistä ilmoitti tukien vaikuttaneen investointipäätöksiin. Pienissä yrityksissä tuen vaikutus oli suurempi kuin keskisuurissa tai suurissa yrityksissä. (Armstrong & Taylor 1993,349).

Määritellään seuraavaksi aikaansaatuojen **brutto- ja nettotyöpaikkojen ero**. Perusongelma on, ovatko projektin myötä saadut työpaikat luettavissa niiden työpaikkojen lisäykseksi, jotka muutoinkin olisivat tulleet alueelle. Voidaan myös esittää seuraavia lisäkysymyksiä:

- Olisiko projekti toteutunut ilman tukea?
- Olisiko projekti sijainnut kehitysalueella ilman tukea?
- Vähentävätkö luodut työpaikat muiden alueen yritysten työpaikkoja?
- Asuvatko uudet työntekijät tukialueella?
- Onko projektilla epäsuoria vaikutuksia paikkakunnan talouselämään?

Turhan tuen osuus (deadweight spending) oli alkavilla yrityksillä suurempaa kuin olemassa olevilla, eli työpaikat olisivat muodostuneet joka tapauksessa. Eräällä kehitysrahalla oli saantikriteerinä se, että muuta rahoitusta projektille ei ollut saatavilla, jolloin "tuhlaus" oli vähäistä. Rahoituksen myöntäjän rooli on keskeinen turhan tuen myöntämisen ehkäisyssä. Pienyrityksiin myönnetyssä tuessa tuhlausta ilmenee vähemmän kuin suuremmissa yrityksissä, joissa investoinnit toteutuvat helpommin muutoinkin (Armstrong & Taylor 1993,350).

Aluepoliittisia tukimuotoja voidaan myös arvioida sen suhteen, onko kustannus/perustettu työpaikka -suhde edullinen veronmaksajan kannalta. Kustannus/perustettu työpaikka -laskelmat ovat hyviä mittareita vertailtaessa tukimuotojen kustannusvastaavuutta. Myös eri tyyppisille yrityksille suhde on erilainen. Vertailu on osoittanut suurissa yrityksissä kustannuksien/perustettu työpaikka olevan suurempia kuin pienyrityksissä.

Perustetun työpaikan **nettokustannuksissa** huomioidaan mm. että valtiolle koituu hyötyjä työttömyyden laskusta (verotulot nousevat ja tulonsiirto- ja työttömyyskorvausmenot laskevat) sekä se, että työllistämiskojeitten nettohyödyt voivat olla nettokustannuksia suuremmat. **Työpaikkojen nettomäärä** määritellään vähentämällä bruttomäärästä: 1) ne työpaikat, jotka olisivat syntyneet ilman tukeakin (ei-additionaaliset työpaikat), 2) korvausvaikutuksen alaiset työpaikat (toisen yrityksen työllistäessä toinen joutuu irtisanomaan) sekä 3) kerroinvaikutus

(vaikutukset tuotantosektorissa sekä kulutuksen kasvu). Lisäksi työpaikan pysyvyys voidaan määritellä pysyvinä työpaikkoina erotukseksi miestyövuosina ilmoitetuista työpaikkojen lukumääristä erityisellä estimointimenetelmällä.

Iso-Britanniassa tehtyjen survey-tutkimusten havaintoina esitetään mm. että:

- yritykset sisällyttävät tuet investointi- ja rekrytointisuunnitelmiinsa
- tukien merkitys investointeihin on suuri
- jopa puolet projekteista olisi toteutunut ilman tukiakin (tosin osa myöhempänä ajankohtana)
- kustannus/perustettu työpaikka -arvot vaihtelivat tukimuodoittain
- kustannus/perustettu työpaikka -arvoon asetettu limiitti pienensi turhan tuen määrää (deadweight spending)

4.1.3 Kustannus-hyöty -lähestymistapa

Kustannus-hyöty -lähestymistapa on kattava tapa arvioida aluepolitiikkaa täyden informaation vallitessa. Aluepolitiikan nettohyöty saadaan yhteiskunnallisten kokonaiskustannusten ja yhteiskunnallisten kokonaishyötyjen erotuksena. Tämän määrittäminen vaatisi kuitenkin tarkkaa tilastotietoa kaikista vaikuttavista tekijöistä, mikä nykyisellään on mahdotonta. Tällainen arviointi määrittelee käsitteen kulutuksen nettonykyarvosta: diskontataan tulevaa kulutusta nykyiseen kulutukseen diskonttokorolla. Arviointi huomioi aluepolitiikan muille alueille aiheuttamat vaikutukset.

Työpaikan luomisen etuja määritellään saadun lisätuotannon avulla. Etuja ovat työtulojen lisäys yrittäjille, pääomatulojen lisäys ja verotulojen lisäys sekä valtion tulonsiirto- ja työttömyyskorvausmenojen vähennys. Toisaalta tuotannon lisäys saattaa laskea työllisyyttä tehokkuuden noustessa. Tulojen lisääntymisen yhteydessä voidaan joidenkin väestöryhmien tulojen muutokselle asettaa suurempi painoarvo toisiin väestöryhmiin verrattuna, esim. alimman tuloluokan työtulojen lisäystä arvostetaan suhteellisesti enemmän.

Työpaikan luomisen kustannukset lasketaan menetetyn tuotannon arvona eli käytetyn tuen vaihtoehtoiskustannuksina.

Aluepolitiikka luo työn kysyntää kohdealueillaan kolmella tapaa:

- 1) siirtämällä työn kysyntää muilta alueilta kohdealueelle
- 2) houkuttelemalla kohdealueelle ulkomaisia yrityksiä
- 3) luomalla kokonaan uusia työpaikkoja

Työpaikan luonnin sosiaaliset kustannukset ovat tapauksessa 1) ne sosiaaliset kustannukset, mitkä muutosta aiheutuvat tuotannon menetyksenä. Tapauksissa 2) ja 3) ei aiheudu tuotannon menetyksiä.

Työn tarjontaa voi tulla seuraavista kolmesta lähteestä:

- 1) Työttömistä (tuotannon menetys on nolla)
- 2) Muista alueen yrityksistä siirtyvä työvoima (tuotannon menetys aiheuttaa sosiaalisia kustannuksia)
- 3) Työvoimasta, joka muutoin, ilman aluepoliittisia toimenpiteitä olisi muuttanut pois alueelta (jos muutto suuntautuisi ulkomaille, tuotannon menetys on nolla; jos muutto suuntautuisi ei-avustetuille alueille, aiheutuisi tuotannon menetyksiä)

Lisäksi aluepolitiikan nettohyötyä laskettaessa tulee huomioida alueelliset kerroinvaikutukset. Seuraavassa taulukossa on eritelty aluepolitiikasta koituvat yhteiskunnalliset hyödyt ja haitat.

<u>YHTEISKUNNALLISET HYÖDYT</u>	<u>YHTEISKUNNALLISET HAITAT</u>
1. Kasvaneen taloudellisen aktiviteetin seurauksena syntynyt tuotanto ja syntyneet tulot	1. Resurssien siirtymisestä aiheutunut tuotannon ja tulojen menetys
2. Tukialueiden lähtömuuton vähenemisen seurauksena säästyneet infrastruktuuri- ja julkisten palveluiden tuottamiskustannukset	2. Uuteen sijaintipaikkaan siirtymisen kustannukset
3. Muuttamiseen liittyvien yksilötason kustannusten väheneminen	3. Uusien tuotantolaitosten rakentamiskustannukset
4. Taloudellisen aktiviteetin hajauttamisen seurauksena vähentyneet ulkoiset kustannukset urbaaneilla alueilla (saastuminen, ruuhkautuminen)	4. Aluepolitiikkaan liittyvät infrastruktuurikustannukset
5. Tasaisuustavoitteen täyttymisestä seurannut hyöty	5. Aluepolitiikan toteuttamiseen liittyvät hallinnolliset kustannukset
6. Ei-taloudelliset hyötyerät	6. Ympäristön vahingoittuminen

Taulukko 2: Aluepolitiikan yhteiskunnalliset hyödyt ja haitat (Armstrong & Taylor 1993,360).

Johtopäätöksinä aluepolitiikan arvioinnista voidaan sanoa, että kattava arviointi vaatisi täydessä laajuudessa toteutetun kustannus-hyöty -analyysin. Koska tämä ei aineiston keräämisen vaikeuden vuoksi onnistu, on arvioinnissa tyydytty aluepolitiikan vaikutusten mittaamiseen.

Viime vuosikymmeninä on arviointimenetelmissä tapahtunut huomattavia parannuksia. Ensinnäkin ekonometristen menetelmien käyttö aikasarja- ja poikkileikkausaineistoihin on tuottanut tietoa aluepolitiikan vaikutuksista esim. teollisuuden siirtymiseen avustetuille alueille ja työpaikkojen syntymisestä näille alueille. Toiseksi yritystason tutkimuksissa aluepoliittisista toimenpiteistä hyötyneiden yritysten parissa on saatu tietoa aluepolitiikan vaikutuksista yritysten

toimintoihin. Tärkeitä mittareita näissä tutkimuksissa ovat olleet aikaansaadut brutto- ja nettotyöpaikat, käsitteet turhasta tuesta (deadweight spending), korvaus- ja lisäysvaikutuksesta sekä kustannus/aikaansaatu työpaikka -arvosta. Nämä käsitteet ovat kehittäneet arvioinnin metodologiaa. Arviointi auttaa yhteiskunnan resurssien allokoinnissa sopivassa määrin aluepolitiikan osalle ja toisaalta ohjailee näitä resursseja aluepolitiikan eri instrumenttien kohdalle tarkoituksenmukaisesti.

4.2 Uusi aluepolitiikka ja arviointi

Uuden aluepolitiikan myötä vanhat, perinteiset arviointimenetelmät ovat osin tulleet tehottomiksi. Työllisyyden ja alueellisten vaikutusten mittaamisen lisäksi ohjelmaperusteinen aluepolitiikka edellyttää ei-kvantitatiivisten tulosten arviointia. Tässä käydään läpi uuden aluepolitiikan arvioinnista tehtyjä tutkimuksia, ensin Suomen aineistolla tehtyjä ja jäljempänä eurooppalaisia paljolti EU-lainsäädäntöön perustuvia tutkimuksia.

4.2.1 Suomessa tehdyt uuden aluepolitiikan mukaiset arviointitutkimukset

Suomen aineistolla ovat tutkimuksia uuden aluepolitiikan arvioinnista tehneet mm. Malinen, Keränen & Juntunen (1995). Vertailupohjana käytetään lääninrahalla toteutettujen aluekehitysprojektien arviointitutkimusta, jonka on tehnyt Heinonen (1991). Lääninraha oli ennen aluekehitysvastuun siirtymistä maakunnallisille liitoille lääninhallitusten väline aluepolitiikan toteuttamiseksi läänissä.

Malisen et al tutkimus on Oulun yliopiston Kajaanin kehittämiskeskuksen toteuttaman "Kainuun aluekehityshankkeiden seuranta- ja arviointijärjestelmien kehittäminen" -hankkeen loppuraportti. Tehtäväksi asetettiin tämän järjestelmän suunnittelu, hankerahoituksen päätöksenteon kehittäminen ja seurannan koordinointi sekä tarvittavien ohjeiden valmistelu koskien hankkeiden suunnittelua, rahoituksen hakua, toteutusta ja raportointia.

Hanke toteutettiin kolmessa vaiheessa: I) Määrittelyvaihe: projektisyklin ja kriittisten kohtien määrittely Kainuun aluekehitystyössä, II) Kehittämisen vaihe: seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittämissuunnitelmat ja III) Konkretisointivaihe: testataan, korjataan ja täsmennetään esityksiä "käyttäjien" antaman palautteen pohjalta.

Heinosen tutkimus on jatkoa sisäasiainministeriön taannoin julkaisemille vuotuisille raporteille läänin kehittämismäärärahan käytöstä. Läänin kehittämisrahaa myönnettiin elinkeinotoimintaa pitkäjänteisesti edistäviin projekteihin. Projektien tavoitteet olivat välillisiä, vaikutukset taas laadullisia ja osassa projekteissa määrällisiä. Kehittämisrahaa myönnettiin vuodesta 1987 alkaen koko maahan, ensimmäinen kokeilumaakunta oli Lappi vuodesta 1985 alkaen.

Tehty tutkimus painottui 1) arviointitutkimukseen lääninrahalla tuetuista projekteista, niiden ominaisuuksista ja vaikutuksista ja 2) laatimaan arviointimallin saadun informaation ja kokemuksen pohjalta projektien seuraamiseksi. Tutkittavana olivat 40 % päättyneistä lääninraha-projekteista tutkimusalueella (viisi lääniä: Lappi, Oulu, Pohjois-Karjala, Mikkeli ja Kymi).

Yhteistä kaikkien läänien projekteille oli painopistealueiden samankaltaisuus (puuttumatta tässä läänikohtaisiin ominaispiirteisiin): tutkimus, koulutus ja teknologia olivat tavoitteiden kohteena. Itse projektien sisältöä leimasivat tietotekniikan ja laajapohjaisen yhteistyön korostuminen.

Malinen et al määrittelee ensin peruskäsitteitä liittyen projektisyklin hallintaan. Projektisykli käsite on johdettu Euroopan komission julkaisemasta Project Cycle Management (1993) ohjekirjasta.

Projekti on ainutkertainen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen hanke. Projektisykli on projekteista koostuva prosessi, ohjelmatyön käytännön toteutuma. Sykli muodostuu arvioinnin antaman palautteen seurauksena. Projektisyklissä voidaan erottaa kuusi vaihetta: ohjelmatyö, ohjelman pohjalta lähtevä hankeideointi, hankkeen suunnittelu, rahoitus, toteutus ja arviointi.

Tutkimuksessa projektisyklin vaiheet hankkeen käsittelyssä olivat seuraavat:

- 1) Ideavaihe
- 2) Hankesuunnittelu
- 3) Etukäteisarviointi
- 4) Rahoituspäätös
- 5) Hankkeenaikainen arviointi
- 6) Jälkikäteisarviointi

Arviointivaiheet 3), 5) ja 6) koostuivat seuraavasti:

3) Etukäteisarviointi on luonteeltaan vaihtoehtoanalyysi rahoituksen päätöstilanteessa. Menetelmänä on arkitietoon ja -kokemukseen perustuva arviointi. Tarvittaessa käytetään asiantuntija-arviota, evaluaatiotutkimusta, hankkeen tuottavuuden tai vaikuttavuuden arvioimiseksi. Arviointikriteereinä ovat strategiasopivuus, toteutettavuus, vaikuttavuus ja innovatiivisuus.

5) Hankkeenaikainen arviointi on väliarviointia hankkeen onnistumisesta ja toimintaympäristön muutoksista. Hankkeen toteuttaja suorittaa tämän arvioinnin. Arviointikriteereinä ovat tavoitteet ja niiden indikaattorit. Monivuotisissa hankkeissa väliarviointi on osa vuosiraporttia ja vaikuttaa siten hankkeen jatkohakemukseen.

6) Jälkikäteisarviointiin kuuluvat hankkeiden osallistuja- ja toteuttajapalaute sekä itsearviointi. Rahoittaja kerää tiedot loppuraportoinnissa. Hanketulosten keruu ja analysointi systematisoituu. Prosessissa on sekä oppimis- että valvontanäkökulma. Pilottihankkeet ja suuret hankkeet vaativat enemmän hankekohtaiselta arvioinnilta.

Itse arvioinnin lähtökohtia Malinen et al erittelevät seuraavasti: arviointi voi kohdistua aluekehitysohjelmiin tai niitä toteuttaviin hankkeisiin ollen osa seurantaa. Toteutus voi tapahtua arkitietoon tai -kokemukseen perustuen tai arviointitutkimuksena. Arviointi voi olla sisäistä (itsearviointi) tai ulkoista (jäävitöntä).

Arviointia perustelevat seuraavat kolme syytä:

1. Tuloksellisuus. Arvioinnin avulla ohjataan hankkeita kohteisiin, joissa sijoitetut varat tuottavat mahdollisimman hyvin.
2. Laadun parantaminen. Vain riittävä ja systemaattinen arviointi kehittää toimintaa.
3. Seuranta. Arviointi on osa seurantaa, jolla yhteiskunta tai rahoittaja kontrolloi varojen käyttöä.

Heinonen määrittelee arviointiprosessia ja käytettävän analyysin valintaa lääninrahan tapauksessa: arviointia voidaan suorittaa ennen ja jälkeen toimenpiteen. **Ennalta suoritettava arviointi tehdään vaihtoehtoanalyysin muodossa:** punnitaan vaihtoehtoisten toimenpiteiden oletettuja vaikutuksia. **Jälkikäteen suoritettu arviointi on arviointitutkimus,** jossa tietopohjana ovat käytetyt panokset ja niiden vaikutukset.

Vaihtoehtoanalyysi edellyttää tietoa vaihtoehtojen vaikutuksista. Arviointitutkimus tuottaa tällaista tietoa, joten se auttaa päätöksentekoa seuraavissa projekteissa (Niittykangas et al 1986).

Arviointitutkimus vaatisi vaikutusten perusteellisen selvityksen vuoksi kontrafaktuaalista, vaihtoehtoista, vaikutusmittausta. Tämä selvittäisi, millainen kehitys olisi ollut ilman toimenpidettä. Näin toimenpiteen vaikutusta voisi verrata vaihtoehtoiseen kehitysuriaan (Tervo 1985,119-122). Täsmällisen kehitysuran arviointi lienee mahdotonta, mutta johonkin arvioon toimenpiteen vaikutusten mittaus on pohjustettava.

Nilstun (1981) on kehittänyt kuusiluokkaisen tilanne-analyysi -järjestelmän:

<u>Kysymys, johon tutkimus vastaa</u>	<u>Analyysityyppi</u>
Millä panoksilla tavoitteeseen pyrittiin	Panosanalyysi
Mikä on panoksilla aikaansaatu tuotos	Vaikutusanalyysi
Panosten lisäksi tuotosta tuoneet tekijät	Syyanalyysi
Minkä tapahtumasarjojen kautta panokset liittyvät tuotokseen	Prosessianalyysi
Tuotosten ja tavoitteiden suhde	Tavoiteanalyysi
Olisiko tuotos voitu muulla tavoin tuottaa tehokkaammin	Tehokkuusanalyysi

Heinosen tutkimuksessa käytetään **tavoiteanalyysiä** ja **vaikutusanalyysiä**. Tavoiteanalyysi vertaa todellisia vaikutuksia odotettuihin, tavoitteenmukaisiin vaikutuksiin. Ongelmaksi muodostuu tavoitteiden operationalistaminen. Vaikutusanalyysissä havaitut projektin vaikutukset ovat pääosin laadullisia, koska vain osa projekteista tuottaa määrällisiä vaikutuksia. Vaikutusten arviointia hankaloittaa edellä mainittu vaihtoehtoisen kehitysuran ongelma. Lääninrahan lisäksi käytössä on muitakin alueellisen kehityksen toimenpiteitä.

Tavoiteanalyysiä käytettäessä vaikutukset tulevat usein näkyviin vasta viiveellä johtuen alueellisten kehittämistoimien pitkäjänteisyydestä. Niinpä arviointia ei pidä suorittaa heti projektin päätyttyä. Tavoiteanalyysi on jaettu suhteessa projektille asetettuihin tavoitteisiin ja suhteessa läänin kehittämistavoitteisiin. Tavoitteet ovat usein ilmaistu sanallisesti. Tällöin tavoitteen saavutus voi olla vaikea todeta. Toisaalta määrällisestikin ilmaistuihin tavoitteisiin vaikuttavat muut yhteiskunnalliset tekijät, mikä on arvioinnissa huomioitava. Yritystoiminnan projekteja toteuttamassa voi olla lisäksi muita tahoja. Joskus onkin vain todettava, että lääninraha on osaltaan vaikuttanut projektin toteutumiseen. Määrälliset tulokset (työpaikat, matkailijamäärät jne.) voivat olla lisäksi häilyviä; heti projektin päätyttyä työpaikkojen määrä saattaa olla eri kuin vuoden kuluttua.

Vaikutusanalyysin toteutus vaatii projektien yhteismitallisuutta, mihin päästään seuraavalla tyypittelyllä:

- Tietoa tuottavat projektit
- Edellytyksiä luovat projektit
- Markkinointiprojektit
- Konkreettisten toimenpiteiden projektit

Projektityypin yhteyttä vaikuttavuuden arviointiin kuvaa mitattavuusakseli: projektin tavoitteiden ja vaikutusten ajallinen yhteys tavoitteena olevaan alueelliseen kehitykseen lisääntyy siirryttäessä tietoa tuottavista projekteista kohti konkreettisia projekteja. Projektityypit kuvaavat keinoja, joilla pyritään alueellisiin kehitystavoitteisiin.

Heinosen tutkimuksessa projekteja on tarkasteltu sekä **projektityypin (edellä) että projektin tavoitteen perusteella** (keino-tavoite -tarkastelu). Kehittämistavoitteet ovat kohdelääneissä olleet

viiden päätavoitteen mukaisia:

- 1) Tutkimus, koulutus ja teknologia
- 2) Yritysten yleiset toimintamahdollisuudet
- 3) Matkailu
- 4) Maaseutu ja sen elinkeinot
- 5) Muut

Malisen mukaan keskeinen tavoite aluekehityshankkeiden seurannan ja arvioinnin kehittämiseksi on hankkeiden vaikuttavuuden lisääminen. Vaikutuksilla tarkoitetaan pitkän aikavälin pysyviä muutoksia, jotka ovat asetettujen tavoitteiden mukaisia.

Hankesuunnitteluvaiheessa vaikuttavuutta arvioidaan etukäteen ja arviointi liittyy suunnittelu-analyysien tekemiseen. Vaikuttavuutta on etukäteen hankala arvioida, koska hankkeen toimenpiteiden ja lopullisten vaikutusten välillä on aikaviive - eri tyyppisillä hankkeilla eri pituinen. Ongelmien syihin vaikuttavat toimenpiteet toimivat usein vasta pitkällä aikavälillä.

Hankkeen aikainen vaikutusten arviointi on etukäteisarviointia, parhaimmillaan se korjaa aiempia arvioita saadun lisätiedon ja kokemuksen pohjalta. Hankkeen välittömät tulokset voivat vaikutuksena olla lyhytaikaisia. Hankkeen toimenpiteiden tulisi nopeiden vaikutusten sijasta pyrkiä "rakentamaan siltoja" hankkeen jälkeiselle kehitykselle.

Jonkin aikaa hankkeen päättymisen jälkeen suoritetaan jälkiarviointi, tässä se tarkoittaa vaikutustutkimusta. Arviointimenetelmän määrää se, mihin tarkoitukseen saatavaa tietoa kehitystyössä käytetään.

Heinosen arviointimallin lähtökohtana on kolme kehittämisrahalle asetettua tavoitetta:

- 1) Edistää läänin kehittämistavoitteiden toteutumista
- 2) Lisätä läänissä eri tahojen yhteistyötä kehittämistavoitteiden saavuttamiseksi
- 3) Tasapainottaa läänin sisäistä alueellista kehitystä

Tästä saadaan arviointimallille seuraavat tavoitteet:

- 1) Projektien antama informaatio täytyy tiivistää oleellisimpaan
- 2) Mallin on oltava selkeä, oleellinen ja käyttökelpoinen vuosittaiseen seurantaan

Projektikohtainen arviointi johtaa edelleen läänikohtaiseen arviointiin, mikä kootaan lopuksi koko läänin kehittämisrahajärjestelmän arvioinniksi.

Yleensä projektien vaikutukset ovat pääosin laadullisia. Konkreettisten toimenpiteiden projekteissa, missä muutoin saadaan määrällisiäkin vaikutuksia, lääninrahaprojekti voi olla osaltaan vaikuttavana tekijänä saavutetuissa vaikutuksissa, esim. luoduissa työpaikoissa. Arviointitutkimuksessa 75% projekteista arvioitiin hyvin tai erittäin hyvin onnistuneiksi suhteessa tavoitteisiin.

Tietoa tuottavat projektit tuottavat tuloksena usein tutkimuksen tai selvityksen. Projektit selvittävät uusia ongelmakenttiä, eikä yhteys konkreettisiin tuloksiin aina ole selvästi havaittava. Koulutusprojekteissa kehitetään yhteistyöverkkoja ja uusia, tulevaisuuden koulutusmalleja. Matkailukohteiden selvitykset ovat tuottaneet konkreettista tietoa ja ideoita. Alueellinen kehittämistyö on luonut uusia ohjelmia esim. teknologian alalla ja selvittänyt kuntien yhteistoimintaa. Toimialoista painotus on ollut yrityspalveluissa ja matkailussa.

Markkinointiprojektit ovat markkinoineet yksittäistä kohdetta, kuntaa tai alueellisesti laajempia alueita. Lääninraha on ollut osa ko. markkinoinnista. Markkinointi vaikuttaa sekä kuntatasolla että elinkeinoelämän tasolla. Maaseudun sivuelinkeinojen markkinointi ja vientimarkkinointi tuottavat kauaskantoisia vaikutuksia.

Edellytyksiä luovat projektit kehittävät infrastruktuuria. Yritystoiminnan projekteissa keskeisiä tekijöitä ovat koulutus, tietotekniikka ja kansainvälistyminen. Alueellista kehittämistoimintaa on tuettu etenkin koulutuksen projektein. Asuinympäristöön suunnatut projektit kannustavat asukkaita säilyttämään palveluita ja kehittämään uusia ratkaisuja.

Konkreettisten toimenpiteiden projektit saavat aikaan tunnistettavia vaikutuksia. Kohderyhmä on

rajattu esim. koulutuksen piirissä olleisiin tai tiettyihin pk-yrityksiin. Kuitenkaan suoraa yritystukea ei myönnetä läänin kehittämisrahasta. Tutkimuksen piirissä olleet projektit loivat (omalta osaltaan) n. 140 uutta yritystä ja n. 1160 työpaikkaa.

4.2.2 Muualla Euroopassa tehdyt uuden aluepolitiikan mukaiset arviointitutkimukset

Eurooppalaisista tutkimuksista käydään tässä läpi kolme: Hollannissa, Espanjassa ja Skotlannissa tehdyt selvitykset aluepolitiikan arviointiin liittyvistä kysymyksistä.

Hollannin tutkimus, jonka ovat laatineet Hagens, Bekker ja Gaaff vuonna 1994, käsittelee EU-aluepolitiikan arviointia Hollannin näkökulmasta. EU:lla on viisi eri rakennerahastoa, joista myönnetään vuosittain n. 13000 miljoonaa ECUa (vuonna 1992) aluepolitiikkaan jäsenvaltioille. Myönnettyt tuet ovat aina yhteisrahoitettuja, eli jäsenmaa ja/tai yksityiset tahot osallistuvat rahoitukseen. Täten aluepolitiikassa liikkuu huomattavasti suurempi rahasumma. Tutkimuksen painopiste on Hollannin tavoite-2 ohjelmien arvioinnissa, mutta yleistäminen muihin ohjelmiin on ajateltavissa. Rakennetuet edellyttävät toimivaa arviointijärjestelmää. EU vaatii tätä jäsenmailta tuen myöntämisen ehtona.

Soy'n tutkimus vuodelta 1995 käsittelee Espanjassa toteutettuja EU:n 5b, 2 ja LEADER -ohjelmia. Lisäksi sivutaan alueellisen kehityksen teorioita.

Skotlannin aineistolla tehty Turokin, Greyn, Haytonin, Rainesin, Clementin ja McBriden tutkimus vuodelta 1994 on tehty Skotlannissa toteutettujen kehitysohjelmien pohjalta. Nämä EU:n aluekehitysohjelmat on suunnattu tavoite 2:n mukaisiin yritystoiminnan elvytysohjelmiin.

Soy (Espanja) johdattelee aluepolitiikkaan alueiden erojen tasaajana: teollisuusmaissa on käynnissä jatkuva rakenteellisten muutosten ketju. Uusi teknologia ja uudet kulutustottumukset vaikuttavat tuotantoon ja kysyntään voimakkaasti. Kehityksen esteinä ovat erilaiset markkinoiden epätäydellisyydet ja jäykkyydet. Talouden vakaan kasvun tiellä Euroopassa on ollut rakennemuutoksesta johtuva rakenteellinen työttömyys, mikä on lisäksi ollut riippumatonta tuotannon tasosta. Voimakas vaikuttava tekijä on myös kansainvälistyminen: tuotantoa, sijoittumista ja rahoitusta ohjaavat kansainväliset vaikutteet. Tämä kansainvälinen perspektiivi on omiaan kiihdyttämään rakennemuutosta ja aluetalouksien eroja.

Alueen kyky tuottaa tuotannontekijöitä, yrityspalveluita ja agglomeraatiohyötyjä vaikuttaa yritysten sijaintipäätöksiin ja sopeutumiskykyyn. Tässä on alueittain huomattavia eroja. Tästä erosta on johdettu jako voittaviin ja häviäviin alueisiin. Voittavat alueet ovat dynaamisia aluetalouksia hyötyen uuden teknologian yrityksistä tai yrityspalveluiden tuottajista, kun taas häviävät alueet ovat taantuvia teollisuusalueita tai epäedullisten olosuhteiden maaseutua.

Kehitysohjelmien yhteydessä on havaittu, että parhaiten onnistuvat ohjelmat, joissa uusilla, luoduilla yrityksillä on kiinteä yhteys alueen omaan tuotantorakenteeseen. Alueen ulkopuolelta annetut kehityssuunnitelmat voivat pahimmillaan luoda lyhytaikaista yrityspohjaa, joka löyhäjuurisena siirtyy olosuhteiden muuttuessa toiselle alueelle. Näin **alueesta itsestään lähtevät ideat** ovat suotavampia kuin ulkoapäin annetut. Toisaalta **ulkoapäin annetut suunnitelmat ovat resursseiltaan suurempia ja oikein integroituna alueen omaan tuotantorakenteeseen ne luovat pysyviä vaikutuksia.** Usein nämä liittyvät laajempaan kehitysprosessiin.

EU-lainsäädännössä on rakennerahastojen uudistuksen myötä 1988 määritelty eräitä peruskäsitteitä koskien kyseisiä kehitysohjelmia (Hollanti):

Maantieteellinen keskittyminen. Analyysi maantieteellisen sijoittumisen syistä. Antaa kuvan alueen sosio-ekonomisista rakenteista sekä riippuvuuksista.

Kumppanuus (partnership). Kehitysohjelmaa toteuttavat eri osapuolet ja siinä käytetyt menetit. Subsidiariteettiperiaate.

Koherenssi. Kuinka hyvin projektin sisäiset toimet synkronoituvat (sisäinen koherenssi) ja kuinka hyvin projekti toimii suhteessa muihin alueella vaikuttaviin aluepoliittisiin ohjelmiin (ulkoinen koherenssi). Osallistuvuus (additionality) ilmaisee, kuinka eri osapuolet osallistuvat taloudellisesti ohjelman toteutukseen.

Avoimuus (transparency). Sisäisen kontrollin lisäksi kehitysohjelman onnistumi-

nen vaatii kannustavaa ja tehokasta imagoa. Avoimuus ja projektin markkinointi muita osapuolia kohtaan muodostuu tärkeäksi.

Joustavuus (flexibility). Pitkien projektien aikana tapahtuvat muutokset on otettava toteutuksessa huomioon.

Skotlannin tutkimuksessa tutkijat keräsivät aluksi tiedon kaikista kehitysohjelmista Skotlannin alueella muodostaakseen kokonaiskuvan asiasta. Tarkemmin tutkittiin vuosina 1988-1993 toteutettuja yritysten kehityshankkeita, joita oli kaikkiaan 281 kpl. Edelleen valittiin otos, 32 projektia, tarkemmin analysoitavaksi. Projektit painottuivat pääosin pk -yritysten yritystukiin ja toissijaisesti konsultointiin. Projektien vaikutusta mitattiin haastattelemalla 200 yritystä, joita nämä projektit olivat tukeneet.

Yritysten tukiohjelmissa on Skotlannissa siirrytty fyysisen infrastruktuurin tuista yrityskohtaisiin tukiihin. Projektin hyväksyminen riippuu kustannusvastaavuudesta ja siitä, kuinka se sopii alueen ja kehitysrahaston strategiaan. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää 1) ohjelmien toimenpiteiden vaikutus yritysten kehitykseen 2) projektien välillä toimivaa synergiaa ja 3) paikallisten kehitysorganisaatioiden osallistuminen yhteistyöhön. Yritystuet jaettiin kuuteen kategoriaan, joita tarkastellaan erillisinä:

- 1) informaatio- ja neuvontapalvelut
- 2) erikoistuneet konsultointipalvelut
- 3) yritysten käynnistysapu ja jälkiseuranta
- 4) suora rahoitus
- 5) toimivien yritysten tuki
- 6) yrityskeskukset/työpajatoiminta

EU:n rakennerahastojen uudistukset velvoittavat Euroopan Komissiota ja jäsenmaita tarkkailemaan ja arvioimaan alueellista tukikehikkoa (Community Support Framework) ja toiminnallisia ohjelmia (Operative Programme). Lisäksi arvioinnissa on kolmantena osapuolena tarkkai-

lukomitea (Monitoring Committee).

Hollannin mallissa arviointi on jaettu kolmeen osaan: ex ante-, hankkeen aikaiseen- ja ex post - arviointiin. Arviointi kuvaa myös ympäröivää yhteiskuntaa: sosio-ekonomista kehitystä, maantieteellistä suuntautumista, tavoitteita, julkisten varojen käyttöä, yksityisten investointien muodostumista ja tehokkuusanalyysia.

Arviointimallin alkuehdot voidaan määrittellä:

- jatkuvuus, jotta vertailu on mahdollista
- arvioinnin tulisi olla kansainvälistä; jäsenmaiden yhteistyö on kaikille hyödyksi
- arviointimalli huomioi alueiden erikoispiirteet
- arviointikehikko oltava integroitu, jotta olisi mahdollista suorittaa sekä ex ante- , hankkeen aikaisia että ex post - arviointeja
- arvioitavan ohjelman kulut ja tehokkuus täytyy riittää taloudellisiin- ja organisaationäkökulmiin

Espanjan tutkimuksen teorian mukaan arviointiohjelma sisältää määrittelyissään:

- ohjelman kohteen ominaisuuksineen ja tarkkoine tavoitteineen
- välineet ja keinot, joilla tavoitteet saavutetaan
- menetit, joilla arvioidaan tavoitteen saavuttamisen taso

Nämä ominaisuudet muuttuvat ohjelmakohtaisesti, niinpä arviointi on prosessina suhteellisen elävä. Yhtä ainoaa arviointistandardia ei voi määrittellä.

Skotlannissa kehitysohjelmaa analysoitiin a) kokonaisuutena verraten ohjelmien tavoitteita alueellisiin tavoitteisiin ja b) 32 projektin otosta niiden tuottaman materiaalin pohjalta ja lisäksi survey -tutkimuksella, jossa haastateltiin 200 tuen kohteena ollutta yritystä. Otoksessa oli projekteja eri kategorioista eli eri tyyppisiä projekteja.

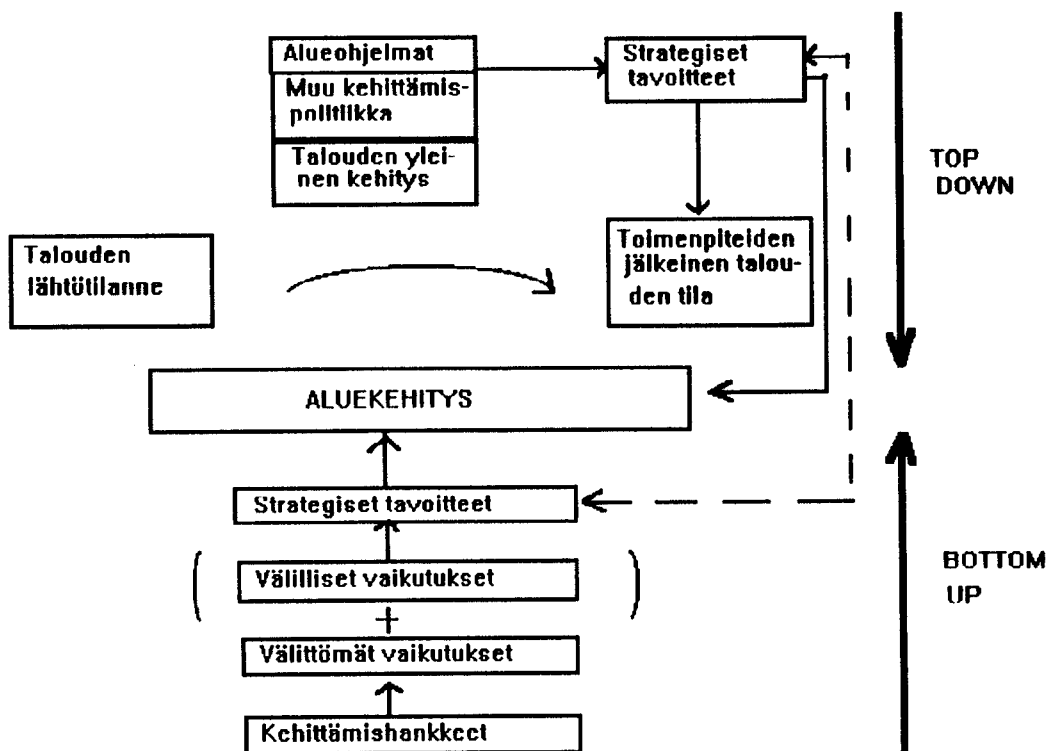
Espanjassa arviointimenetelmää valittaessa tehdään kuvaus alueesta ja käytettävästä ohjelmasta. Ohjelman eri osista tehdään omat arvionsa. Ohjelman **rahoituksen** onnistuneisuuden arviointi toimii suhteessa haettu-myönnetty-eväty rahoitus. Eri sektoreiden toteuttama rahoitus vaikuttaa tulkintaan. Ohjelman **fyysisen** toteutuksen arviointi käsittää ohjelman määrällisten ja välittömien vaikutusten arvioinnin. Vaikutuksia voi olla vaikea löytää, esim. EU:n 5b -ohjelman ex post -arvioinnissa, käsittäen 21 aluetta, 17 % ohjelmista ei osoittanut fyysisiä indikaattoreita ja 57,6 % ei osoittanut välittämiä indikaattoreita.

Ohjelman **välittömien ja lopullisten vaikutusten** arviointi suoritetaan ensisijassa kvalitatiivisin arvioin, haastattelujen perusteella. Lopullisia vaikutuksia ei voida havaita heti ohjelman toteutuksen jälkeen. Haastatteluissa käydään läpi virkamiesten ja edunsaajien mielipiteitä. Kerroin- ja lisäysvaikutukset otetaan huomioon lopullisia vaikutuksia arvioitaessa.

Ohjelman **ongelmat, viiveet ja rajoitukset toteutus- ja organisointivaiheessa** ovat tärkeitä analysoitavia varsinkin uusilla kehitysohjelmissä toteuttavilla alueilla. Yleisiä ongelmia ovat koordinaatio, toteutusten erilaisuus, viiveet rahoituspäätöksissä ja resurssien riittämättömyys.

Kvalitatiivinen kokonaisarviointi suoritetaan keskustellen virkamiesten, edunsaajien ja taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuurijärjestöjen kanssa.

Arviointi tuottaa tietoa, jonka perusteella aluepolitiikkaa voidaan muuttaa tehokkaammaksi. Eri alueet tai jäsenmaat voivat oppia toisiltaan aluepolitiikan sovelluksista. Poliitiikan **vaikuttavuutta** tarkastellaan sekä **bottom-up** että **top-down** lähestymistapojen kannalta. Yhdessä nämä lähestymistavat kertovat toimenpiteen vaikutuksen alueelliseen sosio-ekonomiseen rakenteeseen (Hollanti).

Kuvio 3: Arvioinnin kaksi lähestymistapaa - bottom-up ja top-down.

Bottom-up -tarkastelu kertoo projektitason välittömät vaikutukset antaen myös estimaatin välillisistä vaikutuksista. Nämä vaikutukset heijastetaan aggregaattitason strategisiin tavoitteisiin. Top-down -tarkastelu analysoi muutoksia sosio-ekonomisissa indikaattoreissa ja kertoo näin tavoitteiden saavuttamisen tason aluetasolla.

Ongelmina mainitaan, että ensinnäkin rakenteellisten muutosten havaitseminen on varhaisessa vaiheessa hankalaa. Toisaalta autonomista kehitystä on vaikea erottaa projektin luomasta kehityksestä.

Integroidussa arviointimallissa arviointi on jaettu kolmeen vaiheeseen. Kuitenkin arviointi on vain yksi, integroitu tapahtuma, jossa vaikutussuhteita tarkastellaan ajassa ja jossa prosessin kehitystä tarkastellaan politiikkamuutoksina. Arvioinnin kolme vaihetta ovat:

- 1) ex ante: valmisteluvaiheen tekijät
- 2) hankkeen aikainen arviointi: sovellus, organisointi
- 3) ex post: vaikutukset jälkikäteen arvioituna, siirtovaikutus muihin toimintoihin.

Hollannin tutkimus korostaa, että arviointi olisi hyvä suorittaa joka vaiheessa (ex ante, hankkeen aikainen, ex post) erikseen ja käytännössä, koska eri projektit ovat eri kehitysvaiheessa, tämä on miltei välttämätöntä. Arviointiprosessi on jaettu 13 tarkasteltavaan aiheeseen, kysymykseen, joihin etsitään vastaukset kaikissa kolmessa vaiheessa.

Joka vaiheessa arvioinnin kulku on rakenteeltaan seuraava:

- perusinformaatio
- yhteys peruskäsitteisiin (EU-lainsäädäntö)
- tehtävät kysymykset
- indikaattorit ja panosten arviointi
- tiedon tuottaminen
- viiteryhmät, joilta kysytään arvioita
- johtopäätökset.

Arvioinnin edetessä otetaan huomioon edellisen vaiheen oletukset ja havainnot ja tämän perusteella, viimeisten arvioiden avustamana, edetään kohti johtopäätöksiä. Arvioitaessa erotellaan yksittäiset ja yhteisprojektit (kohdistuvat useaan organisaatioon tai kohderyhmään) omiin kategorioihinsa.

Loppuraportti, luonteeltaan lyhyt ja selkeä, koostuu kolmesta osasta:

- 1) vaiheittain (valmistelu-toteutus-tulokset)
- 2) aiheittain (relevanttien kysymysten analyysi)
- 3) ristikkäin (jotkin kysymykset limittyvät monen vaiheen ajalle)

Espanjan tutkimuksen yhteenveto suoritetuista arvioinneista oli seuraava: ohjelmien tavoitteiden asettelussa ja identifioinnissa on ollut puutteita. Tämä vaikeuttaa myöhempää arviointiprosessia.

Myös käytetyt indikaattorit ovat olleet osin sopimattomia tai ei-aggregoitavissa olevia. Lisäksi ohjelmat ovat lähteneet liiaksi alueen ulkopuolelta jättäen alueen omat aloitteet vähemmälle.

Kehitysohjelmia on liian harvoin katsottu integroidusta näkökulmasta. Ohjelmat ovat liittyneet laadittuun kehitysstrategiaan näennäisen löyhästi. Ne ovat olleet joukko toisiinsa enemmän tai vähemmän kytkeytyneitä projekteja.

Espanjassa Leader -ohjelmiin on osallistunut enemmän paikallisia tahoja kuin 2 tai 5b -ohjelmiin. Dynaaminen paikallinen kehitys onnistuu bottom-up -pohjalta paremmin kuin alueen ulkopuolelta tulevin toimin eli top-down -pohjalta.

Skotlannin arvioinnissa suhteessa tavoitteisiin saatiin seuraavia havaintoja:

Tavoite 1: Kehitysohjelmien antama hyöty yritysten kehitykselle.

Päämääränä on vakaa kehitys. Havaittiin myönteisiä vaikutuksia pk-yrityksiin kustannustehokkaalla tavalla. Liikevaihdossa ja uusissa tai turvatuissa työpaikoissa oli kasvua. Nämä aiheuttavat lisäksi kerroinvaikutuksia, toisaalta korvaus- tai ristikkäisvaikutuksia ei huomioitu. Kaikki projektit eivät menestyneet, koska ilmeni strategisia ja operationaalisia puutteita.

Tavoitteet 2 ja 3: Projektien välinen synergia ja toimielinten välinen yhteistyö.

Näitä seikkoja on vaikea mitata. Alueittain joidenkin projektien ja organisaatioiden välillä on huomattavaa yhteistyötä. Jotkut projektit ovat yhteisesti rahoitettuja. Yleisesti strategista yhteistyötä pitäisi olla enemmän. Toimielinten työnjako on epäselvää, sekaannuksia esiintyy. Usein toimitaan vain omien projektien parissa. Yksittäisten projektien välillä on suurta vaihtelua, kategorioiden välillä vaihtelu on pienempää.

Parannusehdotuksia: aiempaa kokemusta tulisi hyödyntää projektien toteutuksessa. Asiakkaiden tarpeisiin pitäisi pystyä vastaamaan joustavasti. Tärkeää on etukäteistutkimus, päämäärän asettaminen ja tarkkailu.

Strategiset suositukset: Voitaisiin muodostaa alueittaisia ali-ohjelmia, mikä johtaisi työnjakoon ja erikoistumiseen. Rahoituksesta päätettäessä on huomioitava, että rahoituksen tarve voi kertoa (yrityksen) rakenteesta ja toiminnoissa olevista puutteista. Kehitysrahalla ei useinkaan kannata tukea muiden rahoittajien hylkäämiä yrityksiä. Lyhytnäköisyys on paha virhe kehitysohjelmia toteutettaessa. Kaikkien osapuolten aikahorisontti on saatava pidemmäksi, jolloin mahdollistuu pitkäaikaisten, jatkuvien kehitysprosessien aikaansaaminen.

Operationaaliset suositukset: Yhteistyö osapuolten välillä on oltava toimivaa, jolloin päällekkäisyydet jäävät pois, eikä mikään alue jää paitsioon. Hakemusprosessi on saatava vaativaksi, jolloin hakija suunnittelee toimintansa tarkoin etukäteen. Teknisten ja taloudellisten detaljien ohella (ja ennen niitä) on vaadittava kokonaissuunnitelma projektista. Odotetut tulokset on määriteltävä. Projektin suorituskyvyllä on oltava kunnolliset indikaattorit. Standardi-indikaattorit toimivat suunnittelijan apuna:

Toiminnan mittasuhteet: kohdeyrityksen laatu, asema elinkaareissa, tuen määrä/yritys, tuen minimi- ja maksimimäärä.

Välittömät tulokset: avustettujen yritysten lukumäärä, niiden oma panos, liikevaihdon lisäys.

Odotetut tulokset: turvatut ja luodut työpaikat, niiden kuvaus, osa/kokopäiväisyys.

5. KESKI-SUOMI ALUEELLISEN KEHITTÄMISEN KOHTEENA

Maakunnan tärkeimmät kehittämissstrategiat ja aluekehittämissstrategioissa esitetyt tavoitteet sekä painopisteet ovat hankesuunnittelun lähtökohtina. Yleistavoitteet on ilmaistu vuonna 1992 Keski-Suomen strategioissa seuraavasti:

1. Koulutus ja tutkimuksen osaaminen
2. Yrittäjyyden edistäminen ja teollistaminen
3. Maaseudun kehittäminen ja uusiutuminen
4. Viestinnän osaaminen ja kehittyneet yhteydet
5. Julkisten organisaatioiden uusiutuminen

Vuonna 1994 maakunnan kehittämisrahahankkeet perustuivat pitkälti näihin vuoden 1992 strategiatavoitteisiin. **Keski-Suomen aluekehittämisohjelmat valmistuivat loppuvuodesta 1994.** Tavoitteena oli työllisyyden parantaminen synnyttämällä 2500 uutta yritystä ja 7500 työpaikkaa vuoteen 2000 mennessä. Osaamisalojen (puunjalostus, paperiteknologia, energiateknologia, kotimaisten polttoaineiden käyttö, ympäristön tutkimus, ympäristöteknologia) tutkimus- ja kehitystoimintaa tuetaan. Lisäksi profiloituvat kulttuuri sekä liikunnan tutkimus. Vienti, ulkomaankauppa, maakunnasta ulospäin suuntautuva yritystoiminta, teollisuuden investoinnit, maaseudun yritystoiminta sekä pk-yritysten synty ja kehitys ovat tärkeitä tavoitteita. Uusina avauksina luodaan uusia tuotteita ja vahvistetaan uutta yritystoimintaa mm. biotekniikan ja informaatio-, liikunta- ja ympäristöteknologian aloilla. Maakunnallisten ohjelmien (erotuksena nykyisistä EU-ohjelmista) painopisteet määriteltiin Keski-Suomen kehittämisohjelmassa seuraavasti:

KESKI-SUOMEN KEHITYSALUE- JA MAASEUTUOHJELMA. Keski-Suomi on kokonaisuudessaan kehitysalueetta (jakaantuu kolmeen yritystukialueeseen) ja maakuntavaltuusto on määritellyt myös maaseutuohjelman alueeksi koko Keski-Suomen. Kehitysalue- ja maaseutuohjelman tarkoituksena on edistää monipuolisesti Keski-Suomen teollisuutta, maaseutuelinkeinoja, palveluja ja infrastruktuuria sekä ympäristön hoitoa. Kehitysalue- ja maaseutuohjelma on keskeinen ohjelma, jota varten painopisteet ja toimintalinjat on ensisijaisesti määriteltä.

Yleiset painopisteet:

- A) YRITYSTEN SYNNYTTÄMINEN JA NIIDEN TOIMINTAEDELLYTYSTEN PARANTAMINEN toimintalinjoilla: 1) tutkimus, tuotekehitys ja innovaatio
2) pk-yritykset ja niitä tukeva yritystoiminta 3) maaseutuelinkeinot ja
4) matkailu

- B) INHIMILLISTEN VOIMAVAROJEN KEHITTÄMINEN JA YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN toimintalinjoilla: 5) työvoimavarat ja 6) koulutus-
rakenne

- C) INFRASTRUKTUURIN KEHITTÄMINEN JA YMPÄRISTÖNHOITO toimintalinjoilla: 7) tietoliikennepalvelut, 8) liikenne ja kuljetus,
9) energiahuolto ja siirtoverkko, 10) ympäristö ja 11) kulttuuri ja palvelut

OSAAMISKESKUSOHJELMA. Osaamiskeskusohjelmaa on valmisteltu Jyväskylän teknologiakeskuksen johdolla. Valtioneuvosto nimitti Jyväskylän seudun vuonna 1994 yhdeksi kahdeksasta suomalaisesta osaamiskeskuksesta osaamisalueinaan paperinvalmistus-, energia- ja ympäristöteknologia. Osaamiskeskus -asemalla on suuri merkitys koko maakunnan kehitykseen.

Paperinvalmistusteknologian osaamisalueen tavoitteena on vahvistaa maakunnan asemaa kansainvälisesti merkittävänä tutkimuskeskittymänä ja paperikoneteknologian kärkialueena maailmassa. **Energiateknologian** osaamisalueen tavoitteena on energiateknologian laitteita valmistavien yritysten kansainvälisen aseman vahvistaminen sekä se, että Keski-Suomesta muodostuu uusinta energiateknologiaa soveltava maakunta. **Ympäristötekнологian** osaamisalueen tavoitteena on vahvistaa alueen asemaa merkittävänä ympäristötekнологian tutkimuskeskittymänä, alan yritystoiminnan monipuolistaminen ja uusien yritysten synnyn edistäminen. (Keski-Suomen kehittämisohjelma 1994, Aluekehittämisohjelmien tavoiteosa, 31).

Tukialoina osaamiskeskusohjelmaan liittyvät **kiihdytin- ja mikrorakenneteknologiat, liikuntateknologia, logistiikka, koulutustutkimus ja informaatioteknologiat (elektroniikka, tietotekniikka, komponenttitekniikka, automaatio, graafinen tekniikka ja sähkötekniikka)** sekä **biotekniikka**. Muita painopistealoja osaamiskeskusohjelmaan liittyen ovat **puutavaran jatkojalostuksen kehittämisstrategia, kone- ja metalliteollisuuden kansainvälistymisstrategia ja elintarviketeollisuuden sopeuttamisstrategia**.

Osaamiskeskusohjelman toteutus etenee kolmella toimintalinjalla: 1) osaamisalueiden yhteistyön vahvistaminen, 2) osaamisalueiden koulutuksen, tutkimuksen ja tuotekehityksen vahvistaminen sekä 3) liiketoiminnan käynnistäminen ja kehittäminen.

RAJA-ALUEOHJELMA. Raja-alueohjelman tavoitteena on edistää yhteistyötä Keski-Suomen ja Suomen raja-alueiden välillä. Keski-Suomesta on solmittu yhteyksiä Baltiaan, Pietariin ja Karjalaan. Pohjoismainen yhteistyö toimii Pohjola-Nordenin ja MittNorden -yhteistyön kautta sekä ystävyyskuntatoimintana.

SAARISTO-OHJELMA. Ohjelmassa on kaksi osaa. Laajennettu saaristo-ohjelma koskee maakunnan kaikkia runsasjärvisiä alueita. Toinen osa keskittyy Keski-Suomen saaristo-osakuntiin Joutsaan, Kivijärveen ja Korpilahteen.

Keski-Suomen liiton maakunnan kehittämisrahalla vuonna 1994 toteuttamat hankkeet kohdistuivat ohjelmittain seuraavasti:

- kehitysalueohjelma	29 hanketta
- osaamiskeskusohjelmat	9 hanketta
- raja-alueohjelma	7 hanketta
- saaristo-ohjelma	3 hanketta
	=====
YHTEENSÄ	48 hanketta

6. EMPIIRINEN ARVIOINTITUTKIMUS - ESIMERKKINÄ MAAKUNNAN KEHITTÄMISRAHALLA VUONNA 1994 TOTEUTETUT HANKKEET

6.1 Arviointijärjestelmän kuvaus

Hankkeet arvioitiin **tavoiteanalyysin** (tuotosten ja tavoitteiden suhde) sekä **vaikutusanalyysin** (hankkeilla aikaansaatu tuotos) keinoin. Tavoiteanalyysi vertaa todellisia vaikutuksia odotettuihin, tavoitteenmukaisiin vaikutuksiin. Ongelmaksi muodostuu tavoitteiden operationalistaminen. Vaikutusanalyysissä havaitut projektin vaikutukset ovat osin laadullisia, koska vain osa projekteista tuottaa määrällisiä vaikutuksia. Tavoiteanalyysi pohjautuu Keski-Suomen kehittämissuunnitelman ilmaisemien tavoitteiden pohjalta johdettuihin **arviointikriteereihin**.

Keskeneräiset hankkeet arvioidaan niistä saatavien tietojen pohjalta. Lisäksi joidenkin hankkeiden toteutus on keskeytynyt tai hankkeen loppuraportti saattaa puuttua. Tällöin maksettujen kehittämisasiirahalla-avustusten kohtalo on tärkeää selvittää samoin kuin muiden mahdollisten epäselvyyksien.

Hankkeet jaotellaan **tyyppeihin** Heinosen mallin mukaisesti (tietoa tuottavat, markkinoivat, edellytyksiä luovat ja konkreettisia toimenpiteitä sisältävät hankkeet). Tyypittelyn pohjalta esitetään yhteenveto hankkeiden vaikutuksista. Heinosen luokittelu on tehty seuraavien hankkeiden ominaisuuksien perusteella:

Tietoa tuottavat hankkeet tuottavat tuloksena usein tutkimuksen tai selvityksen. Hankkeet selvittävät uusia ongelmakenttiä, eikä yhteys konkreettisiin tuloksiin aina ole selvästi havaittava. Koulutushankkeissa kehitetään yhteistyöverkkoja ja suunnit-

tellaan uusia, tulevaisuuden koulutusmalleja. Matkailukohteiden selvitykset ovat tuottaneet konkreettista tietoa ja ideoita suunnitelmien ja strategioiden muodossa. Samoin on tapahtunut markkinointihankkeiden osalla. Alueellinen kehittämistyö on luonut uusia ohjelmia esim. teknologian alalla ja selvittänyt kuntien yhteistoimintaa. Toimialoista painotus on ollut yrityspalveluissa ja matkailussa.

Markkinointiprojektit ovat markkinoineet yksittäistä kohdetta, kuntaa tai alueellisesti laajempia kokonaisuuksia. Kehittämisraha on ollut osa ko. markkinoinnista. Matkailu- ja markkinointihankkeiden toteutus kuuluu tähän hanketyyppiin. Markkinointi vaikuttaa sekä kuntatasolla että elinkeinoelämän tasolla. Maaseudun sivuelinkeinojen markkinointi ja vientimarkkinointi tuottavat kauaskantoisia vaikutuksia.

Edellytyksiä luovat projektit kehittävät infrastruktuuria. Yritystoiminnan projekteissa keskeisiä tekijöitä ovat koulutus, tietotekniikka ja kansainvälistyminen. Koulutushankkeet ovat usein tarkoin suunnattuja vahvistamaan korkean tason osaamista. Kansainvälinen yhteistyö korostuu osaamisen edistäjänä. Alueellista kehittämistoimintaa on tuettu etenkin koulutuksen projektein. Asuinympäristöön suunnatut projektit kannustavat asukkaita säilyttämään palveluita ja kehittämään uusia ratkaisuja.

Konkreettisten toimenpiteiden projektit saavat aikaan tunnistettavia vaikutuksia. Kohderyhmä on rajattu esim. koulutuksen piirissä olleisiin tai tiettyihin pk-yrityksiin. Koulutushankkeet ovat konkreettiseen osaamiseen tähtäviä, esim. aikuiskoulutus. Kuitenkaan suoraa yritystukea ei myönnetä kehittämisrahasta. Tutkimuksen piirissä olleet projektit loivat (omalta osaltaan) uusia yrityksiä ja työpaikkoja.

Hankkeet on lisäksi arvioitu **ohjelmittain** eli niiden toteuttamien aluekehitysohjelmien näkökulmasta. **Tilastollisen tarkastelun** avulla pyritään löytämään hankkeen onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Hankkeista valitun näytteen arviointi

Hankkeista valitaan 4 kpl:n näyte eli yksi jokaisesta hanketyypistä. Valinnassa huomioidaan aluekriteeri eli hankkeiden tasapuolinen valinta seutukunnittain. Tavoite- ja vaikutusanalyysin lisäksi käytetään **syyanalyysiä** (mitkä tekijät yhdessä panosten kanssa aikaansaiivat tuotoksen). Hankkeen

päätoteuttajaa ja Keski-Suomen Liiton valvojaa/valmistelijaa haastatellaan hankkeen toteutumisen tarkastelun yhteydessä. Systemaattinen arviointi käsittää päätöksentekijöiden haastattelut ja tilastotietojen koonnin hankkeiden käsittely- ja päätöstiedoista. Haastattelun pohjaksi suunniteltiin teemahaastattelulomake (liite 2), jonka kysymykset selvittivät seuraavia asioita tarkasteltavista hankkeista:

- hankkeen budjetin väljyys (olisivatko samat tulokset syntyneet pienemmälläkin rahoituksella)
- todellinen tarve hankkeen toteutukseen (haettiinko maakunnan kehittämisrahaa vain, koska sitä oli saatavilla)
- mitkä muut tekijät vaikuttivat saavutettuihin tuloksiin (olisiko sama vaikutus syntynyt muutoinkin)
- miten laajalle alueelle vaikutus kohdentui
- miten tehokkaasti hanketta valvottiin

6.2 Aluekehityshankkeiden kokonaisarviointi

Kaikkien hankkeiden (48 kpl) arviointi on tehty vertaamalla saavutettuja tuloksia tavoitteisiin nähden. Arviointi perustuu hankkeista tehtyihin dokumentteihin ja kuvauksiin. Aineistona on käytetty Keski-Suomen liiton kokoamia seurantatietoja hankkeiden tavoitteista, toteutuksen seurannasta ja tuloksista. Yksityiskohtia on tarkennettu hankkeiden toteuttajia ja valmistelijoita haastatteleamalla. Hankkeiden valmistelijoiden oman raportoinnin on oletettu kuvaavan hankkeita hieman liian myönteisesti ja arvioinnissa on noudatettu tarpeellista kriittisyyttä. Silti arvioinnin pohjana olevista dokumenteista välittyy todennäköisesti hankkeiden onnistumista korostavia tietoja. Arviointi on toteutettu laatusana-arviointina (epäonnistunut-välttävä-tyydyttävä-hyvä-erinomainen) hankkeen onnistumisen asteen mukaan. Hankkeiden arviointi on taulukoitu hanketyypeittäin.

Vuosi 1994 oli ensimmäinen maakunnan kehittämisrahan jakovuosi, silti hankkeiden voidaan katsoa onnistuneen hyvin. Yleinen taloudellinen tilanne oli vaikea - Keski-Suomi oli muun Suomen tavoin toipumassa syvästä lamakaudesta. Hankkeiden valintaan ja toteutukseen liittyy lisäksi eräitä muita piirteitä. Osa hankkeista oli jatkohankkeita eli niitä oli aiempina vuosina rahoitettu lääninrahalla. Näissä hankkeissa Keski-Suomen liitto oli tavallaan sidottu aiempaan toteutusmalliin. Jotkin hankkeet oli hyväksytyt rahoitettavaksi poliittisin perustein maakuntavaltuuston päätöksellä. Näissä hankkeissa ei noudatettu maakunnan kehittämisrahan ensisijaisia jakoperusteita. Näitä hankkeita oli

tosin vain muutama ja niihin myönnetty rahoitus vähäistä. Liitteenä (liite 1) on hankkeista tehty yhteenveto, mikä selvittää hankkeen arvioinnin taustatekijöitä.

6.2.1 Kokonaisarviointi hanketyypeittäin

Tietoa tuottavia hankkeita oli 12 kappaletta. Toimialoista olivat edustettuina matkailu, teollisuuteen liittyvä tutkimus- ja kehitystoiminta sekä koulutus. Matkailuhankkeissa ilmeni suuria vaihteluja. Selvitysluontoiset matkailun kehitysprojektit onnistuivat hyvin. Käytännön matkailutyön toteutus onnistui välttävästi sekä tyydyttävästi. Teollisuuteen ja uuteen teknologiaan liittyvistä hankkeista 4 hanketta onnistui hyvin ja yksi hanke erinomaisesti. Kilpailukykyisen teknologian kehittäminen jätehuollon alalla osoittautui menestykseksi. Yrittäjäkoulutuksen hanke toteutui myös hyvin suunnitelmien mukaan. Koulutussuunnitelmahankkeet onnistuivat hyvin sekä tyydyttävästi. Ensin mainittu koulutushanke, terveydenhuollon kehittämissuunnitelma Tarttoon, käsitti myös raja-alue toimintaa.

Tietoa tuottavat hankkeet, yhteensä 12 kpl		
Rahoitus mk	Arviointi (1 - 5)	Hankkeen sisältö
20 000	3	Koulutussuunnitelma
20 000	4	Teollisuus ja uusi teknologia
25 000	2	Matkailu
35 000	4	Koulutussuunnitelma
39 000	4	Matkailuselvitys
40 000	4	Teollisuus ja uusi teknologia
40 000	4	Yrittäjäkoulutus
50 000	4	Matkailuselvitys
50 000	3	Matkailu
55 000	5	Teollisuus ja uusi teknologia
60 000	4	Teollisuus ja uusi teknologia
75 000	4	Teollisuus ja uusi teknologia
Yht. 509 000	K.a. 3,75	

Markkinoivia hankkeita oli 8 kpl. Hankkeista kaksi käsitti pelkästään ulkomaille suuntautuvaa markkinointia. Suomalais-kiinalainen ympäristöseminaari onnistui erittäin hyvin ja raja-aluekauppa-toimisto Karjalaan -hanke hyvin. Kotimaan hankkeista maakunnan matkailun perusmarkkinointi

onnistui hyvin, samoin Saarijärven seudun matkailun kehittämisprojekti (huom. yritysten aktiivisuus). Neljässä hankkeessa oli eriasteisia ongelmia toteutuksen kanssa. Nämä hankkeet onnistuivat tyydyttävästi. Suurimman rahoituksen saaneet hankkeet onnistuivat hyvin. Seuraavaksi suurimmat hankkeet onnistuivat vain tyydyttävästi. Neljästä pienimmän rahoitusosuuden hankkeesta kaksi onnistui tyydyttävästi ja kaksi hyvin.

Markkinoivat hankkeet, yhteensä 8 kpl

Rahoitus	Arviointi (1 - 5)	Hankkeen sisältö
15 000	3	Matkailumarkkinointi
30 000	3	Matkailumarkkinointi
30 000	5	Ulkomaanmarkkinointi
50 000	4	Ulkomaanmarkkinointi
80 000	3	Matkailumarkkinointi
90 000	3	Matkailun organisointi
125 000	4	Matkailun organisointi
150 000	4	Matkailun perusmarkkinointi
Yht. 570 000	K.a. 3,63	

Edellytyksiä luovia hankkeita oli 19 kpl. Toimialoittain hankkeet jakautuivat maaseudun hankkeisiin, kulttuurihankkeisiin, koulutus- ja tutkimushankkeisiin sekä teollisuuteen ja osaamiskeskusohjelman rahoitukseen liittyviin hankkeisiin. Maaseudulle suuntautuneista hankkeista 2 onnistui hyvin ja 1 erinomaisesti. Kaksi kulttuurihanketta onnistuivat hyvin. Koulutus- ja tutkimushankkeet onnistuivat 2 erinomaisesti, 4 hyvin, 2 tyydyttävästi ja 1 välttävästi. Näistä rahoitusosuudeltaan suurimmat hankkeet onnistuivat kaikki hyvin tai erinomaisesti lukuunottamatta Eurorahan hakuprojektia, joka onnistui tyydyttävästi. Kolme noin 50 000 markan rahoituksen saanutta hanketta onnistuivat 1 tyydyttävästi ja 2 hyvin. Pienimmän rahoituksen saanut hanke jäi välttävälle tasolle. Tämä kuvanee varovaisuutta rahoituksen myöntämispäätöksessä - hankkeen onnistuminen saattoi näyttää riskialttiilta. Teollisuuteen kohdistuvat hankkeet onnistuivat 1 tyydyttävästi, 2 hyvin ja 1 erinomaisesti. Jälleen 8 suurimman rahoituksen saanutta hanketta onnistuivat hyvin tai erinomaisesti. Pienimmän rahoituksen saanut hanke onnistui tyydyttävästi. Osaamiskes-

kusrahoitusta myönnettiin 500 000 mk osaamiskeskusohjelman käynnistykseen. Ohjelman toteutus lähti hyvin käyntiin.

Edellytyksiä luovat hankkeet, yhteensä 19 kpl		
Rahoitus mk	Arviointi (1 - 5)	Hankkeen sisältö
20 000	2	Koulutus ja tutkimus
20 000	4	Kulttuuri
30 000	3	Koulutus ja tutkimus
30 000	4	Maaseutuhanke
35 000	4	Kulttuuri
35 000	5	Maaseutuhanke
40 000	3	Teollisuus ja osaamiskeskusohjelma
40 000	4	Maaseutuhanke
50 000	4	Koulutus ja tutkimus
60 000	4	Koulutus ja tutkimus
100 000	3	Koulutus ja tutkimus
100 000	4	Teollisuus ja osaamiskeskusohjelma
100 000	5	Koulutus ja tutkimus
110 000	4	Koulutus ja tutkimus
120 000	4	Teollisuus ja osaamiskeskusohjelma
150 000	5	Koulutus ja tutkimus
200 000	4	Koulutus ja tutkimus
200 000	5	Teollisuus ja osaamiskeskusohjelma
500 000	4	Teollisuus ja osaamiskeskusohjelma
Yht. 1 940 000	K.a. 3,95	

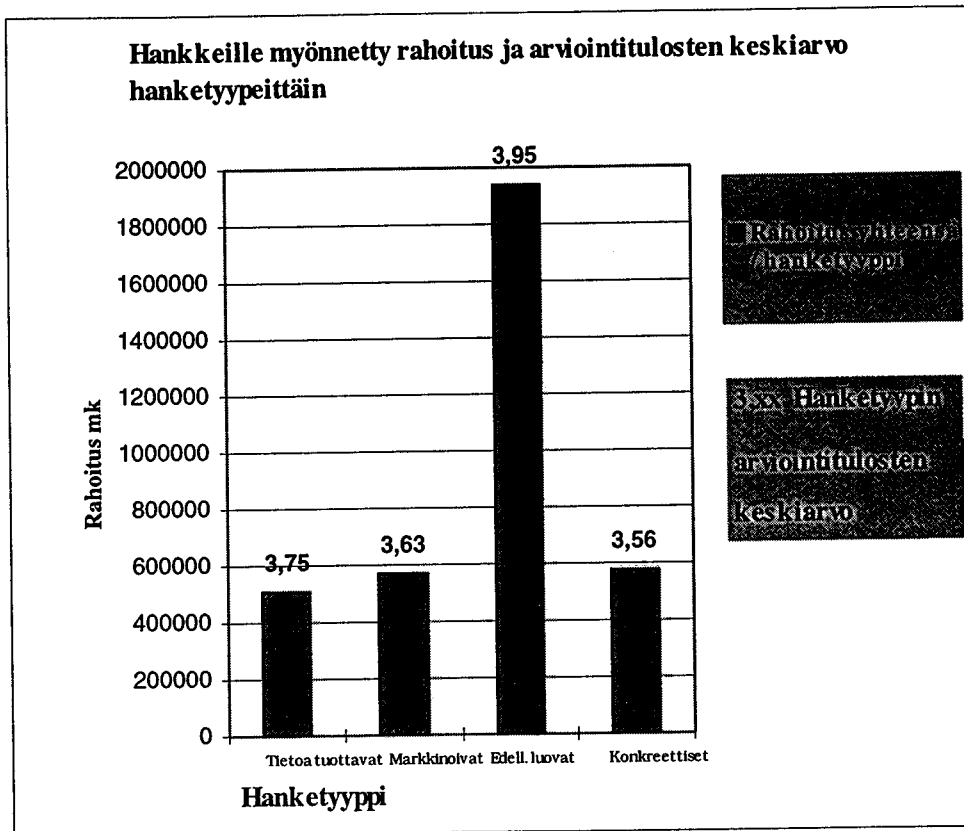
Konkreettisia toimenpiteitä sisältäviä hankkeita oli 9 kpl. Hankkeista 3 käsitti yritystoimintaa tukevaa raja-alue toimintaa, 2 yritystoiminnan kehittämistoimenpiteitä, 2 väestöä aktivoivia projekteja, 1 koulutusta ja 1 rakennus alaa tukevia toimenpiteitä. Suurimmat rahoitusosuudet saaneet hankkeet onnistuivat kaikki hyvin. Kaikkein pienimmän rahoituksen saanut hanke onnistui myös hyvin. Näiden väliin sijoittuvat 3 hanketta jäivät välttävälle tai tyydyttävälle tasolle.

Raja-aluehankkeista Pietari-projekti ja sen jatkorahoitus (100 000 mk ja 60 000 mk) onnistuivat hyvin. Kontaktiverkoston luominen Viroon onnistui tyydyttävästi. Muut yrityksiin kohdistuvat projektit, muotoilupalvelu ja puunjalostusalan yritystoimintaverkko, onnistuivat myös hyvin. Väestöä aktivoivista hankkeista nuorten työpajatoiminta -hanke onnistui välttävästi ja työttömien kurs-

sitoiminta tyydyttävästi. Näistä työttömien kurssitoiminta ei tähdännyt työllistymiseen tai yrittäjyyteen eikä näin ollen toteuttanut Keski-Suomen liiton päätavoitteita. Nuorten työpajatoiminta jäi hankkeena toteutukseltaan puutteelliseksi. Koulutushanke, opiskelijoiden työharjoittelu Saksassa, täytti tavoitteensa hyvin. Rakennusala ja sen työllisyyttä tukeva hanke, korjausrakentamisen lisääminen Keski-Suomessa, onnistui hyvin.

Konkreettisia toimenpiteitä sisältävät hankkeet, yhteensä 9 kpl			
Rahoitus mk	Arviointi (1 - 5)	Hankkeen sisältö	
30 000	4	Rakennusalan työllisyyden tukeminen	
35 000	2	Väestön aktivointi	
40 000	3	Väestön aktivointi	
40 000	3	Raja-aluehanke	
60 000	4	Raja-aluehanke	
80 000	4	Yritystoiminnan kehittäminen	
90 000	4	Koulutus	
100 000	4	Yritystoiminnan kehittäminen	
100 000	4	Raja-aluehanke	
Yht. 575 000	K.a. 3,56		

Seuraavassa on koottu yhteen avaintiedot eri hanketyyppien saamasta kokonaisrahoituksesta ja niiden arvioidun onnistumisen keskiarvoista.

Kuvio 5. Hanketyyppien mukainen hankkeiden kokonaisarviointi

Kuviosta havaitaan, että edellytyksiä luovat hankkeet ovat saaneet eniten rahoitusta (jo yksin osaamiskeskusohjelman alkurahoitus oli 500 000 mk). Ne ovat myös onnistuneet parhaiten, joskin erot arviointitulosten keskiarvoissa jäävät pieniksi. Arviointitulosten keskiarvot liikkuvat tyydyttävän ja hyvän (arvot 3 ja 4) välillä ollen lähempänä hyvää. Kaikkien arviointitulosten keskiarvo oli 3,73. Silmiinpistävää on arviointitulosten tasaisuus hanketyypeissä konkreettisia toimenpiteitä sisältävät ja markkinoivat hankkeet. Näiden arviointitulosten keskiarvot ovat lähellä toisiaan (keskiarvot 3,56 ja 3,63). Tätä taustaa vasten tietoa tuottavat hankkeet erottuvat selvästi parempina (keskiarvo 3,75) ja edelleen edellytyksiä luovat hankkeet parhaiten onnistuneina (keskiarvo 3,95).

6.2.2 Kokonaisarviointi aluekehitysohjelmittain

Tässä luvussa arvioidaan hankkeita niiden toteuttamien aluekehitysohjelmien kannalta. Vaikutuksia arvioidaan aluekehittämissuunnitelmissa asetettuihin yleisiin kehittämistavoitteisiin ja painopisteisiin nähden. Ohjelmien sisältöä on tarkasteltu jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa.

Kehitysalueohjelma

Kehitysalueohjelmaa toteuttavia hankkeita oli yhteensä 29 kpl, mikä on 60,42 % kaikista hankkeista. Kehitysalueohjelmahankkeet saivat rahoitusta 1 780 000 mk eli 49,5 % koko rahoituksesta. Kehitysalueohjelmahankkeita on lukumääräisesti eniten. Tähän suureen määrään on luettu myös kaikki ns. sekalaiset hankkeet, joiden rahoituskin on jäänyt usein vähäiseksi. Silti arviointitulosten keskiarvoksi saatiin 3,7 , mikä on varsin hyvä. Kehitysalueohjelman painopistettä A (yritysten synnyttäminen ja niiden toimintaedellytysten parantaminen) toteutti 15 hanketta, painopistettä B (ihimillisten voimavarojen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen) 6 hanketta ja painopistettä C (infrastruktuurin kehittäminen ja ympäristöhoito) 8 hanketta.

Osaamiskeskusohjelma

Osaamiskeskusohjelmaa toteuttavia hankkeita oli yhteensä 9 kpl, mikä on 18,75 % kaikista hankkeista. Osaamiskeskusohjelmahankkeet saivat rahoitusta yhteensä 1 325 000 mk eli 36,9 % koko rahoituksesta. Panostaminen osaamiskeskusohjelman toteuttamiseen näkyy suuresta suhteellisesta rahoitusosuudesta näiden hankkeiden lukumäärään nähden. Arviointitulosten keskiarvoksi tuli 4,3 , mikä on erinomainen. Tältä kannalta katsottuna osaamiskeskusohjelma on Keski-Suomen liiton aluekehitysohjelmista pääosassa. Paperinvalmistusteknologiaa, yhtä osaamiskeskusohjelman pääalaa, tukevia hankkeita ei ollut yhtään. Tämä voi johtua siitä, että ohjelman toteutus oli vasta alkamassa vuonna 1994. Ohjelman toteutuksen suunnitelmallisuus vaatii kuitenkin kaikkien painopisteiden huomioimisen kehitystyössä. Lisäksi energiateknologiaa edustaviakaan hankkeita ei varsinaisesti ollut yhtään, sen sijaan muiden ohjelmien alla toimi kaksi energiayhteistyöselvitystä. Ympäristöteknologiaa toteutettiin kahdella isolla hankkeella.

Raja-alueohjelma

Raja-alueohjelmaa toteuttavia hankkeita oli yhteensä 7 kpl, mikä on 14,58 % kaikista hankkeista. Raja-alueohjelmahankkeet saivat rahoitusta 355 000 mk eli 9,9 % koko rahoituksesta. Arviointitulosten keskiarvoksi saatiin 3,6 , mikä on hieman kaikkien hankkeiden keskiarvoa pienempi. Hankkeista kolme suuntautui Viroon ja neljä Venäjälle. Pohjoismaihin kohdistuvia hankkeita ei ollut.

Saaristo-ohjelma

Saaristo-ohjelmaa toteuttavia hankkeita oli yhteensä 3 kpl, mikä on 6,25 % kaikista hankkeista. Saaristo-ohjelmaan kuuluvat hankkeet saivat rahoitusta 134 000 mk eli 3,7 % koko rahoituksesta. Arviointitulosten keskiarvo oli 3,3 , mikä jää vaatimattomalle tasolle. Pienen rahoituksen ja arviointitulosten välistä yhteyttä käsitellään tilastollisen tarkastelun yhteydessä.

Yhteenvedo ohjelmittaisesta tarkastelusta

OHJELMATYYPPI	KPL	% KAIKISTA HANKKEISTA	RAHOITUS MK	% KAIKESTA RAHOITUKSESTA	ARVIINTIEN KESKIARVO
Kehitysalueohjelma	29	60,42	1780000	49,53	3,69
Osaamiskeskusohjelmat	9	18,75	1325000	36,87	4,33
Raja-alueohjelma	7	14,58	355000	9,87	3,57
Saaristo-ohjelma	3	6,25	134000	3,73	3,33
YHTEENSÄ	48	100	3594000	100	3,73

Taulukko 3. Hankkeiden jakaantuminen ohjelmiin, niiden saama rahoitus sekä onnistuminen.

Kaikkien hankkeiden arviointien keskiarvo jää asteikolla (1-5) lukuun 3,73. Tätä keskiarvoa, tyydyttävän ja hyvän välillä, voidaan pitää lähtökohtana seuraavia hankkeita suunniteltaessa - parantamisen varaa siis jäi. Osaamiskeskusohjelma näyttää saaneen osakseen runsasta rahoitusta ja asiantuntevaa suunnittelua, sen sijaan saaristo-ohjelman toteutus ei näyttäisi toteutuneen tavoitteiden mukaisesti. Raja-alueohjelman toteutus vaatii erityisen hyvää valmistelua kohdemaiden (tässä Viro ja Venäjä) yhteiskunnallisen epävakauden vuoksi. Raja-alueohjelmahankkeiden tavoittelemaa hyötyä keskisuomalaisille yrityksille on vaikea saavuttaa lyhytkestoisella projektilla.

6.2.3 Hankkeiden tilastollinen tarkastelu

Tilastollisen tarkastelun välineenä käytettiin varianssianalyysiä. Varianssianalyysillä tutkittiin hanketyyppien, eri aluekehitysohjelmien ja hankkeen koon (eli rahoituksen määrän) suhdetta hankkeen onnistumiseen. Onnistuminen on määritelty laatusana-arviointina.

Tarkoituksena oli selvittää eroavatko nämä suhteet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Hankkeen onnistuminen on määritelty viiteen luokkaan arvojen 1 (epäonnistunut) ja 5 (erittäin hyvin onnistunut) välille. Viimeisessä vaiheessa eli tutkittaessa hankkeen koon ja onnistumisen välistä yhteyttä meneteltiin lisäksi siten, että luokat epäonnistunut, välttävä ja tyydyttävä yhdistettiin korkeintaan tyydyttävä -luokaksi ja luokat hyvä ja erinomainen vähintään hyvä -luokaksi. Tätä varianssianalyysiä, jossa on vain kaksi luokkaa, sanotaan myös t-testiksi. Hankkeen koko eli myönnetyn rahoituksen määrä logaritmisoiitiin, jotta suuret markkamääräiset erot olisivat paremmin vertailukelpoisia keskenään. Muunnos tuo vinosti jakautuneen aineiston lähemmäksi normaalijakaumaa.

Varianssianalyysien tuloksista nähdään siten, onko hanketyyppien, niiden toteuttamien ohjelmien tai hankkeen koon suhteen eroa hankkeiden onnistumisessa.

Varianssianalyysin kuvaus

Varianssianalyysissä vertaillaan testattavien luokkien keskiarvojen yhtäsuuruutta. Varianssianalyysin perusajatus on siinä, että havaintojen kokonaisneliösumma S voidaan hajoittaa kahteen osaan, selittävän muuttujan luokkien väliseen neliösummaan SST ja luokkien sisäiseen neliösummaan SSE . Kokonaisneliösumma on tulkittavissa kaikkien tekijöiden aiheuttamana vaihteluna, kun taas SST voidaan tulkita selittävän muuttujan aiheuttamaksi vaihteluksi. SSE taas voidaan tulkita ryhmien sisäiseksi vaihteluksi (jännösvaihteluksi). (Ranta et al. 1992, 227).

Varianssianalyysin ensimmäisessä vaiheessa testataan nollahypoteesin (H_0) paikkansapitävyyttä. Hypoteesin testaustekniikalla tarkoitetaan perusjoukon parametreista tehtävien olettamusten testaamista. Lähtökohdaksi on yleensä oletettu, että parametrien estimaattoreiden jakauma on tunnettu. Tämä mahdollistaa sellaisen testisuureen laatimisen, jonka jakauma noudattaa jotain otantajakaumaa (esim. F-jakaumaa). (Ranta et al. 1992, 234-236).

Testisuure H_0 :n testaamiseksi lasketaan seuraavasti:

$$F = \frac{\frac{1}{(N-k)} STT}{\frac{1}{(K-1)} SSE}$$

joka on F-jakautunut $(k-1, N-k)$:lla vapausasteella mikäli H_0 pätee. H_0 hylätään merkitsevyystasolla α , jos

$$F \geq F_{k-1, N-k}$$

Tämän jälkeen tehdään jokin oletamus parametrien arvosta, niin sanottu nollahypoteesi (H_0) , jota pyritään testaamaan vaihtoehtoista hypoteesia (H_1) vastaan. Nollahypoteesin hylkääminen merkitsee vaihtoehtoisen hypoteesin (H_1) hyväksymistä. Tässä tapauksessa mikäli nollahypoteesi (H_0) hylätään, merkitsee tämä sitä, että ryhmässä (hanketyypit, kehitysohjelmatyypit tai kokoluokat) on ainakin yksi joukosta selvästi poikkeava tapaus arvioidun onnistumisen suhteen (toisin sanoen selittävällä muuttujalla on vaikutusta selitettävään muuttujaan).

Nollahypoteesi hylätään tietyllä merkitsevyystasolla ($sig < 0.05$), joka tarkoittaa todennäköisyyttä sille, että testisuure saa H_0 :sta selvästi poikkeavan arvon. Sitä arvoaluetta, jolla H_0 hylätään, kutsutaan kriittiseksi alueeksi. Seuraavana vaiheena on arvioida mikä tai mitkä ryhmät (selittävien muuttujan luokista) poikkeavat toisistaan. Tämän ongelman tutkimiseksi käytän "Tukeyn menetelmää". Seuraavassa lyhyt esittely Tukeyn menetelmästä (Ranta et al. 1992, 242-244):

Määritellään aluksi studentoitu vaihteluväli

$$q = (\max x_j - \min x_j) / s$$

jossa

$$s = (SSE) / (N-k)$$

toisin sanoen s on jäännösvarianssi δ :n estimaattori q :lle, josta saadaan

$$q_{k,n} \text{ eri merkitsevyystasolla } \alpha , (n = N-k).$$

Tällöin voidaan muodostaa ryhmien parittaisille poikkeamille samanaikaisia luottamusvälejä

$$x_i - x_j - \alpha_{k,n} * \frac{S}{\sqrt{N_j}} \leq t_i - t_j \leq x_i - x_j + \alpha_{k,n} * \frac{S}{\sqrt{N_j}} ,$$

joilla on yhteinen merkitsevyystaso α . Vertailtavana on kaikkiaan $k(k-1)/2$ paria. Esimerkiksi jos on kolme luokkaa ($k = 3$), vertailu tapahtuu luokkien (1,2) (1,3) ja (2,3) välillä ($3 * 2/2 = 3$).

Jos luottamusväli sisältää nollan,

$$H_0 : t_i = t_j \text{ hyväksytään merkitsevyystasolla } \alpha$$

Muussa tapauksessa H_0 hylätään ja vaihtoehtoinen hypoteesi

$$H_1 : t_i \neq t_j \text{ hyväksytään,}$$

jolloin voidaan siis sanoa, mitkä selittävän muuttujan luokat poikkeavat toisistaan merkittävästi.

Varianssianalyysitaulukon tulkinta

Varianssianalyysitaulukosta nähdään merkitsevyystaso ja luokittaiset keskiarvot kuhunkin testiin liittyen. Varianssien homogeenisuus -oletus on voimassa tehdyissä varianssianalyyseissä.

Testi hanketyyppien vaihtelun vaikutuksesta hankkeen arvioituun onnistumiseen

Taulukossa 4 on testattu sen hypoteesin paikkansapitävyyttä, että hankkeiden onnistuminen ei riipu hanketyypistä. Taulukosta nähdään, että aineisto ei selitä arvioitua onnistumista hanketyypin vaihtelulla, koska merkitsevyystaso on suurempi kuin 0,05. Eli tässä tapauksessa nollahypoteesi (H_0) jää voimaan.

Varianssianalyysi 1: Hanketyyppien eroavuus onnistumisen suhteen	
Hanketyyppi	Hanketyypin arviointitulosten keskiarvo (1 - 5)
Tietoa tuottavat	3,75
Markkinoivat	3,63
Edellytyksiä luovat	3,95
Konkreettiset	3,56
Analyysin merkitsevyystaso	0,565

Taulukko 4. Varianssianalyysi hanketyyppien ja hankkeen onnistumisen yhteydestä.

Testi ohjelmatyyppien vaihtelun vaikutuksesta hankkeen arvioituun onnistumiseen

Taulukossa 5 nollahypoteesi olettaa, että arvioitu onnistuminen ei eroa eri kehitysalueohjelmatyypeissä. Taulukosta nähdään, että aineisto ei selitä arvioitua onnistumista ohjelmatyyppien vaihtelulla, koska merkitsevyystaso on suurempi kuin 0,05. Eli tässäkin tapauksessa nollahypoteesi (H_0) jää voimaan. Merkitsevyystaso on kuitenkin lähellä arvoa 0,05, joten testi osoittaa suuntaa-antavana huomiona ohjelmatyyppien eroavan jonkin verran onnistumisen suhteen.

Varianssianalyysi 2: Ohjelmatyyppien eroavuus onnistumisen suhteen	
Ohjelmatyyppi	Ohjelmatyyppien arviointitulosten keskiarvo (1 - 5)
Kehitysalueohjelma	3,69
Osaamiskeskusohjelmat	4,33
Raja-alueohjelma	3,57
Saaristo-ohjelma	3,33
Merkitsevyystaso	0,07

Taulukko 5. Varianssianalyysi ohjelmatyyppien ja hankkeen onnistumisen yhteydestä.

Testi hankkeen kokoluokan vaihtelun vaikutuksesta hankkeen arvioituun onnistumiseen

Taulukossa 6 nollahypoteesi olettaa, että hankkeiden onnistuminen ei eroa kokoluokittain. Taulukosta nähdään, että aineisto ei selitä arvioitua onnistumista kokoluokan vaihtelulla, koska merkitsevyystaso on suurempi kuin 0,05. Jälleen vastahypoteesi (H_1) hylätään ja nollahypoteesi (H_0) jää voimaan. Havainto on kuitenkin tilastollisesti suuntaa-antava, koska merkitsevyystaso lähestyy arvoa 0,05.

Varianssianalyysi 3: Hankkeen onnistumisen yhteys hankkeen kokoon	
Arviointiluokka	Arviointiluokkaan kuuluvien kokologaritmien keskiarvo
Epäonnistunut	Ei epäonnistuneita hankkeita
Välttävä	10,16
Tyydyttävä	10,63
Hyvä	11,07
Erinomainen	11,22
Merkitsevyystaso	0,058

Taulukko 6. Varianssianalyysi hankkeen koon ja hankkeen onnistumisen yhteydestä.

Testi hankkeen kokoluokan vaihtelun vaikutuksesta hankkeen arvioituun onnistumiseen, kun arviointiluokat 1-3 on yhdistetty luokaksi korkeintaan tyydyttävä ja arviointiluokat 4-5 luokaksi vähintään hyvä (t-testi). Arviointitulosten kokoamisella yhteen pyritään selvittämään laajemmin onnistumisen suhdetta hankkeen kokoluokkaan eli myönnettyyn rahoitukseen.

Taulukossa 7 nollahypoteesi olettaa, että hankkeiden onnistuminen ei eroa kokoluokittain. Taulukosta nähdään, että aineisto selittää arvioitua onnistumista kokoluokan vaihtelulla, koska merkitsevyystaso on pienempi kuin 0,05. Eli tässä tapauksessa nollahypoteesi (H_0) hylätään ja vastahypoteesi (H_1) tulee voimaan. Havainto on tilastollisesti melkein merkitsevä.

Varianssianalyysi 4: Hankkeen onnistumisen yhteys hankkeen kokoon	
Arviointiluokat yhdistettynä	Arviointiluokkaan kuuluvien kokologaritmien keskiarvo
Epäonnistunut - tyydyttävä	10,5322
Hyvä - erinomainen	11,0956
Merkitsevyystaso	0,012

Taulukko 7. Varianssianalyysi hankkeen koon ja hankkeen onnistumisen yhteydestä, kun arviointiluokat on yhdistetty kahdeksi luokaksi.

Yhteenvedo tilastollisesta tarkastelusta

Verrattaessa hanketyypeittäin jaettujen hankkeiden suhdetta arviointituloksiin ei havaittu tilastollisesti edes suuntaa-antavaa riippuvuutta. Toisessa analyysissä verrattiin aluekehitysohjelmittain ryhmiteltyjä hankkeita ja näiden onnistumista. Tulos ilmaisi tilastollisesti suuntaa-antavan huomion, jonka mukaan hankkeiden onnistuminen vaihteli eri ohjelmatyyppien välillä. Kolmannessa vaiheessa hankkeiden onnistumisen astetta (laatusana-arviointi epäonnistunut - välttävää-tyydyttävä-hyvä-erinomainen) verrattiin niiden saaman rahoituksen määrään. Tällä pyrittiin selvittämään hankkeen koon ja onnistumislukon suhdetta, eli onko olemassa hankkeen "kriittistä massaa" - rahoitusmäärää, josta alkaen hanketyö alkaa onnistumaan vauhdikkaasti. Saatu tulos ilmaisi tilastollisesti suuntaa-antavana huomiona onnistumisen kasvavan rahoituksen myötä. Kun laatuluokat "välttävä" ja "tyydyttävä" sekä toisaalta "hyvä" ja "erinomainen" yhdistettiin luokiksi "korkeintaan tyydyttävä" ja "vähintään hyvä", saatiin tilastollisesti melkein merkitsevä tulos. Tulosta voidaan tulkita siten, että hankkeiden onnistumisen aste kasvoi jonkin verran rahoituksen kasvaessa. Tämä voi merkitä sitä, että hankkeen rahoituksen kasvaessa valmisteluun kiinnitetään enemmän huomiota.

6.3 Aluekehityshankkeista valitun näytteen arviointi

Näytteeseen valittiin yksi hanke jokaisesta hanketyypistä. Hankkeet edustavat varsin hyvin Keski-Suomen liiton toimintaa, koska niihin sisältyvät koulutusprojekti, uutta teknologiaa soveltava projekti, matkailumarkkinointiprojekti ja raja-alueyhteistyötä toteuttava projekti. Arvioinnissa käytettiin syyanalyysia (mitkä tekijät yhdessä panosten kanssa aikaansaivat tuotoksen). Haastattelut pohjautuivat teemahaastattelulomakkeeseen (liite 2), jota käytettiin haastattelun runkona. Lomaketta ei täytetty edeltä käsin.

Työharjoittelu Saksassa -hanke, haastateltavana Jyväskylän yliopiston kielikeskuksen johtaja (vuonna 1994) Maisa Martin, Jyväskylässä 18.12.1996.

Hanke käynnistyi Jyväskylän yliopiston kielikeskuksen saksan kielen lehtoreiden ja eräiden keskiasteen koulujen opettajien yhteisestä aloitteesta laajentaa yliopistossa jo vuodesta 1992 alkaen toiminutta ulkomaanharjoittelua myös keskiasteen opiskelijoita koskevaksi. Äänekosken ja Jämsänjokilaakson kauppapoliteistosten sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun osalta rahoitusta haettiin Keski-Suomen liitosta. Hankkeen valmistelussa ehdotettiin aluksi lähinnä jo valmistuneiden opiskelijoiden lähettämistä harjoitteluun, tavoitteena työllistyminen ja maiden välisen yritysysteistyön lisääminen opiskelijoiden tuomien kontaktien osalta. Valmistumassa olevia opiskelijoita mukaan tuli vain muutama. Harjoittelua suunniteltiin liitettävän myös muihin Saksaan kohdistuviin kehityshankkeisiin. Nämä tavoitteet jätettiin pois hankesuunnitelmasta liian vaativina.

Keskiasteen oppilaitoksissa järjestettiin pääosin hankkeen rahoituksella valmennuskursseja harjoitteluun lähteville opiskelijoille. Kielitaitoisia opiskelijoita olisi näistä oppilaitoksista mahtunut mukaan enemmänkin toteutuneen 25 opiskelijan lisäksi. Hankkeen budjetti käytettiin kokonaan, joustoa rahoitukseen löytyi opettajien työtunneista.

Hanketta on tarkoitus jatkaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa kaksivuotisena projektina laajentaen harjoittelua myös muihin maihin. Projektiin oli tarkoitus palkata kokopäiväinen sihteeri työvoimatoimiston tuella, mutta työvoimaviranomaiset eivät vielä olleet tähän valmiita. Keski-Suomen liitto lähtee mukaan tähän yhteishankkeeseen, kun se toteutuu (vuonna 1998 ?).

Arviointi: Hankkeen raportointi oli huolellista. Raporteissa kerrotaan hieman harhaanjohtavasti Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden kieliharjoittelusta, jota on toteutettu jo vuodesta 1992 alkaen ja joka olisi toteutunut ilman maakunnan kehittämisasiäkin; raportin tulisi kertoa ainoastaan se, mitä KSL:n rahoituksella on saatu aikaan entisen toiminnan lisäksi. Hankkeen suunnittelu olisi Martinin mielestä pitänyt olla pitkäjänteisempää. Kielitaito kehittyi hitaasti ja myös keskiasteen opiskelijoiden tulisi tietää harjoittelumahdollisuudesta jo n. kaksi vuotta ennen sen alkua. Nyt keskiasteen opiskelijoiden kielitaito oli hieman puutteellinen ulkomaanharjoitteluun. Tietokoneen käyttö opiskelussa -selvitys oli asetettu erääksi tavoitteeksi rahoitusanomuksessa. Tavoite tuntuu hieman keinotekoiselta ja sen toteutuskin jäi puutteelliseksi. Ongelmia aiheutui myös valtionhallinnon (yliopisto) ja maakuntaliiton kirjanpitojärjestelmien erilaisuuksista. Eri menoja oli vaikea kohdistaa suoraan hankkeen rahoituksella maksetuiksi. Rahoituksen sirpaleisuus aiheutti epävarmuutta hankkeen toteutukseen: työvoimatoimiston ja kauppalaisseuran rahoitus oli otettava huomioon ja raportoitava myös näille erikseen. Lisäksi kaikkien oppilaitosten johtohenkilöt eivät osallistuneet hankkeen suunnitteluun, toteutus jäi opettajien väliselle tasolle. Martinin mielestä laajamittaisempi yhteistyö vaatisi kokopäivätoimisen henkilön koordinoimaan harjoittelua. Muutoin harjoittelu sujui suunnitelmien mukaan. Opiskelijoiden kielitaito kohentui, muutamat saivat työ- tai opiskelupaikan Saksasta ja opiskelijat saivat meriittiä työmarkkinoita varten. Kielikeskuksen lehtoreiden ja keskiasteen opettajien välille syntyi toimiva yhteistyöverkosto. Kaikkiaan hanke onnistui hyvin, pitkäjänteisemmällä suunnittelulla siitä olisi saatu vielä enemmän irti.

Vaikeudeksi koettiin instituutioiden aikajänteiden erilaisuus: koulujen opetusohjelmat on suunniteltava 2-3 vuodeksi eteenpäin, samoin opiskelijoiden olisi tärkeä tietää ulkomaanharjoittelun mahdollisuudesta hyvissä ajoin, jotta heillä olisi motivaatiota opiskella kieltä ennakolta; toisaalta Keski-Suomen liiton hanketyö kohdistuu vain yhteen vuoteen kerrallaan. Tämän vuoksi työharjoittelun valmistelu kauppaoppilaitosten opiskelijoiden osalta jäi ehkä hieman impulsiiviseksi. Oppilaitosten rehtorit eivät myöskään paneutuneet hankkeen kehittelyyn riittävästi. Hankkeen toteuttamista olisi ehkä voinut lykätä esim. yhdellä vuodella ja panostaa valmisteluun enemmän?

Jämsän seudun ympäristötekniikan kehittämisselvitys -hanke, haastateltavana Jämsän seudun kehitysyrityksen toimitusjohtaja Hannu Weijo, Jämsässä 3.1.1997.

Hankkeen valmistelu käynnistyi Genencor Internationalin Jämsänkosken tehtaassa, Erkki Salminen

Oy:n ja ympäristökonsultti Hannu Salosen yhteisestä hakemuksesta. Genencorin toiminnasta syntyy jätemassaa, jota jätteenhuoltoyritys Erkki Salminen Oy on kompostoinut Jämsänkosken kaatopaikalla.

Tavoitteena oli 1) selvittää jätteen jatkojalostusta ja 2) tutkia jätteenkäsittelylaitteiden (jätemurskaimen) kehittelyä ja valmistusta. Konsultti Salonen teki aiheisiin liittyvät selvitykset.

Tuloksena syntyi kaksi jatkoprojektia. Kosken kasvuvoima Oy aloitti solumassajätteen jatkojalostuksen Erkki Salminen Oy:n tiloissa. Salminen on yhtiössä osakkaana kuten myös eräitä henkilöitä Genencorista. Kompostoidusta jätteestä tehdään puutarhamultaa lisäämällä siihen mm. hiekkaa ja turvetta. Tuote pussitetaan ja myydään. Tällä hetkellä yrityksessä työskentelee 3 henkilöä. Genencorin jätemassan jatkojalostus vähentää ympäristön kuormitusta. Toisessa projektissa kehitetään seudun konepajoissa biojätemurskainta, lisäksi on kehitelty isompaa kaatopaikkamurskainta. Erkki Salminen Oy:ssä on konsultti Salosen avulla kehitetty laitos/kerrostalokäyttöön sopiva biojätemurskain, joka auttaa kompostointiprosessia tekemällä jätteen tasarakeiseksi. Lisäksi tutkittiin mm. puutavarajätteen lajittelua ja kierrätystä kaatopaikalla. Näiden projektien ohella Jyväskylän yliopistossa on tehty kompostoinnista kaksi opinnäytetyötä.

Arviointi: Hankkeen onnistumisen mahdollisti Erkki Salminen Oy:n kokeilut ja aktiivisuus, Hannu Salosen asiantuntijatyöskentely sekä Genencorin panostus ja kiinnostus (kaatopaikkakulut vähenevät). Hanke eteni selvityksestä suoraan jatkoprojekteihin, mikä yllätti hankkeen toteuttajatkin. Yrittäjien aktiivisuus oli avainasemassa. Yrittäjillä säilyi "vapaehtoisuuden tunne" ja innokkuus hankkeen toteutukseen. Erkki Salminen on ollut idearikas laitteiden kehittelyssä. Tulevaisuuden Eurokaatopaikat (joita tulee n. 20 kpl Suomeen) vaativat tehokasta kierrätystä ja lajittelua, joten nämä kysymykset ovat ajankohtaisia. Yritykset myös rahoittivat noin kolmasosan kustannuksista. Kustannusarvio oli realistinen. Weijon mukaan hanke tai jatkohankkeet eivät olisi toteutuneet ilman Keski-Suomen liiton tukea. Tuotekehityshankkeet ovat vaikeita ja kalliita (joskin välttämättömiä!) pk-yrityksille. Yritykset ovat varovaisia tuotekehityspanostuksessa, koska varsinkin uuden teknologian tuoma hyöty realisoituu vasta vuosien päästä. Weijo piti saadun rahoituksen lisäksi Keski-Suomen liiton tuomaa kannustusta ja hyväksyntää tärkeänä hankkeelle. Yrittäjät kokivat, että tuotekehitystä pidetään tärkeänä. Keski-Suomen liitosta hanketta ohjasi Erkki Pyyppönen, joka toi hankkeeseen asiantuntemusta ja kokemuksia pohjoisen Keski-Suomen

kompostointikokeiluista. Myös hankkeen rahoituspäätös tuli suhteellisen nopeasti.

On huomattava, että jatkoprojekteihin on saatu uusia avustuksia mm. KTM:stä. Tämän hankkeen rahoitus mahdollisti konsultin tekemän selvitystyön. Selvitys näyttää onnistuneen hyvin. Jatkoprojekteissa on syntynyt yksi yritys (Kosken kasvuvoima Oy), joka työllistää 3 henkilöä. Jättemurskaimen valmistus saattaa synnyttää oman yhtiönsä. Murskain on nyt prototyyppiasteella. Ympäristöteknologia on maakunnan osaamisalueita. Monilla talouden sektoreilla vuosi 1994 oli lamakautta. Tämän tyyppinen yritystoiminta ei kuitenkaan ollut suhdanneherkkää. Sikäli ympäristöteknologiaan panostaminen kannatti.

Automatkailijan kanavanvarsireitti "Vihreä Väylä" -hanke, haastateltavana Suolahden elinkeinoasiamies Sakari Aho-Pynttäri, Suolahdessa 10.1.1997.

Hankkeen taustalla on vuonna 1993 pidetty matkailuseminaari, jossa matkailuasiantuntija Matti Boxberg esitti mm. autokiertomatkailun järjestämistä Ääneseudulle ja tarpeellisten esitteiden tekemistä. Jo tätä ennen Sumiaisissa valmisteltiin Vihreä Väylä -ideaa, jonka reitti noudattelee pitkälti ko. kanavanvarsireittiä. Kuntien välisessä yhteistyössä päädyttiin alueen markkinoinnissa hakemaan avustusta Keski-Suomen liitolta.

Tavoitteena oli kiertomatkailutuotteen kehittäminen ja automatkailun lisääminen alueella. Vihreästä Väylästä ja kanavareitistä oli tarkoitus tehdä tunnettu matkailureitti. Projektin tavoitteiden asettaminen koettiin hankalaksi. Hankkeella pyrittiin saamaan matkailijoita, vaikka se oikeammin vasta valmisteli toimivaa matkailuyhteistyötä. Jälkeenpäin nähtynä Aho-Pynttäri siis olisi asettanut tavoitteet toimivan perustyön tasolle.

Tuloksena syntyi taiteilija Jäppisen tekemä matkailuesite karttoineen. Projektisihteeri Kaija Koponen myi yrityksille ilmoitustilaa esitteeseen. Kartassa olivat esillä alueen kunnat palveluineen ja yrityksineen autoilijan näkökulmasta. Hanke nosti alueen matkailuimagoa. Matkailijamäärien osalta tuloksia on vaikea arvioida. Alueen tiestö parani samaan aikaan ja reitistä syntyi läpikulkutie E75 -tieltä pohjoiseen mentäessä. Ideointi on hankkeen toteutuksen jälkeen kehittynyt ja tekeillä on uusi projekti matkailutiestä hyvine palveluineen. Yritykset ovat nyt myöhemmin lähtemässä aktiivisemmin mukaan toimintaan. Esitteessä haluttiin Aho-Pynttärin mukaan saavuttaa "kaikki

kerralla", mistä aiheutui ongelmia - jakelutie ja varsinainen markkinointi jäi vähemmälle. Esite sellaisenaan ei ollut täysin toimiva. Tielaitos ei suostunut toteuttamaan opastusta reitille. Itse kanavanvarsireittiä pyritään kehittämään matkailunähtävyydeksi. Mallia on haettu mm. Ruotsista Göta -kanavasta. Vahvoina alueina ovat mukaan tulossa järvi- ja moottorikelkkamatkailu, joihin suunnataan markkinointiponnistuksia. Erityisen tärkeäksi koetaan Jyväskylän matkailuinfopisteen merkitys. Esitteitä koko pohjoisesta Keski-Suomesta pitäisi olla matkailijoiden saatavilla Jyväskylässä. Jatkotyössä odotetaan näkyviä tuloksia kahden vuoden sisällä.

Arviointi: Hankkeen valmistelutyö, osapuolten sitouttaminen toimintaan ja pohdintaprosessi, ei ollut riittävää. Alkuvaiheessa kuultiin asiantuntijoita, mutta itse toteutus jäi "maallikkopohjalle". Ääneseudulla ei vielä 1980 -luvulla ollut lainkaan matkailumarkkinointia. Kontaktit ja verkostot ovat vasta syntymässä. Kaikkiaan seudullinen matkailun selvitystyö olisi ollut paikallaan 1990 -luvun alussa. Matkailun tuotteistaminen on vasta nyt toteutumassa laajemmin. Tuotteiden konkretisointi ja jopa esitteiden jakelu oli hankkeen aikana puutteellista. Keski-Suomen liiton valmistelutyö ja asiantuntemus koettiin hyväksi. Kuntien välillä oli alkuvaiheessa "vääntöä" yksityiskohdista. Yritykset ovat vasta nyt lähtemässä mukaan toimintaan laajemmin. Tämä olisi tullut varmistaa jo valmisteluvaiheessa. Hanke olisi Aho-Pynttärin mukaan toteutunut jossain muodossa ilman kehittämisrahan tukeakin, koska työ on ollut vireillä kuntien välillä jo pitempään. Maakunnan kehittämisrahan apu nopeutti prosessia. Maantiekartan mallin mukaan tehtiin myös vesitie-esite, mikä hyödynsi edelleen hankkeen tuloksia. Keski-Suomen liiton rooli koetaan tärkeäksi painostus- ja edunvalvontaelimenä esim. tielaitosta kohtaan. Maakunnallisen tason näkemystä kaivataan monissa yhteyksissä.

Matkailutyössä olisi pitänyt tehdä seudullinen selvitystyö ennen yleistä esitettä ja ehdottomasti saada matkailuyrittäjät sitoutumaan asiaan. Kuntien väliset eturistiriidat olisi saatava mininoitua. Aho-Pynttärei painottaa verkostoitumisen tärkeyttä pohjoisen Keski-Suomen matkailulle, mikä lupaa parempaa tulevaisuudessa. Puutteet esitteiden jakelussa tuntuvat huolimattomuudelta. Hankkeella ei ilmeisesti ollut vastuuhenkilöä tähän tehtävään. Hanke täytti tehtävänsä imagon nostajana ja matkailun kehitystyö jatkuu.

Tarton kehittämiskeskuksen kurssitoiminnan kehittäminen -hanke, haastateltavana Jyväskylän teknillisen oppilaitoksen (JyTol) vararehtori Simo Hokkanen, Jyväskylässä 21.2.1997.

Hankkeen taustalla vaikuttaa vanha Keski-Suomen ja Tarton välinen ystävyyskuntatoiminta. Ystävyystoimintaa halutaan jatkaa nykyisin enemmän liiketoimintaan perustuvalla yhteistyöllä - kulttuurivaihtoon rahoitusta löytyy niukasti. Keski-Suomea ja sen yrityksiä hyödyttävää yhteistoimintaa haetaan mm. erilaisista Viroon suuntautuvista koulutusprojekteista. JyTol on toiminut Tallinnassa mm. liikennekoulutusprojektissa. Nykyään tallinnalainen yrityskonsultointiyksikkö on jopa JyTol:sta edellä, kertoo Hokkanen.

Hankkeen tavoitteena oli järjestää neljä kurssia tartolaisille, kehittää malli aikuiskoulutuksen järjestämiseksi siellä sekä opastaa kehittämiskeskuksen henkilöstöä koulutusprojektien järjestämisessä.

Hankkeen budjetti, noin 200 000 mk, oli tarkoitettu toiminnan käynnistämiseen ja neljän kurssin järjestämiseen. Kurssit käsittivät liikenne- ja metallialan, projektijohtamisen, yrittäjyyden ja tietotekniikan kurseja. Osallistujat olivat yrittäjiä, ympäristökuntien asukkaita ja työttömiä. Tartolaisille yrittäjille (mm. liikennöntialan) kurssit olivat hyödyllisiä, sen sijaan työttömät olivat täysin väärää kohderyhmää. Osallistujat valitsi Tarton kehittämiskeskus. Yrittäjiltä kerättiin osallistumismaksu, joka piti tilittää JyTol:lle kulujen omarahoitusosuudeksi. Tilitystä Tartosta ei koskaan saatu. Kurssit järjestettiin ammattitaidolla, JyTol:sta vietiin mukana jopa oma oheisvälineistö piirtoheittimestä alkaen. Kurssien ohella kurssisihteereitä koulutettiin Suomessa kaksi viikkoa. Tartolaisia konsultoitiin koulutusprojektien järjestämisessä ja mm. kurssien hinnoittelussa ja markkinoinnissa. Maiden välille pyrittiin saamaan yritysten välisiä kontakteja esim. yritysluetteiloita vaihtamalla. Joitakin liikeyhteyksiä syntyi mm. liikenne- ja arkkitehtuuraloilla.

Hanketta oli tarkoitus jatkaa EU:n PHARE -ohjelman rahoituksella. Kustannusarvio oli n. miljoona markkaa. PHARE -hakemus tehtiin huolella, mutta toteutus Viron päässä oli puutteellista. Tartolaiset vakuuttivat, että hakemus on Viron ko. hankkeiden listalla ensimmäisellä sijalla. Näin ei kuitenkaan ollut joko erehdyksestä tai muista epäselvyyksistä johtuen. EU -rahoitusta ei tullut ja suomalaiset rahoittajat, mm. opetushallituksen FTP International -yksikkö, eivät myöskään sitoutuneet rahoitukseen. Tarton koulutuskeskuksen toiminta on nyttemmin muuttunut ja henkilöt vaihtuneet. Näin ollen kontakti Jyväskylästä Tarttoon "viilentyi".

Keski-Suomen liiton osuus oli hyvä ja toiminta voimallista. Rahoituksen käsittelypäätökseen

toivottiin nopeampaa ratkaisua. Liiton antama hyväksyntä koetaan tärkeäksi, koska sen myötä muut rahoittajat (mm. opetushallitus) on helpompi saada hankkeeseen mukaan. Tämänkin hankkeen rajoitusosuus, 30 000 mk, oli tärkeä "siemenraha". Hanke ei Hokkasen mukaan olisi toteutunut ilman Keski-Suomen liiton rahoitusta. Hän paheksuu valtion nuivaa kantaa Keski-Suomesta Viroon lähteviin koulutushankkeisiin. Uudenmaan aluetta suositaan suomalaisena yhteistyökumppanina. Uusimaa on tietysti lähempänä Viroa, mutta JyTol:sta löytyy erikoisosaamista esim. juuri liikennealan koulutusta ajatellen.

Arviointi: Hanketta valmisteltiin Hokkasen mukaan riittävästi rahoitukseen nähden. Tarkempaan tutkimukseen ei ollut varaa. Hankkeen kriittiseksi vaiheeksi jäi tartolaisen yhteistyökumppanin kiinnostuksen loppuminen. Valmisteluvaiheessa yhteistyökumppani oli paras vaihtoehto: käytössä olevat koulutuskeskuksen tilat ja johtaja vaikuttivat hyviltä, samoin kuin hankkeen takana oleva paikallinen pankki ja kehitysyritys. Muut vaihtoehdot olivat ammattikoulutusta, mikä ei ollut tarkoituksenmukaista. Myöskään paikallisen yliopiston täydennyskoulutusyksikkö ei ollut riittävällä tasolla.

Hanke kurssineen onnistui hyvin, jatkotoiminta sen sijaan peruuntui. PHARE -ohjelmaan tehtiin hyvä hakemus, virolaisilla ei kuitenkaan ollut motiiveja hakea sille rahoitusta loppuun asti (toisaalta hakemuksen epäonnistuminen saattoi olla Hokkasen mukaan pelkkä erehdys).

Nykyisessä verkostotaloudessa yhteydet Viroon ovat tärkeitä. Tartosta on edelleen mahdollisuus päästä läheisille Venäjän ja Valko-Venäjän markkinoille. Tätä taustaa vasten raja-alueprojektit voivat osoittautua arvokkaiksi. Tämän hankkeen myötä syntyi valmius isommankin EU-hankkeen toteuttamiseen. Hankkeen saama rahoitus koettiin "siemenrahaksi" ja tuki sinänsä elinkeinopoliittisesti tärkeäksi. Hakemusten tekeminen tulevaisuudessa EU:lle koetaan hieman hankalaksi, koska hakemus pitää uusien ohjeiden mukaan tehdä Viron omaan toimistoon ja tämä edellyttää suurta paikallista yhteistyöhalukkuutta ja -kykyä. Tartolaisten passiivisuus omaa aluettaan koskevassa kehityshankkeessa osoittaa mielestäni sen, että yhteistyön pohjalla olevaa motivaatiota voi olla vaikea löytää. Yhteistyön onnistuminen vaatii hankkeen valmistelulta paljon. Yhteistyöhön ei voi pakottaa. Kaiken kaikkiaan hankkeen ansiosta syntyi liikeyhteyksiä, mutta suuremman EU-hankkeen valmistelu vaatii "korkeampia" yhteyksiä virolaiseen yhteiskuntaan. Yhteistyön motivaatio pitää varmistaa ministeriötasolla.

Johtopäätökset näytteiden arvioinneista

Arviointia tukevien haastattelujen tekemistä hankaloitti se tosiasia, että jo kahdessa vuodessa hankkeita toteuttavat avainhenkilöt vaihtuivat, esimerkiksi Erikoissairaanhoidon valtakunnallisen täydennyskoulutuksen kehittäminen -hankkeen molemmat alkuperäiset toteuttajat muuttivat toiselle paikkakunnalle, Kari Eklund Lappeenrantaan ja Rauno Ihalainen Tampereelle.

Hankkeet, joissa yrittäjät itse olivat mukana alusta lähtien rahoitusta hakemassa, onnistuivat paremmin kuin muut hankkeet. Etenkin markkinointihankkeet ovat vaarassa epäonnistua, jos aktiivisia yrittäjiä ei saada sitoutumaan toimintaan. Jälkeenpäin voidaan myös nähdä, että onnistuneissa hankkeissa hankkeen myötä alkanut toiminta jatkuu myös varsinaisen hankkeen päätyttyä. Hyvin alkuun lähtenyt toiminta jatkuu myös tukirahoituksen loputtua. Koulutushankkeiden arviointi on vaikeaa, koska tavoitteeksi asetettu koulutus pääsääntöisesti aina toteutuu suunnitellusti. Koulutuksen laatua on vaikea arvostella. Siksi koulutuksessa olleiden parissa suoritettu yksinkertainenkin kyselytutkimus valaisee koulutuksen laatua havainnollisesti. Näin on tehty esim. joissakin Jyväskylän yliopiston toteuttamissa koulutushankkeissa. Uutta teknologiaa soveltavat projektit näyttävät tuottavan hyviä tuloksia, esim. Jämsän seudun ympäristöteknologian kehittämiselvitys -hanke onnistui ja työllisti odotuksia paremmin. Työllisyyttä ja uusien yritysten perustamista ajatellen nämä hankkeet vaikuttavat ehkä kaikkein lupaavimmilta. Raja-alueyhteistyöhankkeet vaativat eniten toteuttajilta ja valmistelijoilta. Yhteistyön mahdollisuudet avaavat houkuttelevia näköaloja, mutta toteutus etenee harvoin täysin suunnitelmien mukaisesti.

7. YHTEENVETO

Uusi hankeperusteinen aluepolitiikka pohjautuu endogeenistä aluekasvua painottaviin uusiin aluekehitysteorioihin. Aluekehityksen sisäsyntyinen, endogeeninen, kasvuprosessi, sen alulle saattaminen ja vahvistaminen ovat aluekehitystyön ratkaisevia tekijöitä. Uusi kasvuteoria on siis hyvin ajankohtainen käytännön aluekehityshankkeita suunniteltaessa. Yritysten toimintaympäristön dynaamisuus on elintärkeä koko alueen kehityksen kannalta. Paikallisen kehityksen luovat osaavat ja aktiiviset ihmiset sekä kilpailukykyiset yritykset. Keski-Suomen aluekehittämisohjelmat asettavatkin päämääräkseen uusien yritysten synnyttämisen (2500 uutta yritystä ja 7500

työpaikkaa) vuoteen 2000 mennessä. Edelleen mosaiikkiteoria korostaa paikallisten olosuhteiden tärkeyttä alueen kehittämisen yhteydessä.

Tutkimuksessa käsitellyt vuonna 1994 aloitetut hankkeet onnistuivat mielestäni aivan odotusten mukaisesti. Aluekehitysohjelmien soveltaminen oli tuolloin alkuvaiheessaan ja seuraavana vuonna alkoi EU:n rahoittamien hankkeiden valmistelu. Arviointitulosten keskiarvo 3,73 asteikolla 1= epäonnistunut . . .5=erinomainen pitää sisällään eräitä huomion arvoisia seikkoja. Ensinnäkin tilastollinen tarkastelu antaa viitteitä siitä, että suuremman rahoituksen saaneet hankkeet ovat onnistuneet paremmin kuin ne hankkeet, joille on myönnetty pienempi rahoitus maakunnan kehittämisrahasta. Joidenkin pienien hankkeiden kohdalla rahoituspäätös on alun perinkin ollut vaikea - toisaalta maakunnan kehittämisrahalla on tarkoitus tukea myös kulttuuria ym. maakuntaa henkisesti aktivoivaa toimintaa. Joka tapauksessa hankkeen valmistelu ja seuranta tulee toteuttaa huolellisesti. Syy joidenkin hankkeiden huonoon lopputulokseen löytyy useimmiten hankkeen toteuttaosapuolien ristiriidoista tai eriasteisista epäselvyyksistä toteutusvaiheessa.

Toisena huomiona erottuu erityyppisten hankkeiden erilainen "vaatimustaso" valmistelua koskien. Matkailuprojektien samoin kuin raja-alueille suuntautuvien hankkeiden suunnittelu vaikuttaa erityisen vaativalta. Koulutushankkeiden seurantaan tulisi olla jonkinlainen itsearviointijärjestelmä, jossa koulutusta saaneet itse arvioisivat koulutuksen laatua. Yrittäjyyttä ja työllistymistä tukevat hankkeet antavat hyviä tuloksia, jos ne saadaan toteutettua oikealla tavalla ja oikeaan aikaan. Asiantunteva valmistelu on tärkeintä, mitä maakuntaliitto voi tarjota rahoituksen ohella. Hankkeen onnistumisessa avainosassa on kaikkien toimijoiden sitoutuminen toimintaan. Esim. matkailukohteita ei kannata suunnitella ellei niitä toteuttamaan löydy toimintaan sitoutunutta osapuolta esim. yrittäjäpohjalta.

Suoranaisia väärinkäytöksiä ei maakunnan kehittämisrahan käytössä havaittu. Kolmen hankkeen osalta arvosana valttävä johtui toteuttajaosapuolen huonosta panoksesta. Hanketta valmisteltaessa riskitekijät on pyrittävä minimoimaan. Muutoinkin eri osapuolten yhteistoiminta ja verkostoituminen on aluekehitystyön avainosassa.

Kun uutta aluepolitiikkaa tarkasteltaessa todettiin, että alueilla on oman onnistumisensa avaimet omista käsissään niin tulevaisuuden tehtäväksi jääkin näiden avainten oikea käyttö. Maakunnallisilla liitoilla on oma merkittävä tehtävänsä alueiden kehittymisen ohjaajana ja oma-aloitteisuuden kannustajana.

LIITE 1. AINEISTON YLEISARVIOINTI

Vuoden 1994 maakunnan kehittämisraha-hankkeet tyypeittäin ja ohjelmittain:

TIETOA TUOTTAVAT HANKKEET (12 kpl)

94006 Kehittämissyhtiö Karstulanseutu Oy: Mekaanisen metsäteollisuuden laatupuun raaka-ainepohjan tutkiminen

Kehitysalueohjelma Myönnetty 40 000

Kuvaus: Hanke selvittää sahauskelpoisen B-laadun tukin ja puusepänteollisuuteen sopivan A-laadun tyvitukin osuudet Keski-Suomen kuntien metsävaroista tutkimusraportin muodossa.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena saatiin puuston laatujakauman selvitys. Tutkimusraportti oli tehty huolella ja asiantuntevasti. Pohjoisen Keski-Suomen Puulaakson vientirenkaan yritykset, puualan yhdistykset ja järjestöt olivat hankkeen rahoituksessa mukana ja saivat tutkimuksesta tarvitsemaansa tietoa.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli laatupuun raaka-ainepohjan tutkimus.

Saadut tulokset ovat olleet varsinkin mäntyuonekalujen sekä hirsitaloteollisuuden toimintaa turvaavia ja kehitettäviä. Tavoitteet saavutettiin ja myös välillisiä työllisyysvaikutuksia voitaneen odottaa tulevaisuudessa. Yritykset saivat odottamaansa hyötyä metsänhoitaja Jussi Halttusen ja maa- ja metsätieteen ylioppilaan Harri Nättisen 14.6.1994 tekemästä selvityksestä "Huonekalu- ja puusepänteollisuuteen soveltuvan sahatukin kertymäosuudet Keski-Suomessa".

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94007 Jyväskylän yliopiston ympäristöntutkimuskeskus: Teollisuuden raskasmetallipitoiset jätevedet

Kehitysalueohjelma Myönnetty 75 000

Kuvaus: Selvitetään raskasmetallien vaikutuksia jätevedenpuhdistamoiden toimintaan sekä metalliteollisuuden jätevesien puhdistusprosesseja.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntyi yliopiston ympäristöntutkimuskeskuksessa 19.12.1994 Allan Witickin tekemä kirjallisuuskatsaus Teollisuuden raskasmetallit asumajätevedessä. Lisäksi tehtiin väliraportti 13.1.1995 Allan Witick & Pekka Kaunismaa: Raskasmetallit asumajätevedessä: puhdistamotutkimus osa I. Hanke sisälsi puhdistuslaitteiden kehitystyötä. Valmet Rautpohja tilasi uuden puhdistuslaitteen, joka oli tämän tutkimuksen pohjalta kehitelty. Väliraportissa selvitettiin kahdella puhdistamolla tehtyjä raskasmetallipitoisuuksien mittauksia.

Tavoiteanalyysi: Tavoite oli teollisuuden tuotantoprosessien ja jätevesien puhdistustekniikoiden kehittäminen (ylijäämälietteen hyötykäyttö, metallikuormituksen vähentäminen).

Hankkeen tuloksena saatiin asiantuntevia selvityksiä sekä tuotekehitystä puhdistamolietteen pitoisuuksien rajoittamiseksi. Hanke tuotti tavoitteen mukaisia tuloksia tuotekehittelyssä ja tuotantotoiminnassa. Ympäristön huomioiva teknologia nostaa yritysten ympäristöimagoa. Tämän johdosta hanke on ajankohtainen. Hanke jatkuu vuoden 1996 loppuun asti.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94016 Karstulan kunta: Maaseudun uusyrityskeskuksen "liiketoimintasuunnitelman" laatiminen

Kehitysalueohjelma Myönnetty 40 000

Kuvaus: Selvitetään maaseutuyrittäjyyden yrittäjäkoulutusta Saarijärven seutukunnassa

Vaikutusanalyysi: Maaseudun uusyrityskeskusprojekti käsitti Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven, Kyyjärven, Pylkönmäen ja Saarijärven kunnat. Tuloksena syntynyt Keski-Suomen maatalous- ja metsäopiston maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskuksen liiketoimintasuunnitelma koostui seuraavista osa-alueista: yrittäjyys, o- saamiskeskuksen toimintastrategia, analyysit koulutuspalveluista, organisaatio ja talous.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli kehittää uusia koulutuslinjoja Keski-Suomen maatalous- ja metsäopistoon (Elintarvikkeiden jatkojalostuslinja, mekaanisen puunjalostuksen yrittäjälinja). Koulutuslinjat vastaavat maa- ja metsätalouden rakennemuutoksen tuomaan tarpeeseen uudelleenorganisoida maataloustuotantoa ja pienyrittäjyyttä. Tämän maatalous- ja metsäopiston yhteydessä toimivan maaseudun uusyrityskeskuksen perustaminen vaatii liiketoimintasuunnitelman laatimista. Tavoite on osa maaseutuelinkeinojen monipuolistamiseen tähtäävää päätavoitetta. Strategiatavoitteet ovat 1) yrittäjyyden edistämisen strategia ja 2) uuden maaseudun strategia.

Tuloksena valmistui maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskuksen liiketoimintasuunnitelma.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94020 Jyväskylän ammatillinen aikuiskoulutuskeskus: Ammatillisen osaamisen ja yrittämisen kehittämisprojektin jatkokehittely

Kehitysalueohjelma Myönnetty 20 000

Kuvaus: Kehitetään ammatillista osaamista ja yrittäjävalmiuksia ammattitutkintojärjestelmän ja näyttökokeiden avulla

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntyi konkreettinen projektisuunnitelma (Raimo Rissanen: Ammatillisen osaamisen ja yrittämisen kehittämisprojekti). AIKO:ssa suoritettiin yrittäjyyskysely keväällä 1994 koulutettavien yrittäjyysmotivaation selvittämiseksi. Edelleen yrityskehittäminen -ide-

asta tehtiin jatkosuunnitelma.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli selvittää yhteistyömahdollisuuksia muiden osapuolten (koulut, viranomaiset..) kanssa, tehdä projektisuunnitelma, luoda projektille mittarit sekä selvittää EU - rahoituksen mahdollisuutta.

Projektisuunnitelman tavoitteena oli asiakaslähtöiset kehittämissuunnitelmat, näyttökokeet ja ammattitutkinto, harjoittelijanvaihto ja yrittäjätutkinto.

Projekti kohdistui Keski-Suomen aikuisten ammatillisen osaamisen kehittämiseen ja yrittäjävalmiuksien selvittämiseen sekä aikuiskoulutuksessa olevien kouluttamiseen yrittäjiksi.

Yrittäjäkysely selvitti konkreettisesti koulutettavien tarvetta yrittäjäkoulutukseen. Projektisuunnitelma tähtää ammatillisen koulutuksen tuotekehitykseen työllistävän koulutuksen luomiseksi. Yrittäjävalmiuksien nostaminen lisää uusien perustettavien yritysten määrää. Hankkeen antama rahoitus tuki aikuiskoulutuskeskuksen toimintaa mahdollistamalla suunnitelman teon. Projektisuunnitelman vaikutusta aikuiskoulutuskeskuksen toimintaan on vaikea arvioida.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94035 Jyvässeudun matkailupalvelu: Jyvässeudun matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten selvitys ja matkailun kehittämissuunnitelma

Kehitysalueohjelma Myönnetty 50 000

Kuvaus: Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten selvittäminen Jyvässeudulla, jotta saadaan taloudelliset perusteet matkailun strategioiden kehittämiseksi.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena laadittiin Jyväskylän seudun (Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta, Laukaa ja Muurame) matkailun kehittämissuunnitelma vuosille 1995-2000 (Hannu Piirainen/Suomen Matkailun Kehitys Oy, julkaisu A:67 1995). Meno-tulomenetelmällä ja kyselyillä tutkittiin matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksia. Tutkimus ehdotti kolmea päälinjaa: kaupunkimatkailu, kokous- ja kongressimatkailu, tapahtumat ja messut. Edelleen tutkimuksen perusteella käynnistettiin perhematkailuprojektia, EU:n tukialue 2 -pysäytysprojektia ja maakuntakulttuurimatkailuprojektia. Kokous, kongressi- ja tapahtumamatkailun osaprojekti käynnistettiin jo aiemmin. Maakunnallinen ajattelu matkailun kehittämisessä selkeytyi.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli painopisteittäin selvittää matkailun kehitystavoitteet, toimenpiteet ja aikataulut tulo- ja työllisyysvaikutusten ohella. Tarkoitus oli määritellä matkailun taloudelliset vaikutukset Jyvässeudulla kunnittain 1/4 -vuoden periodeilla sekä laatia matkailun seudullinen kehittämissuunnitelma seudullisen matkailuyhteistyön tehostamiseksi.

Matkailun kehittämissuunnitelma valmistui 1995. Matkailijoiden kiinnostus kohdistui konsertteihin, kesäteattereihin, messuihin ja vesiliikenteeseen. Yksityiskohtana kyselyissä mainittiin kiinnostusta polkupyöränvuokraukseen Jyväskylässä.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94036 Keski-Suomen Nuorisoseurain Liitto: Keskisuomalaisten kansanperinneohjelmien tuotteistaminen matkailun oheisohjelmiksi

Kehitysalueohjelma Myönnetty 50 000

Kuvaus: Nuorisoseurojen ohjelmatarjonnan tuotteistaminen matkailun käyttöön

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntyi 5 ohjelmakokonaisuutta. Ohjelmia esitettiin jo kesällä 1995. Ohjelmien siirrettävyyden dokumentointi (kuvaus ohjelmasta ja markkinointimateriaali) jäi puutteelliseksi. Tämä olisi mahdollistanut eri ryhmien kyvyn esittää samaa ohjelmanumeroa. Ohjelma-toiminta ei vielä vakiintunut matkailuyritysten peruspalveluksi. Yhteistoiminta matkailuyrittäjien kanssa saatiin käyntiin.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli nuorisoseurojen harrastustoiminnan tuotteistaminen perinneohjelmapaketeiksi, ohjelmien siirrettävyys eri kohteisiin, nuorten pääsy elinkeinoelämään ja työllistäminen. Hanke tukee Lentäen Keski-Suomeen -projektia. Kesä 1995 oli toiminnan kokeilua, toteutus on tarkoitus aloittaa kesällä 1996.

Tuloksena saatiin viisi ohjelmapalvelua: Suomalaiset iltamat, Keski-Suomalainen kansantanssi + musiikki-ilta, Erämaailta, Rantakalailta ja Kanavanseudun iltamat. Yhteistyötä tehtiin eri hotellien ja matkailuyritysten kanssa. Työllistys oli n. 4 nuorta/päivä. Ohjelmapalveluista ei tehty yhteisiä tiedostoja. Toteutus jäi näiltä osin puutteelliseksi.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94042 Keski-Suomen terveydenhuolto-oppilaitoksen aikuiskoulutusyksikkö: Terveydenhuoltotyön kehittämissuunnitelman laatiminen Tarton maakuntaan

Raja-alueohjelma Myönnetty 35 000

Kuvaus: Kartoitetaan Tarton maakunnan terveydenhuollon kehittämistarpeet ja laaditaan kehittämissuunnitelma

Vaikutusanalyysi: Kaksi terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajaa selvitti Eestin olosuhteita kahden viikon ajan, Tartolaisia oli Suomessa vierailulla yhden viikon (Saarijärven ja Keuruun terveyskeskuksissa). Jo tätä ennen vierailuja oli molemmin puolin. Syntyi 7 työyhteisön verkosto (7 sairaalaa Eestissä). Yhteistyökumppanuus luo kansainvälisiä verkostoja. Loppuraportti "Eestin hoitoalan kehittämisprojekti" ilmestyi Keski-Suomen terveydenhuolto-oppilaitokselta 2.2.1995.

Projekti on kolmivaiheinen: 1) valmisteluvaihe 2) toimintastrategian toteutus ja 3) toimintojen uudelleensuuntaus.

Tavoiteanalyysi: Kaksivuotisen projektin tavoitteiksi asetettiin Tarton hyvinvoinnin lisääminen, ennalta ehkäisevä terveystyö, keskisuomalaisen elinkeinoelämän yhteyksien luominen Tarttoon ja suomalaisten työllisyyden parantaminen (opiskelijoiden) ja tähän liittyvä yrittäjyys. Lähempiä tavoitteita olivat Tarton terveydenhuollon kartoitus, valmiuksien luominen, terveydenhuoltohenki-

löstön saaminen tunnistamaan jatkokehittämistarpeita omissa toiminnassaan sekä asiakaskeskeytyksen parantaminen.

Konkreettiset tulokset hankkeesta saadaan tulevaisuudessa. Nyt syntynyt kehittämissuunnitelma käsitti kahden opettajan työpanoksen à 2 kk. Uutta yrittäjyyttä terveydenhuoltoalan osaamisen viennin alalla toivotaan. Hankkeen valmisteleva raja-alue toiminta oli hyvin toteutettu. Hanke on saanut jatkorahoitusta valtakunnalliselta taholta. EU-rahoitusta haetaan.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94053 Suomen Sininen tie ry: Sinisen tien varrella olevien matkailupalvelujen kehittäminen
Kehitysalueohjelma Myönnetty 25 000

Kuvaus: Kehitetään Sinisen tien matkailullisia vahvuuksia ja yrittäjien kärkituotteita, laaditaan kokonaisvaltainen kehittämissuunnitelma

Vaikutusanalyysi: Saarijärven ja Viitasaaren seutukunnat eivät sitoutuneet selvitykseen. Paikallinen tuoteistus jäi vähäiseksi. Maakunnallisia vahvuuksia ja tuotteita löytyi vain vähän.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli selvittää Sinisen tien tunnettuus, nykyiset matkailupalvelut, toteuttaa maakunnalliset tuotekehityspajat, laatia alueelliset kehittämistavoitteet ja keskeiset toimenpiteet, alueen matkailun toimenpideohjelma ja markkinoinnin puitesuunnitelma. Tavoitteet ovat osa tien kansainvälistä kehittämissuunnitelmaa Mo i Ranasta Petroskoihin (reitti kulkee Norjan rannikolta Ruotsin ja Suomen halki Karjalaan). Suunnitelman pohjalta laaditaan Sinisen tien kokonaisvaltainen kehittämissuunnitelma vuodelle 1995 mahdollisesti avautuvalle EU-rahoitukselle. Muiden tien varrella olevien maakuntien liitot ovat sitoutuneet selvitykseen alueillaan. Tämän vuoksi Keski-Suomenkin osallistuminen oli välttämätöntä.

Laajempaan tavoitteena oli täsmentää kehittämisen painopisteet, laatia tavoite- ja toimenpideohjelma matkailuyhteistyön toteuttamiseksi sekä löytää matkailulliset vahvuudet ja kärkituotteet (tuotekehityspajat).

Tulokseksi saatu selvitys ei ollut tarpeeksi konkreettinen. Alkusuunnittelu jäi puutteelliseksi. Sinisen tien markkinointiin liittyi kaksi tiedotustilaisuutta. Kiinnostus osanottoon oli vähäistä. Hankkeen raportointi oli kiitettävää, käytännön toteutus jäi heikoksi.

Arviointi: Hanke onnistui välttävästi.

94054 Korpilahden kunta: Kärkisten salmen ja Korpilahden sataman matkailupalvelujen kehittämiselvityksen laadinta
Saaristo-ohjelma Myönnetty 39 000

Kuvaus: Kehitetään Korpilahden matkailupalveluja perusselvityksellä Kärkisten salmen ja Korpilahden sataman osalta

Vaikutusanalyysi: Hanke selkeytti Kärkisten alueen merkitystä veneilylle pohjoisen Päijänteen porttina sekä vauhditti alueen kehittämissuunnitelmia. Hanke jatkoi Keski-Suomen liiton aiemmin toteuttamaa Keitele-Päijänne kanavareitin palveluympäristön kehittämisprojektia tehden jatkokehittämissesityksiä. Kärkisten sillan valmistuminen muuttaa osaltaan toimintaympäristöä. Korpilahden kunta on jo käynnistänyt suunnitelmassa esitettyjä kehittämistoimia. Lisäksi Kärkisten ja Korpilahden kirkonkylän toimintojen yhteensovittaminen selkeytyi hankkeen ansiosta.

Tuloksena saadun selvityksen teki 1.9.1994 - 28.2.1995 Matkailutyöt/Travelworks M. Boxberg Oy. Selvitys sisälsi Kärkisten alueen kehittämissuunnitelman, jossa alueelle ehdotettiin tanssilavaa, mökkejä, lisälaitureita, polttoainejakelua ja jätehuoltoa. Lisäksi laivalaituri siirrettäisiin nykyisen lossin kohdalle. Putkilahteen tehtäisiin venereitti ja aluetta kaavoitettaisiin. Yrittäjät ja maanomistajat kannattavat pienimuotoista ja jatkuvaa kehittämistoimintaa. Kirkonkylän sataman ja Kärkisten yhteismarkkinointi toteutetaan kesällä 1997. Lisäksi Kärki-projekti selvitti matkailun kohderyhmiä, matkailupalveluita ja uusia palveluita. Kalastus- ja luontomatkailu olivat esillä kesätapahtumien ohella. Alueen matkailukäytöstä luotiin visioita.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena on perusselvitys suunnitelmaksi Kärkisten alueen muuttuvan matkailuympäristön (uusi silta) ja Korpilahden sataman palveluiden kehittämisestä. Selvitys koskee maanomistussuhteita, palveluita, investointitarpeita sekä uusia toteuttaja- ja rahoitusideoita painottuen Kärkisten alueeseen. Työllistämistavoite on puoli vuotta puolipäiväinen henkilö, tulevaisuudessa 1-5 työpaikkaa + kesätyöpaikat. Hanke liittyy Keitele-Päijänne kanavareitin palveluympäristön kehittämisprojektiin.

Ehdotettuja toimenpiteitä ollaan jo toteuttamassa. Selvityksen toteutti konsultti aiemmasta suunnitelmasta, työhön palkattavasta henkilöstä, poiketen. Tästä johtuen hankkeen kustannuarvio alittui.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94066 Jämsän seutukunnan kehitys Oy: Jämsän seudun ympäristöteknologian kehittämisselvitys

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 55 000

Kuvaus: Selvitetään Jämsän seutukunnan jätteiden keräystä, käsittelyä ja jatkokäsittelyä sekä ympäristöteknologian yritystoiminnan kehittämistä.

Vaikutusanalyysi: Kompostimullan valmistus ja myynti Genencor International Oy:n jätemassasta on alkanut. Työllistävä vaikutus on nyt kaksi henkilöä. Projektin pohjalta on valmistelussa kompostointiin liittyvien laitteistojen tuotekehitys paikallisen konepajan kanssa. Laitevalmistuksen osalta työllistävyyttä ei vielä voi osoittaa. Selvitykseen liittyi koetoimintaa eri materiaalien kompostoimiseksi sekä kiinteistökohtaisten mallikompostoreiden valmistusta. Selvityksen aikana on laadittu väliraportteja (3 kpl): Teknologiaselvitykset, Markkinatutkimus kompostivalmisteista, Kompostimullan koetuotanto ja tuotekehitys. Loppuraportti 1.3.1996 on kooste väliraporteista.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteet olivat monipuolisesti ympäristönhoitoa ja -teknologiaa koskevia. Genencorin Jämsänkosken tehtaan solumassajätteen jatkojalostusta tutkitaan. Tehtaan jätteen jatkojalostusta hoitaa Erkki Salminen Oy. Tavoitteiksi on asetettu 1) nostaa Erkki Salminen Oy:n

laitoksen käyttöastetta 2) laitoksen vastaanottaman jätemateriaalin jatkojalostus sekä 3) käsittelyteknologian kehittäminen, markkinaselvitykset ja teknologian valmistus alueen konepajoissa.

Massasta on tarkoitus saada paremmin maanparannusaineeksi sopivaa. Seudun konepajat voivat rakentaa soveltuvaa teknologiaa. Lisäksi parannetaan jätteiden käsittelyteknologiaa, jätemateriaalien jatkojalostusta ja tuotekehitystä. Hanke työllistää jopa 20 - 30 henkilöä.

Selvitykseen liittyi liiketoimintasuunnitelma Genencorin tehtaan solumassalietteen jatkojalostuksen käynnistämiseksi. Toimintaa varten perustetaan yritys, mutta varsinainen tuotanto hoidetaan aliurakointina. Alan kasvunäkymät ovat hyvät. Jyväskylän yliopistossa valmistuu kaksi opinnäytetyötä tähän liittyen. Hanke eteni poikkeuksellisesti selvityksestä suoraan konkreettisiin toimenpiteisiin, mikä kertoo hankkeen onnistumisesta.

Arviointi: Hanke onnistui erinomaisesti.

94076 K-S teollisuusjätteen hyötykäyttöselvitys -työryhmä: Keski-Suomen teollisuusjätteen hyötykäyttöselvityksen laadinta

Kehitysalueohjelma Myönnetty 20 000

Kuvaus: Tutkitaan teollisuuden ja energialaitosten jätteiden ja sivutuotteiden hyötykäyttöä maanrakennuksessa materiaalitutkimuksen ja koerakentamisen avulla

Vaikutusanalyysi: Viatek Oy teki selvityksen "Keski-Suomen teollisuusjätteen hyötykäyttöselvitys". Siinä tutkittiin Jämsänjokilaakson, Jyväskylän ja Ääneseudun suurimpien teollisuusyksiköiden (mm. Yhtyneet paperitehtaat, Metsä-Serla, Valmet) jätteiden hyötykäyttöä maanrakentamisessa. Selvittävät tutkimukset on tehty laboratoriokokeina koemateriaaleja käyttäen. Tutkimustulokset ovat lupaavia ja johtavat jatkotutkimuksiin. Teollisuudessa kehitetään uusiokäyttösovellutuksia ja käynnistetään tähän liittyvää tuotantoa. Jätteiden lisääntyvä verotus ja toisaalta soran niukkuus tekevät hankkeen ajankohtaiseksi. Soran käytön vähennys edistää pohjavesien suojelua.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli vähentää kaatopaikalle joutuvien jätteiden määrää, vähentää luonnonkiviainesten käyttöä sekä kehittää toisarvoisten materiaalien uusiokäyttöä rakentamisessa. Projektin tulokset ilmenevät hyötykäyttöselvityksessä. Projektin toiseen vaiheeseen, koerakentaminen ja hyötykäyttösovellusten käyttöönotto, ei myönnetty kehittämisrahaa.

Tuloksena valmistunut selvitys johti lupaaviin tuloksiin. Hankkeeseen oli sitoutunut runsaasti alueen julkisia laitoksia, kuntia ja yrityksiä (kuusi tehdasta). Näin ollen selvityksen tulokset käytetään tehokkaasti hyödyksi ja hankkeen tavoitteet toteutuvat. Jätteiden hyötykäytön selvitys jatkuu ja aihe on ajankohtainen.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94082 Jyväskylän yliopiston ympäristöntutkimuskeskus: Viitasaaresta jätehuollon mallikunta

Kehitysalueohjelma Myönnetty 60 000

Kuvaus: Pienen kunnan jätehuoltomallin kehittäminen, tuotantotoiminnan luonti jätehuollon piiriin, kaatopaikalle päätyvän jätteen vähennys kierrätyksen ja hyötykäytön avulla.

Vaikutusanalyysi: Väkiraportti "Viitasaaresta jätehuollon mallikunta" ilmestyi 23.2.1996. Hanke toimii jätelajittelun tutkimisen pilottiprojektina. Syntypistelajittelusta valmistui tutkimus (J. Juvo-nen, VTT Energia). Tiedotus ja opastus -selvityksen teki K. Joronen Viitasaaren kaupungilta, Viitasaarella tehtiin kokeiluja tiedotukseen liittyen. Sypisla Oy:n M. Jyllinmaa selvitti kompostoin-tia, lajittelua sekä näihin liittyviä tuotteita ja rakennelmia. Tuloksia hanke on tuottanut lajittelun onnistumisesta ja pakkausjätteiden polttokokeilusta. Puunjalostusteollisuuden puujätteen polttoa selvitetään. Syntypistelajittelu on taajamissa lähtenyt käyntiin.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena ovat yritystoiminnan kehitys jätehuollon alueella, hyötykäytön esittely matkailunähtävyytenä (informaatio- ja esittelypiste) ja malliratkaisun tekeminen pienen kunnan jätehuoltomalliksi, jossa jätteiden hyötykäyttöaste olisi 70-80 %. Lisäksi tavoitteiksi asetettiin tiedon saanti jätteiden syntypistelajittelusta, kierrätyksestä, polttokelpoisen hakkeen hyö-dyntämiseksi energiaksi Viitasaaren lämpölaitoksessa sekä biojätteen erilaisista keräys- ja hyödyntämismenetelmistä.

Hanke jatkuu vuoden 1996 loppuun asti polttokokeiden, ongelma- ym. jätteen keräyksen järjestelyn, opastuksen ja tuotevalmistuksen merkeissä. Tavoitteeksi asetettu 70-80 %:n jätteiden hyödyntämistä on mahdollista saavuttaa. Hanke on käynnistänyt jätehuoltoon liittyvää liiketoi-mintaa: kompostorivalmistusta, jätekatosten ja lajittelukalusteiden valmistusta sekä kompostoriai-neen (pajuke) tuotantoa. Ympäristöntutkimuskeskuksessa on tutkittu biojättesäkkien valmistusta.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

MARKKINOIVAT HANKKEET (8 kpl)

94009 Suolahden kaupunki: Ääneseudun raja-aluekauppatoimisto

Raja-alueohjelma

Myönnetty 50 000

Kuvaus: Pk-yrityksille luodaan liikeyhteyksiä Karjalan Tasavaltaan, lisäksi kehitetään maakunnan raja-alueohjelmaa.

Vaikutusanalyysi: Raja-aluekauppatoimisto Induser Oy toimi yhteistyökanavana Karjalaan. Toiminta koostui tutor -toiminnasta aloittaville yrityksille, koulutuksesta vientitoimintaan (yrit-täjäkurssi) ja muusta yrittäjien palveluista (viisumit, käännöstyöt) sekä luennoista lukiossa ja kauppaoppilaitoksessa raja-aluekauppaan liittyen. Raja-aluekauppaa Induser Oy on käynyt 420 000 markalla. Pk-sektorille on syntynyt vientiyrityksiä. Viisumeita on välitetty 80 kpl. Neuvot-teluja ja keskusteluja on käyty 70 yrityksen kanssa.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli palvella pk-yrityskenttää raja-aluekaupassa Karjalaan sekä valmistella maakunnan raja-alueohjelmaa. Tuloksena aikaansaattujen kauppojen loppuunsaattami-nen jäi yrittäjien omalle vastuulle.

Yrittäjiltä toivottaisiin lisää pitkäjänteisyyttä ja pääomaa liikesuhteen rakentamiseen. Kielitaidossa esiintyi puutteita. Toimintaa jatkaa Induser Oy liiketoimintaperiaatteella. Toiminta on laajentunut Pietarin kaupunkiin ja Leningradin alueelle. Loppuraportista 6.2.1995 puuttuu toiminnan arviointi. Vientiyritysten syntyminen ja yrityskontaktien saaminen ovat onnistuneet.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94034 Suolahden kaupunki: Suolahden kulttuuriprojekti

Kehitysalueohjelma Myönnetty 30 000

Kuvaus: Ääneseudun kulttuuriset osaamisalueet kootaan yhteen kansainvälistyväksi projektiksi.

Vaikutusanalyysi: Kesän 1995 päätapahtuma oli Suolahden Höyryfestivaalit. Keitele-Jazz oli toinen päätapahtuma. Taidekahvila aloitti toimintansa remontoituissa vanhan aseman tiloissa. Lisäksi järjestettiin musiikkileiri ja koottiin Kulttuurikesä 1994 -esite.

Tavoiteanalyysi: Hankkeen tavoitteena oli Suolahden kulttuuritapahtumien tason nostaminen ja kansainvälistäminen sekä matkailun lisääminen (Suolahtisali, K-S opisto, Keitele-Jazz). Tapahtumista oli tarkoitus koota paketti, jossa voimavarat yhdistyvät. Taiteellinen johtaja oli tarkoitus palkata koordinoimaan toimintaa.

Taiteellista johtajaa ei palkattu. Toiminta keskittyi Höyryfestivaaleihin. Sen ja Keitele-Päijänne -kanavareitin ansiosta alueen matkailumago vahvistui. Hankkeen toteuttajien mielestä suunnittelu jäi äkkinäiseksi ja toteutusaika liian lyhyeksi. Projektiryhmä oli hajallaan ympäri Keski-Suomea, tämän vuoksi kokoontumisia oli harvoin. Hanke muuttui projektin aikana. Ääneseudulle tuotettiin matkailumateriaalia ja hoidettiin matkailun perusmarkkinointia. Siniset lomat hoiti Keski-Suomen matkailun markkinoinnin vuoteen 1992 asti kotimaan ja vuoteen 1993 asti ulkomaan markkinoinnin osalta. Tämä hanke hoitaa Keski-Suomen omaa matkailumarkkinointia.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94037 Keski-Suomen Liitto: Keski-Suomen matkailun perusmarkkinointi

Kehitysalueohjelma Myönnetty 150 000

Kuvaus: Matkailukohteita autetaan verkostoitumaan ja markkinointia erityisesti ulkomaille lisätään. Luontomatkailuun ja kongressi/messumatkailuun panostetaan.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena osallistuttiin Suomi-katalogiin ja laadittiin neljällä kielellä Keski-Suomi -esitteitä. Ulkomaan perusmarkkinoinnilla turvattiin Keski-Suomen omaehtoinen ulkomaanmarkkinointi, jota täydensivät rinnan toteutetut omat erilliset markkinointi- ja kehittämishankkeet. Ranskankielisen esitteen valmistuminen lykkääntyi. Matkailun ammattilaisille valmisteltiin käsi-kirjoja ym. materiaalia. Lisäksi varauduttiin näyttelyihin ja ammattilaisvierailuihin.

Tavoiteanalyysi: Tavoite oli turvata maakunnan matkailun perusmarkkinointi kuntien omien rahoitusmahdollisuuksien käydessä niukemmaksi. Tarkoitus oli toteuttaa itsenäistä perusmarkkinointia ulkomaille erotuksena valtakunnallisesta Siniset lomat -esitteestä. Matkailijoiden viipymää pyrittiin lisäämään maakunnan imagoa kohottamalla. Tavoitteet tukevat yrittäjyyttä ja työllisyyttä.

Matkailuyritykset ja seutukunnat rahoittivat toimintaa n. 150 000 markalla. Tämä lisäsi toiminnan tavoitteellisuutta. Perusmarkkinointi lisäsi maakunnan vetovoimaa. Hanke valmisteli maakunnallisia esitteitä. Esitteissä etenkin laskettelurinteet olivat näyttävästi esillä. Keski-Suomen oma materiaali käsitti perusmarkkinointia sekä Lentäen -projektiin liittyvää ulkomaan markkinointia.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94058: Jyväskylän kaupunki: Suomalais-kiinalaisen energia- ja ympäristöseminaarin järjestäminen

Kehitysalueohjelma Myönnetty 30 000

Kuvaus: Luodaan yhteyksiä Keski-Suomen energia- ja ympäristöalan yritysten ja kiinalaisen Heilonjiangin maakunnan välille vientitoiminnan käynnistämiseksi.

Vaikutusanalyysi: Imatran Voima on aiemmin toimittanut kaukolämpöjärjestelmän Jyväskylän ystävyyskaupunkiin Mudanjiangiin. 17 henkilöä Kiinasta vieraili seminaarissa 12-13.9.1994, jossa 8 suomalaisyritystä (energiaklusteri) esitteli toimintaansa. Seminaari ja opintomatkat ABB:lle Saarijärvelle ja Vaasaan onnistuivat hyvin (lisäksi osa vieraili Wärtsilä Dieselillä ja IVO:lla). Tuloksia voidaan odottaa syntyvän tulevaisuudessa.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli lisätä Kiinan vientiä energia- ja ympäristöosaamisen tuotteilla. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin Keski-Suomen energia- ja ympäristöosaamisimagon esille tuominen ja olemassa olevien suhteiden hyödyntäminen.

Seminaari palveli alueen elinkeinoelämää ja täytti näin tavoitteensa. Toteuttajina olivat Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän energia, Keski-Suomen liitto ja VTT energia.

Arviointi: Hanke onnistui erinomaisesti.

94060 Keski-Suomen lääninhallitus: Päijänteen parhaaksi Päijähdys -projekti

Saaristo-ohjelma Myönnetty 15 000

Kuvaus: Päijänteen ja Keiteleen matkailua edistetään veneilyn turvallisuuden parantamisella ja ympäristön hoidolla.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntyi "Päijähdys" -esite, järvialueilla tehtiin turvallisuustyötä ja jätehuoltopalveluja kohennettiin.

Tavoiteanalyysi: Hanke on aiemmin aloitettu lääninrahalla. Keski-Suomen liiton rahoitus toimii osarahoituksena. Tavoitteena oli ruorijuoppojen määrän vähennys, venelääkäritoiminta ja vesiturvallisuuskoulutus sekä jätetuoltorakennusten teko retkisatamiin.

Hankkeen myötä jätteidenkäsittely parani ja turvallisuustavoite toteutui veneilijöiden valistuksen avulla. Loppuraporttiin ei sisälly arviointia.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94078 Viitasaaren seutukunnan kunnanhallitukset: Viitasaaren seutukunnan ja Nivala-Haapajärven seutukunnan matkailun kehittämis- ja koulutusprojekti

Kehitysalueohjelma Myönnetty 90 000

Kuvaus: Matkailun seudullinen organisointi. Kartoitetaan seutukunnan matkailuun sopivat mökit, kehitetään ohjelmapalveluja, rekisteröidään matkailukohteet, osallistutaan messuille ja tehdään esitteitä.

Vaikutusanalyysi: Matkailun kehittämistyöhön on osallistunut Viitasaarella 24 ja Nivala-Haapajärven alueella 20 matkailuyrittäjää. Hankkeen perustavoitteet alueen matkailutarjonnan kartoituksesta ja markkinointitoimista saavutettiin. Hanketta toteutettiin seuraavilla tasoilla: 1) matkailuyhteistyötä ja verkostoitumista tutkittiin 2) matkailukokonaisuutta kartoitettiin mökkien ja reitistöjen osalta 3) alueen tunnettuutta edistettiin Keski-Suomen talvi- ja kesälehdessä sekä Finwest -esitteessä. 4) ulkomaan markkinointi hoidettiin Wolters Reisenin kautta, jonka Nordland Katalogissa Kinnulalla, Pyhäsalmeella ja Kivijärvellä oli yhteensä 13 mökkiä (talvella 95-96 myytiin 40 viikkoa). Skandinaviain -yleisluettelossa Viitasaari, Kinnula, Pihtipudas ja Pyhäsalme markkinoivat 25 mökkiä (49 viikkoa myytiin) 5) koulutustavoitteet eivät toteutuneet. Atk -pohjaista varausjärjestelmää ei toteutettu. Pyhäsalmeella aloitti eräopas ja Pihtiputaalla eräyrittäjä. Lisäksi järjestettiin 3 opaskurssia, majoituskartoitus (9 mökkiä ulkomaan talvimarkkinointiin, Viitasaarella 900 ja Nivala-Haapajärven alueella 1200 eritasoista yrityspohjaista vuodepaikkaa) sekä osallistuttiin erämessuille Pedersöressä. 10.10.95 Viitasaari esittäytyi Vihreät Jokilaaksot -esitteessä. Lisäksi osallistuttiin Matka -96 -messuille.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli matkailuyritysten resurssien kehittäminen, yrittäjien ja henkilöstön kansainvälistäminen, uusien yrittäjien saaminen alalle, kalastus- ja luontomatkailun kehittäminen, talvi- ja kesämatkailun tuotteistaminen ja alueen markkinointi. Pää tavoitteeksi asetettiin matkailijoita kiinnostavan kokonaisuuden luominen. Hankkeen on tarkoitus jatkaa yritystoiminnan avulla.

Toteutunut markkinointi on ollut monimuotoista. Hanke jakautui Viitasaaren ja Nivala-Haapajärven rinnakkaisiksi matkailun kehittämishankkeiksi. Nivalan-Haapajärven seutu rahoitti puolet hankkeesta. Viitasaaren projekti jäi yksivuotiseksi, koska koko seutukunnan yhteinen matkailun markkinointiorganisaatio ei toteutunut. Alkuperäiset tavoitteet osoittautuivat ylimitoitetuiksi reitistöjen rakentamisen ja koulutustavoitteiden osalta. Seutukuntien yhteinen matkailutoimipiste jäi toteutumatta. Tämän vuoksi saatujen yhteyksien ja asiakaskontaktien hoito vaikeutui. Yrittäjien oma sitoutuminen oli vähäistä. Hankkeen myötä laskettiin talvimajoituksen tuoneen tuloja 72 000 mk ja kesämajoituksen 98 000 mk. Seutukunnille tulee lisäksi tuloja matkailijoiden muusta kulutuksesta.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94079 Jyvässeudun matkailupalvelu ja Ääneseudun aluetoimikunta:
Automatkailijan kanavanvarsireitti "Vihreä Väylä" hanke

Saaristo-ohjelma

Myönnetty 80 000

Kuvaus: Lisätään automatkailua Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan, Laukaan ja Ääneseudun alueilla Vihreän väylän ja kanavanvarsireitin avulla.

Vaikutusanalyysi: Esitteiden valmistelu ja mainonta toteutettiin muiden markkinointitoimenpiteiden ohella. Vihreä väylä/kanavareitti -esitettä painettiin 30 000 kpl sisältäen ruotsin-, englannin- ja saksan kieliset versiot. Kanavareitin varrelle tulleiden uusien ja vanhojen matkailuyritysten asema vahvistui. Tienvarsiviitoitus ei toteutunut, sen sijaan Keiteleeseen kanavaan saatiin viitoitus. Hanke vaikutti matkailureitin alueen imagoon positiivisesti. Automatkailu lisääntyi. Tulevaisuudessa kanavanvarsireitti on osa Jyväskylän-Ääneseudun pysäytysprojektia.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteiksi asetettiin bussiryhmien ja automatkailijoiden saaminen Keski-Suomeen, matkailijavirran pysäyttäminen alueelle ja viipymän kasvattaminen. Kanavan valmistuttua pyrittiin ohjaamaan matkailua. Kanavareitistä oli tarkoitus tehdä nelikielinen esite sekä viitoittaa Vihreäväylä ja Kanavareitti. Messumarkkinointi, matkailun aktivointi sekä matkailuimagon kehittäminen olivat muita tavoitteita.

Hanke oli Jyväskylän ja Suolahti-Äänekosken seutukuntien yhteinen. Keitele-Päijänne -kanavareitin maamatkailun markkinointi toteutui. Tienvarsiviitoitus ei toteutunut halutulla tavalla. Tarvittava matkailuyrittäjien yhteistyö jäi puutteelliseksi. Hankkeen toteutus jäi kaipaamaan keskushenkilöä. Yrittäjien sitoutuminen markkinointiin olisi tullut varmistaa valmisteluvaiheessa.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94080 Saarijärven seudun matkailu ry: Saarijärven seudun matkailun kehittämisprojekti

Kehitysalueohjelma

Myönnetty 125 000

Kuvaus: Hanke sisältää matkailuyrittäjien koulutusta, alueellisen esitteistön laadintaa, mökkivälitysjärjestelmän kehittämistä, reittien kunnostusta, tienvarsimainontaa ja ulkomaanmarkkinointia.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena Saarijärven seutu (Saarijärvi, Karstula, Kannonkoski, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Pylkönmäki) nousi Jyvässeudun rinnalle maakunnan vetovoimakeskukseksi. Alueen matkailun kehittäminen koottiin maakunnallisen yhteistyösateenvarjon alle Keski-Suomen liiton/Lomasuomen tavoitteita vastaavaksi. Lentäen Keski-Suomeen -projektiin liittyen myös vientimarkkinointi toteutui. Alueen matkailullinen vetovoima kasvoi ja matkailupalvelujen käyttö tehostui. Luontomatkailua valmistellaan. Matkailuyrittäjille järjestettiin kansainvälisyyskoulutusta. Käsityöläisten asiakkaat ovat esitteiden ansiosta lisääntyneet. Yrittäjien oma aktiivisuus on ollut avaintekijänä.

Alueen matkailuväen koulutus ja yhteistyön kehittäminen toteutettiin seminaarin avulla. Saarijärven seudun kesä- ja talvimatkailuesitteistö toteutettiin (yht. 70 000 kpl) yhdessä Melontareitti -esitteen kanssa. Ulkomaanmarkkinointiin osallistuttiin muun Keski-Suomen mukana, varsinkin Saksaan ja Itävaltaan suunnattiin markkinointia. Mökkirekisteriin koottiin vuokrattavia lomiasuntoja. Lisäksi osallistuttiin messuihin ja tiedotustilaisuuksiin.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena on lisätä matkailullista vetovoimaa ja matkailijoiden viipymää alueella, työllistää väestöä ao. yritysten parissa sekä vakiinnuttaa Saarijärven seutu toimivaksi matkailukohteeksi. Matkailun seutuorganisaation rakennus.

Saavutetut tulokset täyttivät tavoitteet. Saarijärven seudun esitteet (kesä + talvi) vaikuttavat onnistuneilta, erityisesti melontareitti houkuttelee. Hanke lähti yritysten aloitteesta liikkeelle. Tuloksena syntyi yhteistyörengas matkailuyrittäjien välille.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

EDELLYTYKSIÄ LUOVAT HANKKEET (19 kpl)

94002 Keski-Suomen maaseutukeskus: Aasukkaat kylämaiseman ja -ympäristön kehittäjinä
Kehitysalueohjelma Myönnetty 40 000

Kuvaus: Korpilahden Tikkanen, Oittilan ja Putkilahden kyliin tehdään kylämaiseman ja -ympäristön kehittämissuunnitelma, lisäksi järjestetään maiseman- ja ympäristönhoidon neuvontaa.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntyi kyläkyselyjä, joissa saatiin tietoa kylien historiasta ja asukkaiden mielipiteistä, sekä kyläkiertoja (maisemareittejä). Lisäksi laadittiin maisemanhoitosuunnitelma ja annettiin tilakohtaista neuvontaa. Maaseudun ympäristökulttuuri on eräs EU:n maatalouspolitiikan painopisteistä. Aktiivisimmat kylät saavat sekä kansallisen - että EU -rahoituksen kautta rahoitettuja jatkohankkeita tämän hankkeen seurauksena.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli tehdä selvitys tieväylien maisemoinnista, rakennusperinteestä, talkootoiminnasta ja omatoimisuudesta ympäristöasioihin liittyen sekä jätehuollosta ja rakennusten kunnostuksesta.

Saadut tulokset ovat toteuttaneet hankkeen tarkoitusta. Loppuraportti ilmestyy lokakuussa 1996, väliraportti on päivätty 6.6. 1995. Hanke on kokeiluhanke, joka on osoittanut asukkaiden oman osallistumisen tärkeyden ympäristönhoidossa.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94022 Alvar Aalto-museo: Maailmannavan elämää -projektin jatkorahoitus
Kehitysalueohjelma Myönnetty 20 000

Kuvaus: Lääninrahalla aloitetun kulttuurin juhluvuoden projektin loppurahoitus. Keski-Suomen taide- ja kulttuurihistoriallinen esittely.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena olivat Keski-Suomen museossa pidetty näyttely "Maailmannavan elämää Keski-Suomessa 1880-1917", tähän liittyvä julkaisu sekä esitelmäsarja (5 esitelmää, 250 kuulijaa). Näyttely oli esillä Keski-Suomen museossa (kulttuurihistoria) ja Alvar Aalto-museossa (kuvataide), yhteensä näyttelyyn tutustui 5010 kävijää. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kustansi kirjan "Maailmannavan elämää. Keski-Suomen merkitys suomenkielisen kansallisen kulttuurin ja taiteen muotoutumisessa v.1880-1917".

Tavoiteanalyysi: Hankkeen tavoitteena oli järjestää laaja taide- ja kulttuurihistoriallinen näyttely Keski-Suomen- ja Alvar Aalto-museoissa, yleisölle suunnattu esitelmä- ja luentosarja sekä näyttelyyn liittyvä tiedotuskampanja. Näyttelyyn liittyvää julkaisua oli tarkoitus markkinoida tehokkaasti. Laajemmin tarkoitus oli vahvistaa alueellista identiteettiä ja kartoittaa kulttuurin traditioita.

Tavoitteet täytettiin muutoin paitsi tiedotuskampanjan tehokkuuden osalta. Laajempi markkinointi olisi tuonut näyttelyn laajempaan tietoisuuteen. Näyttely oli valtakunnallisesti hyvin esillä tiedotusvälineissä, yleisöä vain kävi ennakoitua, 8000-10000 kävijää, vähemmän. Näyttelyn ja materiaalien toteutus onnistui erinomaisesti. Oma arviointi (intendentti Marketta Mäkinen) oli huolellisesti tehty.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94038 Jyväskylän yliopiston matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta: Jyväskylän seudun tiedelukio (SCIENCE) -hanke

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 110 000

Kuvaus: Hanke tähtää matemaattisten aineiden kouluopetuksen, opetusmenetelmien, opetuksen ja oppimisen arvioinnin kehittämiseen. Hanke vahvistaa Keski-Suomen korkean teknologian osaamista.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena järjestettiin yhteensä 16 luonnontieteiden lukiokurssia. Kursseilla oli n. 200 oppilasta. Lukioden (7 kpl ympäri maakuntaa) ja yliopiston yhteistyö tehostui. Teknillinen oppilaitos oli hankkeessa mukana. Hankkeen yhteydessä selvitettiin muiden maiden vastaavaa opetusta (selvitys "Matematiikan erityislukioiden Ruotsissa", tekijä Osmo Pekonen). Kurssien lisäksi hankittiin kenttälaboratorio opiskelijoiden käyttöön sekä kehitettiin oppimateriaaleja ja tehtiin kurseista arviointi opiskelijoiden ja opettajien keskuudessa.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli tiedelukio -järjestelmän vakiinnuttamisella nostaa Keski-Suomen matemaattisten aineiden keskiasteen opetus huipputasolle sekä kehittää yliopiston matemaattisten aineiden opetusta.

Tuloksena syntynyt tiedelukiohanke vaatii jatkuessaan rahoitusta n. 150000 markkaa vuodessa. Opettajia ja tutkijoita työllistyi hankkeen ajaksi. Kursseihin liittyivät monipuoliset arvioinnit opettajilta ja oppilailta, jotka puolsivat kurssien järjestämistä. Kokonaistavoite Keski-Suomen nostamisesta matemaattisten aineiden keskiasteen opetuksen osalta maan monipuolisimmaksi ei

näin lyhyellä ajanjaksolla onnistunut. Hankkeeseen haetaan jatkorahoitusta, toteutuksessa käytetään uusia malleja. Hanke jatkuu lääninhallituksen johdolla yhteistyössä yliopiston ja muiden oppilaitosten kanssa. Hanke lisäsi yhteistyötä teknillisen oppilaitoksen, lukioiden, ammattioppilaitosten ja yliopiston välillä. Hankkeen tuloksena syntyi pysyvä koulutuksellinen yhteistyö. Yhteistyön muotoa mietitään. Projekti oli kokeilua, jonka tuloksia arvioitiin ja jota täsmennetään jatkossa.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94039 Pihtiputaan kansalaisopisto: Euroopan kieli- ja kulttuurikeskus

Kehitysalueohjelma Myönnetty 20 000

Kuvaus: Vieraiden kielten (7 kieltä) oppimisen ja eri kulttuurien tuntemuksen edistäminen.

Kansainvälisyyden lisääminen, työttömien aktivointi ja maaseudun koulutustason nostaminen.

Vaikutusanalyysi: Hanke liittyy Viitasaaren seutukunnan maaseutuohjelmaan. Opetusta järjestettiin viidellä kielellä, opiskelijoita oli 110. Kieli- ja kulttuuriopiskelut loivat uusia valmiuksia osanottajille. Opetus käsitti mm. matkailua ja ruokakulttuuria yhteensä 1000 tuntia lähiopetuksena ja 250 tuntia ohjattuna sekä itsenäisenä työskentelynä. Hanke työllisti 2 päätoimista ja 2 osa-aikaista opettajaa.

Tavoiteanalyysi: Pää tavoite oli auttaa työtä ja koulutusta vailla olevia kansalaisia ja kehittää heidän kuvaansa ja arvostusta itsestään ja yhteiskunnasta. Koulutusta varten oli tarkoitus tehdä hankesuunnitelma.

Tavoitteena ollut koulutustason nostaminen ja kansainvälisyys toteutui kielikurssien muodossa. Hankesuunnitelmaa ei syntynyt.

Arviointi: Hanke onnistui välttävästi.

94044 Ääneseudun kunnat: Onegan metallitehtaan ja keskisuomalaisen metalliteollisuuden yhteistyömahdollisuuksien selvittäminen

Raja-alueohjelma Myönnetty 40 000

Kuvaus: Selvitetään konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia tuotteiden alihankinnassa ja markkinoinnissa Karjalan Tasavallassa olevan Onegan metallitehtaan ja Keski-Suomen yritysten välillä.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena Induser Oy teki 5 Karjalan matkaa. Näiden avulla 1) selvitettiin Onegan metallitehtaan tekniset mahdollisuudet toimia alihankkijana tai valmistajana suomalaisille yrityksille 2) etsittiin suomalaisia mahdollisia yhteistyökumppaneita ja perehdyttiin yhteistyön kohteena olleisiin tuotteisiin 3) vietiin valmistettavien tuotteiden piirustukset Onegan arvioitaviksi

ja pyydettiin mallikappaleet sekä tarjoukset valmistuksesta. Joitakin tapaamisia ja neuvotteluita järjestettiin.

Onegan laadunvalvonta ei ole pitävää, lisäksi Venäjän olot ovat epävakaita. Alihankinta vaatisi suomalaista rahoitusta investointeihin. Onegalaisia on ollut koulutuksessa ja tehtaan johtoa (25 johtajaa) on tulossa Induser Oy:n järjestämään maksulliseen koulutukseen. Hanke on tehnyt pohjatyötä yrityskontaktien mahdollistamiseksi, loppu on kiinni yrityksen omista strategiavalinnoista.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli selvittää Onegan mahdollisuus toimia alihankkijana tai tuotteen valmistajana suomalaisille yrityksille sekä etsiä suomalaisia yhteistyökumppaneita.

Ennakkosuunnittelussa Venäjän olosuhteet olisi pitänyt huomioida alihankintaa rajoittavana tekijänä. Jatkuvuus vaatisi suomalaisia investointeja, mihin ei vielä ole valmiuksia. Tulevaisuus voi osoittaa selvityksen hyödylliseksi. Loppuraportissa 7.9.1995 on realistinen arviointi. Halukkuutta yhteistyöhön on. Selvitys antaa hyvän pohjan mahdollisiin tuleviin liikeyhteyksiin.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94052 Jyväskylän ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen Keuruun aikuiskoulutusosasto:
Laser- ja levyteknologiapalvelujen kehittäminen

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 200 000

Kuvaus: Lasertekniikan ja siihen liittyvän valokuitu- ja robottitekniikan kehittäminen sekä oppimateriaalin käännoistyö.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena saatiin uusi 90 W Nd-YAG kidelaser (merkintään soveltuva) sekä 500 W kiinteä Nd-YAG lasertyöasema. Liikkuva laserkoulutuskeskus, MLZ -esittelyrekka, tuli Saksasta Keuruulle esittäytymään syyskuussa 1994. Keuruulla järjestettiin joulukuussa 1994 yrityssenssit, joille kokoontui metalli- ja mekaanisen puunjalostusteollisuuden yrityksiä. Kansainvälinen Laserseminaari järjestettiin 23.5.1996. Aikuiskoulutuskeskus osallistui Alihankinta -95 näyttelyyn. Helmikuussa 1995 tehtiin projektisuunnitelma "Robotisoitu ohutlevyjen leikkaus- ja hitsaussolu". Robottisolun rakentaminen valmistui tammikuussa 1996. Lisäksi hankkeen avustuksella tehtiin tutustumismatka Saksaan laserteknologiaa käyttäviin ja myyviin yrityksiin. Lasertyöstön oppikirjan käännoistyö valmistui 23.5.1996. Hankkeen tuloksena Keuruulle perustettiin kaksi yritystä: TecLaser Oy ja Keuruu Industrial Laser Technologies Oy (KILT Oy).

Tavoiteanalyysi: Tavoitteet asetettiin seuraavasti: laajennetaan alueen laserosaamista, rakennetaan Keski-Suomen laser- ja levyteknologiaverkko ja edistetään tähän liittyvää kansainvälistä yhteistyötä. Lisäksi tähdättiin Nd-YAG sovellusten (leikkaus, hitsaus, robottikäyttö) käyttöönottoon koulutuksessa ja yritystoiminnassa, huipputiedon hankintaan sekä lasertyöstön oppikirjan kääntämiseen suomeksi. Hanke kuuluu valtakunnalliseen Uusteollistamisohjelma/teknologiapalveluverkon rakentaminen -projektiin. Hankkeen avulla parannetaan pkt -yritysten osaamista teknologia- palveluverkon kautta.

Yksittäiset tavoitteet toteutuivat. Hankkeen tuoma hyöty on ollut jopa odotettua suurempaa. Muun kansainvälisen yhteistyön lisäksi Keuruulle saatiin EU:n rahoittamaan Leonardo -ohjelmaan

kuuluva projekti. Yritysten kynnys käyttää laserteknologiaa on madaltunut. Hankkeen myötä Keuruulle on syntynyt 6-7 työpaikkaa (TecLaser, KILT Oy ja Keuruun aikuiskoulutusosasto). Tulevaisuudessa työpaikkoja voi tulla lisää 1-3 kpl. Hanke käynnistyi jo 1988 lääninrahaprojektina. Vuonna 1994 hankkeen parissa toimi 8 yhteistyöyritystä. Keuruun seutukunnalla on ennestään neljä lasertyöasemaa ja levytyökeskus. Loppuraporttiin sisältyy hyvä arviointi. Hanke jatkuu uutena nelivuotisena projektina, jonka tavoitteena on siirtää hankittuja kokemuksia ja tietoa yrityselämän käyttöön.

Arviointi: Hanke onnistui erinomaisesti.

94056 Jyväskylän teknillinen oppilaitos: Tarton kehittämiskeskuksen kurssitoiminnan kehittäminen

Raja-alueohjelma Myönnetty 30 000

Kuvaus: Koulutusyhteistyö Tarton ja Jyväskylän teknillisen oppilaitoksen, aikuiskoulutuskeskuksen ja täydennyskoulutuskeskuksen välillä. Koulutetaan Tarton kehittämiskeskuksen henkilöstöä ja kehitetään toimintamalli aikuiskoulutukseen.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena tartolaisille järjestettiin neljä kurssikokonaisuutta: projektijohtaminen, liikeideat ja strateginen suunnittelu, liikennealan käyttäjäkoulutus ja tietotekniikka alan opettajille. Kurseille osallistui 70 henkilöä. Yhteistyön tuloksena osa kurssilaisista solmi liikekontakteja suomalaisten kanssa. Toimintaa on tarkoitus jatkaa EU-tuella.

Loppuraportissa todetaan toteutukseen kuuluneen Tarton henkilöstön konsultointi (15 konsultointipäivää), pilottikurssien toteutus (4 kurssia) ja henkilövaihto (yksi suomalainen/yksi virolainen).

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli antaa koulutusta Tarton kehittämiskeskuksen henkilöstölle kurssien suunnittelussa ja organisoinnissa, tietotekniikassa, yritystietoudessa ja markkinoinnissa sekä ohjata yrittäjäkurssien opetustyötä. Lisätavoitteita olivat koulutusyhteistyön kehittäminen Tarton ja Jyväskylän kesken, Tarton yritystoiminnan lisääminen ja Tartto-Keski-Suomi yhteistyön lisääminen.

Suunnitellut kurssit toteutuivat. Teknillinen oppilaitos valmisteli kurssit onnistuneesti. Toteutusvaiheessa ilmeni kitkaa: avainhenkilöt vaihtuivat, osallistujat olivat osin väärää kohderyhmää ja projekti jäi hieman kesken rahoituksen loputtua (omien arviointien mukaan). Virolainen osapuoli ei toiminut täysin sovitusti, muutoinkin heidän puoleltaan toiminnoissa oli parantamisen varaa. Lopputuloksena kuitenkin saatiin yritysyhteyksiä syntymään. Hanke on tarkoitus saada EU:n PHARE -ohjelmaan.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94057 Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus: Tietoliikennepalvelujen kehittämisen Keski-Suomessa

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 50 000

Kuvaus: Esiselvitys Äänekosken seudun oppilaitosten tietoliikennetarpeista. Kartoitetaan kuntien, yritysten ja hallinnonalojen halukkuus alueellisen tietoliikenneverkon rakentamiseen. Jyväskylän teknologiakeskuksen yrityksille tehdään www -informaatiojärjestelmä. Opastetaan Jyvä- ja Ääneseudun oppilaitoksia Internetin käytössä.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntyi 1) Äänekosken seudun tietoliikennetarkaisujen toteutussuunnitelma Äänekosken taajaman ja ympäristön oppilaitosten ja yritysten toiminnan ja palvelujen kehittämiseen tietoverkkoja käyttäen. Toteuttamistapaesitystä on jo sovellettu seuraavaan vaiheeseen 2) Jyväskylän Teknologiakeskuksen WWW -informaatiojärjestelmä on nähtävillä osoitteessa www.jsp.fi./jsp. Esittely on toteutettu monipuolisesti ja näyttävästi. 3) Oppilaitokset saivat riittäviä valmiuksia Internetin ja WWW:n käytössä. Oppilaat tuottivat aineistoa oppilaitoksista ja alueen kunnista Internet -verkkoon.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli 1) Äänekosken seudun tietoliikennetarkaisujen toteuttamissuunnitelman laadinta, jolla selvitetään alueen oppilaitosten, yritysten ja julkisyhteisöjen yhteistyömahdollisuudet alueellisen tietoliikenneverkon muodostamisessa. 2) Jyväskylän Teknologiakeskuksen ja osaamiskeskusohjelman yrityksille rakennetaan World Wide Web -palvelukonseptin mukainen informaatiojärjestelmä, mikä antaa yrityksille tiedonsiirtomahdollisuuksia 3) Jyväskylän Ammatillisen Aikuiskoulutuskeskuksen, Äänekosken kauppaoppilaitoksen ja Jyväskylän Kuokkalan yläasteen opettajia ja oppilaita ohjataan Internetin ja WWW:n käytössä. Oppilaat tuottavat www-verkkoon informaatiota Keski-Suomesta ja sen oppilaitoksista. Lisätavoitteiksi asetettiin pilotti-hankkeet, joiden kautta testataan eri tekniikoiden soveltuvuutta Internetiin, verkostoituminen ja EU-rahoituksen saaminen tietoliikenteen infrastruktuurihankkeisiin.

Äänekosken tietoliikennetarkaisusta on tehty selvitys. Jyväskylän teknologiakeskuksen www-sivut toteutettiin näyttävästi. Oppilaitokset saivat riittävät valmiudet Internetin käytössä ja tuottivat sinne omaa aineistoa.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94059 Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta: Teknologiakasvatuskokeilu
Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 60 000

Kuvaus: Peruskoulun, lukion ja opettajakoulutuksen sisältöä kehitetään opiskelun sisällön, materiaalien ja opiskelustrategioiden osalta. Teknologisen sivistyksen parantaminen. Yhteistyön lisäys koulun, opettajakoulutuksen ja tuotantoelämän välillä sekä kansainvälistyminen. Hanke on saanut lääninrahaa vuodesta 1991.

Vaikutusanalyysi: Vuosina 1994-95 hankkeeseen liittyen toteutettiin 8 eri projektia: 1) Normaali-koulun 4. luokalla jatkettiin vuonna 1991 alkanutta kokeilua 2) lastentarhan- ja teknisen työn opetuksen konsultointi 3) Heinolan kurssikeskuksessa järjestettiin kurssi 9-11.11.1994 4) Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos julkaisi oppikirjan oppimisympäristöistä 5) kasvatustieteiden työryhmän toimintaan osallistuminen 6) kasvatusalan kongressi 19-21.10.1995 7) opiskelijat osallistuivat Kuokkalan yläasteen sähköautoprojektiin 8) Yrittäjyysvuosikymmen - rahoitusta haettiin. Yleisesti hanke on valmistellut oppimissisältöjä ja opetussuunnitelmia

käsittäviä aineistoja.

Tavoiteanalyysi: Hankkeella tähdätään opettajankoulutuslaitoksen teknologiaopintojen kehittämiseen sekä peruskoulun teknologian opetussuunnitelman ja oppimateriaalien kehittämiseen. Hankkeessa painottuu yrittäjyyteen ja tuotantoelämään liittyvien opetusmenetelmien ja -materiaalien kehittäminen. Peruskouluun ja lukioon tuodaan uusi opetusaine, joka luo uusia valmiuksia mm. yrittäjyyteen.

Tehty työ on ollut onnistunutta. Hankkeesta ilmestyy raportti ala-asteiden osalta vuoden 1996 loppupuolella. Hanke jatkuu nyt yläasteella. Teknologiakasvatuksesta on tarkoitus tehdä oma oppiaine, joka integroituu moniin muihin oppiaineisiin. Aine on tarkoitus tuoda myös lukioon. Mallia lukiotasoiseen teknologiaopetukseen haettiin mm. USA:sta. Toiminnoiltaan hanke onnistui hyvin. Kouluissa on esiintynyt muutosvastarintaa liittyen uuden aineen vaatimuksiin opettajilta sekä toisaalta tekstiili- ja teknisen työn opettajien taholta. Teknologiakasvatus nähdään joissain yhteyksissä myös vastakkaisena kehityssuuntana ympäristökasvatus -opetusaineeseen verrattuna. Hanke on kehittänyt teknisen työn opetuksen sisältöä. Teknologiakasvatus soveltuu sekä tytöille että pojille opiskeltavaksi.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94061 Keski-Suomen tiedonvälitys Oy: Keskisuomalaisen kulttuuritiedottamisen kehittämishanke

Kehitysalueohjelma Myönnetty 35 000

Kuvaus: Keskisuomalaista kulttuurielämää kehitetään luomalla kulttuuripalvelujen tiedotusverkosto, jonka suunnittelee Keski-Suomen tiedonvälitys Oy.

Vaikutusanalyysi: Hankkeen tuloksena syntyi projektisuunnitelmia, joita toteutetaan tulevaisuudessa. Konkreettisenä tuloksena syntyi Kulttuurikuluttaja-lehti. Suunnitelma-asteella ovat maakunnallinen äänitetuotanto, kulttuuritiedon maakunnallinen jakeluverkko, palvelunumero Keski-Suomen Puhelin Oy:n verkkoon, kulttuurimatkailu (yhteistyö liikennöitsijän kanssa), teatterin ja sinfonian täsmämarkkinointi, asiantuntijaverkko -kartoitus sekä muusikkous -koulutus.

Tavoiteanalyysi: Ohjausryhmä asetti tavoitteeksi 1) kulttuurituotannon, tarjonnan ja kuluttajien kohtaamisen 2) tekijöiden verkoston laatimisen 3) perusaineistojen (tasokkaat artikkelit) tuottamisverkon perustamisen ja 4) projektisuunnitelmien laatimisen hankkeen eri lohkoille. Keski-Suomen tiedonvälitys Oy laatii informaatiojärjestelmän, joka tiedottaa kulttuuritapahtumista ja -hankkeista.

Saavutetuista tuloksista Kulttuurikuluttaja -lehti jatkaa ilmestymistään (1. numero ilmestyi joulukuussa 1994) ilmoitustulojen varassa. Sinfoniaorkesteri ja teatteri saivat uusia asiakkaita. Tavoitteena ollut suunnitelma syntyi.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94065 Kaakkoisen Keski-Suomen seutukunta: Kaakkoisen Keski-Suomen yrittäjyyskasva-

tushanke

Kehitysalueohjelma Myönnetty 35 000

Kuvaus: Maa- ja metsätaloudessa kokemusta hankkineiden nuorten aikuisten ja aikuisten yrittäjyyteen ohjaaminen. Yrittäjyyden yhteistyöverkkojen luonti. Ammatillisen täydennyskoulutuksen valmistelu.

Vaikutusanalyysi: Seudun kuntien nimeämä työryhmä toteutti hankkeen syyskuun 1994 ja kesäkuun 1995 välisenä aikana. Raportti "Elävällä yhteistyöllä osaavasti eteenpäin - esitys Kaakkoisen Keski-Suomen seudun yrittäjyyspainotteiseksi koulutusohjelmaksi 1995-1999" tehtiin Kuopion yliopistossa. Raportissa esitetään koulutusta tuhannelle henkilölle. Tämän tuloksena syntyi 200 uutta yritystä ja 500 työpaikkaa. Lisäksi suunnitelmiin kuului teemakoulutus, 4 teemaa.

Hanke tuotti koulutussuunnitelman, jota on syksyllä 1995 ryhdytty toteuttamaan. Ajankäytölle oli tarkat suunnitelmat. Suunnitellut koulutusprojektit ovat: oppimiskeskus, kehittäjien ja kärkiyritysten tukioorganisaatio, koulutusohjelma vuosille 1995-99, seudun vetovoimana markkinointi ja osaaminen, "Kylä yrittäjänä" -kehittämishanke, "Luonto ja ympäristö" -osaamishanke. Hankkeesta on tiedotettu kohderyhmälle 22 kyläillan ja viiden teemahetken sekä muiden tapaamisten muodossa.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli kehitysalue- ja maaseutuohjelmaan liittyen parantaa ammatillisen koulutuksen saatavuutta. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa tarkoituksena oli tehdä koulutustarpeen kartoitus ja luoda yhteydet asiantuntijoihin sekä tukioorganisaatioihin.

Hankkeen suunnittelu oli tarkkaa varsinkin ajankäytön osalta. Kuopion yliopisto teki koulutussuunnitelman. Loppuraportissa 17.11.95 on arviointi mukana: hankkeesta saatiin konkreettinen seudun asukkaiden, seutu- ja maakuntaviranomaisten sekä kouluttajatahojen laajaan kuulemiseen perustuva esitys yrittäjyyden edistämiseksi ja ammatillisen osaamisen tason nostamiseksi. Suunnitelmaa valmisteltaessa oltiin yhteydessä kyliin useissa kunnissa (Leivonmäki, Luhanka, Joutsa, Toivakka, Hankasalmi) ja useisiin yhteistyökumppaneihin. Suunnitelmaa toteuttaa Kaakkoisen Keski-Suomen Oppimiskeskus EU:n 5b -ohjelman rahoittamana. Hanke toteutuu suunnitelman mukaan.

Arviointi: Hanke onnistui erinomaisesti.

94069 Keski-Suomen sairaanhoitopiiri: Erikoissairaanhoidon valtakunnallisen täydennyskoulutuksen kehittäminen

Kehitysalueohjelma Myönnetty 200 000

Kuvaus: Terveystieteiden ammatillisen täydennyskoulutuksen suunnitteleminen Keski-Suomessa. Uuden sairaalateknologian hyödyntäminen käytännön hoitotyössä.

Vaikutusanalyysi: Tuloksena syntynyt koulutusyksikkö toteutti alan ammattilaisille maksullisia

kursseja: kesällä 1995 1 kurssi (autismi nykytiedon valossa, yli 100 osallistujaa), syksyllä -95 kolme seminaaria ja yksi koulutuspäivä (yhteensä n. 400 osallistujaa). Koulutuksesta tehtiin toimintasuunnitelma. Vuodelle 1996 on tulossa 8 täydennyskoulutushanketta.

Tavoiteanalyysi: Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan erikoissairaanhoidon ammatillinen täydennyskoulutusyksikkö Keski-Suomen sairaanhoitopiirin ja yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen yhteyteen. Yksikölle laaditaan liiketoimintasuunnitelma ja toteutetaan neljä koulutustilaisuutta. Tavoitteena on korkeatasoinen ja kansainvälinen erikoissairaanhoidon täydennyskoulutusyksikkö. Vuosina 1996-98 liikevaihdon odotetaan kasvavan 4-5 mmk:aan eli että hanke rahoittaa itsensä 1-2 vuoden kuluessa ja toiminta on näin pysyvää. Hankkeen tavoitteet ovat myöhemmin täsmentyneet: alan pk- yritystoiminnan ja pysyvien työpaikkojen tuottaminen.

Hanke on toteutunut suunnitellusti yhdessä JYY:n täydennyskoulutuskeskuksen kanssa. Hankkeen omarahoituksen toteutuminen näyttää mahdolliselta jatkossa. Kurssit toivat tuloja kiitettävästi ja olivat sisällöltään ajankohtaisia. Kurssien ja kongressien luennoitsijat olivat osin ulkomaisia huippuasiantuntijoita. Jyväseudulle tulee kursseista myös majoitus ym. tuloja. Hankkeen tuloksena koulutustoiminta käynnistyi. Toiminta jatkuu Keski-Suomen sairaanhoitopiirin omana koulutuspalvelutoimintana.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94073 Kumpuniemen Voima Oy: Vaneritehtaan puujätteen, poltettavien yhdyskuntajätteen ja metsäbiohakkeen energiataloudellinen hyödyntäminen

Kehitysalueohjelma Myönnetty 100 000

Kuvaus: Hyödynnetään energiataloudellisesti vaneritehtaan puujätettä, yhdyskuntajätettä ja metsäbiohaketta.

Vaikutusanalyysi: Tuloksia syntyi neljällä tutkimussuunnalla: 1) vaneritehtaan puujätteen (märkä havun kuori) hyödyntämistä tutkittiin ja havaittiin nykyinen kiertopetikattila riittämättömäksi (Sauli Lehtisen insinööriyö) 2) poltettavien yhdyskuntajätteen hyödyntämisen yhteydessä Maa ja vesi Oy teki kehityssuunnitelman Ääneseudun jätehuollosta, lisäksi jätteen hakettamista tehdasalueella selvitettyä havaittiin kustannusten ja vaadittavien lisäinvestointien voivan tehdä polton kannattamattomaksi 3) metsäbiohakkeen polttoa tutkittiin Metsäenergia -projektin avulla, jossa saatiin kokemuksia haketuksen ja syötön prosesseista 4) polttokokeilujen yhteydessä tehtiin teknisiä havaintoja. Vuonna 1995 hankittiin raudan erottaja, mikä mahdollistaa yhdyskuntajätteen polton.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena olivat 1) toteuttaa hyödynnettävien teollisuusjätteiden energiaa tuottava hävitys syntypaikassaan 2) yhdyskuntajätteen kokonaistaloudellinen hyötykäyttö ja 3) energiaomavaraisuuden kasvattaminen.

Selvityksen mukainen jätteen poltto energiantuotannossa näyttää epävarmalta. Jätepolttoaineen kilpailukyky nousisi verohelpotusten avulla. Havuvaneritehtaan tuotannon kasvaessa jätteen määrä lisääntyy ja poltto saattaa tulla kyseeseen. Muutoin vaihtoehtona on öljykattilan hankkiminen energiantuotantoon, mikä ei toteuttaisi hankkeen tavoitteita.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94077 Keski-Suomen Liitto: Keskisuomalaisten energiayhtiöiden yhteistyöedellytysten selvitys

Kehitysalueohjelma Myönnetty 120 000

Kuvaus: Energiayhteistyön selvitys keskisuomalaisten tuottajien osalta (K-S Valo, Jyväskylän energia, Keuruun sähkö, Ääneseudun energia).

Vaikutusanalyysi: Energiayhtiöt rahoittivat puolet Energia-Ekono -konsultointiyrityksen tekemästä selvityksestä. Keski-Suomen liitto julkaisi tutkimuksen B54: Energiayhtiöiden kehitysmahdollisuudet. Julkaisun tulokset: kaukolämpöyhtiöiden yhdistäminen ei ole järkevää, sen sijaan paikallisia synergiahyötyjä saataisiin esim. yhdistämällä kunnan vesi- ja viemärilaitos kaukolämpöyhtiöön. Sähköyhtiöiden osalta yhteistyö tehostaisi toimintaa. Yhteistoiminta- ja fuusiomallit toisivat samat edut. Sähköyhtiöiden päätösvalta kannattaa säilyttää Keski-Suomessa. Yhteisen verkonrakennus- ja kunnossapito-yhtiön perustamista suositetaan ensivaiheessa. Julkaisu käsitti tehokkuusanalyysijä ja kehitysvisionia. Yhteistoimintamallia verrattiin konsernimallin fuusioon. Energiayhtiöiden yhdistyminen olisi maakunnan kannalta edullista. Selvityksen mukaan yhdistyminen olisi myös liiketaloudellisesti kannattavaa: yhtiöiden tulos parani jopa 90 mmk kustannusrakenteen muuttuessa, minkä seurauksena sähkön hinta aleni jopa 10 %.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli selvittää energiayhteistyön mahdollisuuksia Keski-Suomessa maakunnallisten strategiavalintojen ohella. Uusi sähkömarkkinalaki muuttaa energiayritysten toimintaympäristöä. Yhtiöiden on eriytettävä toimintojaan, koska verkonrakennus ja -omistus ei saa olla saman yhtiön hoidossa.

Hankkeen toimintasuunnitelma oli selkeä. Puolet rahoituksesta tuli energiayhtiöiltä, mikä lisäsi hankkeen tavoitteellisuutta. Verkonrakennusyhtiön perustaminen tuntuu järkevältä idealta. Yhtiöt tunnustivat loppuseminaarissa muutoksen tarpeellisuuden, mutta eivät kannattaneet yhdistymistä. Probleema on jatkuvasti esillä, joten selvitys oli hyvin ajankohtainen.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94081 Jyväskylän teknillinen oppilaitos: Kyläkauppalogistiikka -palvelut maaseudulla -hanke

Kehitysalueohjelma Myönnetty 30 000

Kuvaus: Keski-Suomen kyläkaupoille kehitetään uusi tuotteiden hankinta- ja kuljetusjärjestelmä, kauppiaiden neuvonta ja koulutus.

Vaikutusanalyysi: Raportti "Keski-Suomen kyläkauppojen hankintalogistiikan kehittämisen esitutkimus" ilmestyi 31.5.1995. Tutkimuksessa selvitettiin kuljetusyriyten kiinnostus ja mahdollisuudet. Kuusi kuljetusyriytystä kiinnostui ja oli valmis jatkokehittelyyn. Kyläkauppiaille

lähetettyyn kyselyyn vastasi 31 kauppiasta. Viitasaarelle ja Karstulaan saataisiin hyviä kyläkaupparyhmiä. Viitasaarella on 15 km säteellä keskustasta 9 kyläkauppaa, myös Karstulassa on alueellisia keskittymiä. Tuloksena saatiin myös tietoja kyläkauppojen kustannusrakenteesta. Esim. kyläkaupan keskimääräiset rahtikustannukset olivat 28 500 / vuosi, mikä on 14 % myynnistä. Pienten tavaraerien osto tulee kalliiksi. Selvityksen jatkona on hakemus maaseutupolitiikan neuvottelukuntaan jatkorahoituksen saamiseksi.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena on 1) selvittää mahdollisuudet kyläkauppojen hankintalogistiikan kehittämiseksi 2) saada 30-40 kyläkauppiasta sitoutumaan projektin läpiviemiseen ja 3) selvittää kuljetusrytysten kiinnostus ja mahdollisuudet projektin avulla.

Lopullinen tavoite on säilyttää haja-asutusalueen kyläkaupat, vähentää tuotteiden hankintakustannuksia ja säilyttää kylät elinvoimaisina. Hanke käsittää esiselvityksen, jonka perusteella suunnitellaan jatkoa. Tavoitteena oli muodostaa hankintarengas ja kuljetusjärjestelmä, joka ei sido kauppiasta sekä etsiä tavarantoimittajia.

Keski-Suomen kyläkaupat ovat vähentyneet voimakkaasti. Vuonna 1985 niitä oli 308 kpl, vuonna 1994 vain 113 kpl. Esitutkimus selvitti, että tarvetta hankintarenkaalle eli koko projektin toteutukselle on. Projektin toteutus näyttää kuitenkin peruuntuvan.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94086+94087

Jyväskylän kaupunki: Jyväskylän yliopiston soveltavien luonnontieteiden jatko-ohjelman (mm. ympäristötieteen professorin virka) ja luonnontieteiden tutkimusinstituutin CASATin toiminnan rahoitus

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 150 000 + 100 000

Kuvaus: Jyväskylän yliopiston soveltavien luonnontieteiden koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen. Ympäristötieteen professorin viran perustaminen, erityisaloina biotekniikka, molekyylibiologia sekä osaamiskeskusosalat paperinvalmistus, energia- ja ympäristötöknologia.

Soveltavien luonnontieteiden tutkimusinstituutin CASATin (Centre for Applied Science and Advanced Technology) toiminnan rahoitus. CASAT perustettiin keväällä 1993 erikoisaloinaan paperi- ja paperikoneteknologia, materiaalitutkimus, kiihdytinteknologia, metsäteollisuuden prosessit ja ympäristökemia, ympäristönsuojelu ja biotekniikka. CASAT koordinoi tutkimustyötä ja kouluttaa tutkijoita Jyväskylän yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan alaisuudessa.

Vaikutusanalyysi: Ympäristötieteen professuuri perustettiin 1.2.1995 (professori Aimo Oikari). Tähän liittyen perustetaan ympäristötöknologian, ekotoksikologian ja ekotekniikan tutkijankoulutusohjelma. Hankkeen toimenpiteet käsittävät infrastruktuurin kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta sekä yritys- ja tuotekehitystoiminnan tukemista. Työn tuloksena on syntynyt omaa rahoitusta saavia hankkeita. Professuurin myötä on nopeasti käynnistetty ympäristöntutkimushankkeita - erityisesti ekotoksikologiassa mukaan lukien toksisuuden testijärjestelmien

tutkimus sekä ekologisen ympäristötekniikan tutkimus ja tutkijankoulutushanke. Hankkeen eri tahoilta saama rahoitus on vaikuttanut myös mahdollisuuksiin saada ja toteuttaa pääosin EU-rahoituksella toteutettava ympäristötieteen ja -teknologian maisterinkoulutusohjelma. Lisäksi on luotu yritysytteksiä.

Hankkeet ovat yhteishankkeita yliopiston, opetusministeriön, alueen kuntien ja ulkopuolisten rahoittajien kesken. CASAT jatkaa vuonna 1993 alkanutta toimintaansa. CASAT on saanut paperi-, energia- ja ympäristötekniikan alalla useita tutkimushankkeita käyntiin. Jyväskylän yliopiston, VTT:n ja teollisuuden kesken on syntynyt useita merkittäviä tutkimusprojekteja, joilla on tuotannollista merkitystä esim. paperinvalmistuksen ja paperikoneenvalmistuksen alalla.

Tavoiteanalyysi: Soveltavien luonnontieteiden koulutuksesta ja tutkimuksesta kehitetään kansainvälisesti arvostettu yliopiston vahvuusalue. Koulutusta ja tutkimusta suunnataan erityisesti biotekniikkaan ja molekyylibiologiaan sekä osaamiskeskusohjelman keskeisille aloille, mm. paperinvalmistus-, energia- ja ympäristötekniikkaan. Perustetaan ympäristötieteen professorin virka sekä soveltavan kemian ja fysiikan sekä molekyylibiologian alueen virkoja.

Tutkimusinstituutti CASATin tavoitteena on edistää ja koordinoita toiminta-alueensa tutkimusyhteistyötä, kouluttaa tutkijoita avoimen sektorin tehtäviin ja edistää tutkimuksen tuottamien innovaatioiden eriyttämistä paikalliseksi yritys-toiminnaksi.

Hanke on syventänyt yliopiston, tutkimuslaitosten ja teollisuuden yhteistyötä. Hanke onnistui jopa odotettua paremmin (tiedekuntasihteeri Matti Pylvänäinen).

Arviointi: Hankkeet onnistuivat erinomaisesti.

94088 Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus: Eurorahan (EY-tutkimusrahoituksen) hakuprojekti

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 100 000

Kuvaus: Kootaan yhteen keskisuomalaisia yrityksiä ja tutkimuslaitoksia tarkoituksena osallistua EY-tutkimusohjelman IV puiteohjelman tutkimusprojekteihin. Edistetään EY-rahoitushakemusten valmistelua mm. etsimällä (eurooppalaisia) yhteistyökumppaneita ja pyrkimällä huolellisen valmistelun avulla EY-rahoituksen saamiseen.

Vaikutusanalyysi: Projektin "sivistämistavoite" täyttyi. Tietoa jaettiin useita organisaatioita opastaen. Tutkimustarjouksen tekotapaa selvitettiin. Projektin puitteissa tehtiin viisi tutkimustarjousta.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena on etsiä ja jakaa EY-tutkimusrahoitustietoa maakunnan yrityksille ja tutkimuslaitoksille. Tavoitteet määriteltiin tarkemmin seuraavasti: 1) edistää keskisuomalaisten EY-rahoitushakemusten valmistelua kumppanien löytämisessä ja hakemusten laatimisessa 2) pyrkiä EY-tutkimushankkeita valmistelleiden asiantuntijoiden avulla valmistelemaan hakemukset tuloksellisesti 3) etsiä ja jakaa tietoa tutkimusrahoituksesta keskisuomalaisille yrityksille ja tutkimuslaitoksille.

Hankkeen myötä opeteltiin EU-hankkeisiin osallistumista. Hanke myöhästyi ja pidetyt seminaarit

lykkääntyivät joulukuun ja maaliskuun väliselle ajalle. Käynnistysseminaarin jälkeen osallistujia oli kymmenen. Käsitteistön selvitys jäi hieman puutteelliseksi. Osa luennoista peruuntui. Aiheeseen liittyvää materiaalia on paljon ja olennaisen löytäminen on vaikeaa. Pk-yritykset ja muut "kokemattomat" osallistajat olisivat tarvinneet lisäkoulutusta. Konsultti Seppo Sipan johdolla järjestettiin 5 seminaaria. Loppuraportti "Euroraha: tutkimustarpeesta EU-rahoitukseen" oli kattava. Yleisesti hankkeen antia pidettiin hyvänä ja toimintaa voitaisiin jatkaa vuosittain.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94089 Jyväskylän Teknologiateollisuus Oy: Osaamiskeskustehtävien hoidon rahoitus 1994-1997

Osaamiskeskusohjelma Myönnetty 500 000

Kuvaus: Yhtiö hoitaa osaamiskeskustehtävien koordinoimista Keski-Suomessa vuosina 1994-1997.

Vaikutusanalyysi: Jyväskylän Teknologiateollisuus Oy:lle myönnettiin 500 000 mk osaamiskeskustehtävien käynnistysrahoitukseksi. Rahoitus on maksettu 13.1.1995. Keski-Suomen osaamisalueet ovat paperinvalmistus, energia- ja ympäristöteknologia sekä tulevaisuuden kasvualat (kiihdytin-, mikrorakenne-, liikunta- ja tietoliikenneteknologia). Uutena alana mukaan on tullut informaatioteknologia. Hankkeet käsittävät koulutusta, tutkimusta ja tuotekehitystä, yrittäjyyttä ja riskirahoitusta. Osaamiskeskusten organisointi perustuu verkostoitumiseen. Tavoitteena on etsiä ja valmistella hankkeita, jotka edistävät osaamiskeskusten tutkimus- ja yritystoimintaa. Hankkeilla on omat projektiorganisaationsa.

Keskeiset hankkeet ovat (Osaamiskeskustyöryhmän loppuraportti 1996):

- Kokopuun käsittelyn multitutkimus- ja tuotteistamislaitteisto
- Teollisen virtaustekniikan tutkimuslaitteistoympäristö
- Puunjalostustuotteiden kemia
- Metsäteollisuuden ekotoksikologia
- Paperin rakenteen hallinta
- Elektronisen painamisen pilothanke
- Yritys- ja liiketoiminnan kehittäminen

Tavoiteanalyysi: Jokaiselle osaamisalueelle on nimetty omat tavoitteensa sekä niihin liittyvät toimenpidesuunnitelmat ja yhteistyöverkostot. Yleisesti tavoitteet käsittävät uusteollistamista, koulutusta ja tutkimusta.

Osaamiskeskusten toiminnasta katetaan nykyään noin kolmasosa yksityisellä rahoituksella. Osaamiskeskusohjelmatyötä jatketaan. Osaamiskeskusohjelmahankkeilla on liittymiä EU-ohjelmiin.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

KONKREETTISIA TOIMENPITEITÄ SISÄLTÄVÄT HANKKEET (9 kpl)

Raja-alueohjelmaMyönnetty 100 000 (+ 60 000
hankkeelle 94068)

Kuvaus: Edistetään suomalaisten yritysten kaupankäyntimahdollisuuksia Pietarissa luomalla kontakteja venäläisiin yrityksiin.

Vaikutusanalyysi: Vuoden 1994 lopussa projektilla oli 49 sopimusasiakasta ympäri Keski-Suomea, joista 32:lla on edustusto Pietarissa. Vientiä on saatu aikaan n. 39 mmk ja tuontia 2 mmk e destä (vuodet 1993 ja 1994 yhteensä). Vuodelle 1994 kohdistunut yritysten lisäys oli 30 sopimusyritystä, joiden viennin arvo Venäjälle oli 20 mmk.

Projektin tekemä pohjatyö on ollut arvokasta. Hankkeen vetäjän Pertti Urrilan työsuhdetta on jatkettu ja lisäksi on palkattu venäläinen sihteeri hankkeen antamalla rahoituksella. JYKES sai 1994 lopussa Tuottava idea -palkinnon Pietari-projektin toiminnasta. Kaikkiaan hankkeen parissa oltiin yhteydessä 104 yritykseen Keski-Suomessa. Lisäksi Venäjän TV:ssä esitettiin toiminnasta kertova filmi ja mainostettiin paikallisissa sanomalehdissä.

Tavoiteanalyysi: Hanke käynnistyi jo 1.8.1993. Vuonna 1993 yhteistyöyrityksiä oli 18, joista 9 pääsi kauppoihin venäläisten kanssa (yhteensä 5 mmk). Tämän hankkeen tarkoitus on jatkaa toimintaa palkkaamalla projektille vetäjä ja sihteeri.

Jatkossa toimintaa on tarkoitus jatkaa KTM:n vienninedistämistuella tai puhtaasti agenttimallilla suuntautuen myös muualle Venäjälle. Toiminta on käynnistynyt hyvin. Hankkeen avulla syntyi kontaktiverkosto, johon kuuluivat Pietarissa Suomen vientikeskus, suomalais-venäläinen kauppakamari sekä Pietarin kaupungin luottamus- ja virkamiehiä. Toimintaraportissa 13.2.1995 painotetaan hankkeen tuloksien syntyvän yrityksissä. Yritykset sitoutuivat hyvin toimintaan. Yritysten viennin arvo, 39 mmk vuosina 1993- 1994, merkitsi noin 120 työpaikan lisäystä tai säilymistä Keski-Suomessa. Jyväskylän yliopistossa on tehty arviointitutkimusta Jykesin Pietari-projektista (Timo Julkusen ja Markku Kähkösen pro gradu -työ). Sen mukaan yrittäjillä on Jykesin toiminnasta positiivinen kuva ja Jykes on ollut tärkeä tekijä viennin aloittamiselle. Yli 1/3 yrityksistä uskoo viennin rahallisen volyymin kasvavan yli 30 % seuraavan kolmen vuoden aikana. Yrityksille tehdyssä kyselyssä 17 yrityksen mielestä Jykes auttaa pelkästään venäjänkaupan alkutaipaleella, 3 yrityksen mielestä Jykes antaa asiantuntija-apua vaikeissa tilanteissa ja 6 mielestä Jykes on yhteistyökumppani, joka hoitaa myös rutiinitehtäviä. *"Keskimäärin Pietari-projektin tarjoamat palvelut ovat olleet laadukkaita, koska yhdenkään palvelun keskimääräiseksi arvosanaksi ei tullut tyydyttävää tai sitä huonompaa. Parhaiten projekti on onnistunut käänös- ja tulkkauskontaktien välityksessä, liikeneuvottelujen järjestämisessä ja viestinvälitys- ja kuriiri-palvelussa. Kyseiset palvelut olivat myös asiakkaiden mielestä kaikkein tärkeimpien palvelujen joukossa. Sen sijaan kaikkein tärkeimmäksi palveluksi arvioitu kontaktien järjestäminen venäläisiin kauppakumppaneihin on koettu laadultaan vain keskinkertaiseksi, joten ko. palvelu vaatii tulevaisuudessa kehittämistä, esim. kontaktipinnan kasvattamista venäläisiin markkinoihin ja tarkempaa perehtymistä yhdessä asiakkaiden kanssa asiakkaiden mahdollisuuksiin, kykyihin ja resursseihin. Asiakkailta on voinut olla myös tarpeettoman suuret odotukset Jykesin toiminnan suhteen. Muista tärkeistä palveluista opastus ja tiedonhankinta Venäjän markkinoista sekä vientiyhteistyön järjestäminen vaativat hieman kehittämistä. Kaikissa em. palveluissa Jykes on kuitenkin asiakkaille keskimäärin tärkeämpi kuin muut samoja palveluja tarjoavat organisaatiot."* (Arviointitutkimus, s. 79-80).

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94068 Jyvässeudun Kehitysyhtiö Oy: Pietari-projektin lisärahoitus

Raja-alueohjelma

Myönnetty 60 000

Kuvaus: Pietari-projektin lisärahoitus. Keski-Suomen liitto rahoittaa Nizhny Novgorodin kaupunkiin perustettavan Keski-Suomen edustuston kulut vuoden 1994 loppuun.

Vaikutusanalyysi: Edustuston käytännön toteutuksesta vastasi Jyvässeudun kehitysyhtiö Oy. Edustustoon palkattiin venäläinen sihteeri hankkeen antamalla rahoituksella. Hankkeen johdosta on syntymässä merkittäviä kaupallisia yhteyksiä.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteet ovat samat kuin Pietari -projektissa.

Hanke jatkuu. Jykesin hallituksen puheenjohtaja Reijo Laitinen mainitsee haastattelussa (KSML 17.10.1996) Nizhni Novgorodin, entisen Gorgin alueen, olevan aluetta, jossa sotateollisuus on konversioprosessissa muuttumassa nykyaikaiseksi teollisuudeksi. Suomi voi auttaa tässä prosessissa. Nizhni Novgorodin alue on juuri nostettu Venäjän talouden mallialueeksi.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94010 Design Forum Finland/Suomen Taideteollisuusyhdistys: Muotoilupalvelukeskuksen perustaminen ja toiminta

Kehitysalueohjelma

Myönnetty 80 000

Kuvaus: Muotoilupalvelut tuodaan maakunnan yritysten saataville Jyväskylän muotoilupalvelukeskuksen avulla.

Vaikutusanalyysi: Hanke on käynnistynyt jo vuonna 1991. Hankkeen tämä osa käynnistyi 14.9.1994. Loppuraportti 4.10.1995. Tuloksena syntyi vuoden 1995 aikana 5 muotoiluanalyysiä, jotka johtivat 1 konkreettiseen hankkeeseen ja 3 yrityskuvan kehityshankkeeseen. Lisäksi järjestettiin tiedotusta, kursseja ja näyttelyitä. Yrityskäyntejä oli 19, lisäksi yrityksiä palveltiin muilla tavoin muotoilukysymyksissä. Design Forum osallistui insinöörinkoulutukseen suunnitteluun ja opetukseen. KTM:n vientikurssilla pidettiin luento muotoilusta.

Tavoiteanalyysi: muotoilukeskuksen tavoitteena on antaa maksutonta neuvontaa ja opastusta yrityksille madaltaen muotoilupalvelujen käytön kynnyksiä, järjestää muotoiluanalyysi -palvelu yhdessä KTM:n kanssa, Design Forumin alueellinen tiedotustoiminta sekä toiminta Design Forum Finlandin alueyksikkönä. Rahoitusta tarvitaan palkka- ja toimintakuluihin. Tarkempina tavoitteina ovat yrityskohtaisten ja yritysten yhteispalveluiden tuottaminen, yleiset muotoilun edistämispalvelut ja Design Forumin kautta eteenpäin suuntautuvat kontaktit.

Hanketta on valmisteltu perusteellisella selvityksellä ja yrittäjät ovat kiinnostuneita palvelusta. Muotoilupalvelut lisäävät kohderyhmän, tuotannollisten teollisuusyritysten, kilpailukykyä.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94011 Jyväskylän ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen Keuruun aikuiskoulutusosasto:
Läntisen Keski-Suomen puuprojekti II ja kehittämissuunnitelma

Kehitysalueohjelma Myönnetty 100 000

Kuvaus: Luodaan mekaanisen puunjalostusalan yritystoimintaverkko läntiseen Keski-Suomeen yritysten kehittämiseksi ja vientimarkkinointiyhteistyön toteuttamiseksi.

Vaikutusanalyysi: Hankkeeseen osallistui 5 kärkiyritystä, 3 perheyritystä ja 8 lähialueiden yritystä. Kontakteja solmittiin Hollantiin ja Saksaan, joihin vientiä toteutui, sekä Itävaltaan, Englantiin ja Ranskaan. Yritysten kapasiteetti on osin riittämätön vientiin. Perheyritykset saivat kauppoja kotimaahan. Kolme yritystä, yhteensä 7 työpaikkaa, perustettiin. Yrittäjyyteen liittyen järjestettiin 5 koulutusprojektia.

Toiminta keskittyi neljään osa-alueeseen: 1) yhteistyön määrittäminen ja kehittäminen 2) laatuajattelun kehittäminen (ISO 9000 -standardin mukainen laatukurssi) 3) perheyrittäjyystoiminnan kehittäminen koulutuksen avulla 4) markkinointi, etenkin vientimarkkinointi.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteiksi asetettiin puun käytön lisäämiseen tähtäävien kehittämishankkeiden valmistelu, yhteisten menestystekijöiden etsiminen (verkostotoiminta, kärkiyritysmalli), kehittämishankkeiden käynnistys ja alueen imagon kohotus. Hanke pyrkii tehostamaan olemassa olevien resurssien käyttöä ja löytämään uusia liiketoimintamahdollisuuksia mm. viennistä. Työllistämistavoite oli 10-30 henkilöä vuodessa.

Aiemmin toteutettu läntisen Keski-Suomen puuprojekti I selvitti Keuruun, Multian, Petäjäveden ja Uuraisten mekaanista puunjalostusta harjoittavat pk-yritykset. Puuprojekti II tarkoituksena oli yritystoimintaverkon luominen kärkiyritysten avulla. Kärkiyrityksiä koulutettiin. Yritysverkostoja ja -ketjuja saatiin aikaiseksi. Viennin avautuminen Saksaan ja Hollantiin oli tuloksellista. Muihin maihin kohdistuneesta markkinoinnista ei tullut konkreettista tulosta. Ongelmia tuotti silloinen korkeasuhdanne (vientä veti muutoinkin hyvin) ja tästä aiheutunut yhteistyön satunnaisuus sekä yritysten oman sitoutumisen vähäisyys. Pienillä yrityksillä on vain vähän varoja käytettävissä riskialttiiseen kehitystoimintaan. Yhteistyö on myöhemmin jatkunut tuotekehitys- ja osaamispuolella.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94019 Keurusseudun nuorkauppakamari: Työpajatoiminnan kehittäminen Keuruun Aikuiskoulutuskeskuksessa

Kehitysalueohjelma Myönnetty 35 000

Kuvaus: Työttömille tarjotaan mahdollisuus kehittää ideoitaan ja kokeilla tuotteiden valmistusta ohjatussa työpajassa.

Vaikutusanalyysi: Keuruun aikuiskoulutuskeskuksen tiloissa toteutetun työpajaprojektin aikana viisi henkilöä työllistyi, tosin on vaikea sanoa missä määrin se oli hankkeen ansiota. Projektissa oli mukana yhteensä 35 nuorta metalli- ja elintarvikealaan liittyvissä harjoitustöissä sekä tietokoneen käyttöä opiskelemassa. Ohjaajilta odotettiin enemmän hanketta valmisteltaessa. Nyt nuoret toteuttivat omia askareitaan ilman tavoitteellista ohjausta. Toiminnasta tiedotettiin laajasti Keuruulla.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena on aktivoida työttömiä ja antaa heille mahdollisuus oman liikeidean kokeilemiseen ohjatusti. Kohderyhmän työllistäminen on ensisijainen tavoite.

Hanke vaikutti myönteisesti oppilaitosten ja elinkeinoelämän väliseen yhteistoimintaan ja nuorten integroitumiseen työelämään. Nuoret saivat kokeilla omia ideoitaan käytännössä. Raporttiin liittyvä hyvä arviointi, muutoin raportointi ei täyttänyt odotuksia. Hanke ei onnistunut aivan odotetussa muodossa.

Arviointi: Hanke onnistui välttävästi.

94023 Rakennusteollisuuden keskusliiton Sisä-Suomen piiri: Korjausrakentamisen lisääminen Keski-Suomessa

Kehitysalueohjelma Myönnetty 30 000

Kuvaus: Suoritetaan kiinteistöjen kuntokartoituksia taloyhtiöille ja annetaan neuvontaa korjauksiin liittyen.

Vaikutusanalyysi: Kiinteistöjen kuntoarvioita tehtiin yhteensä 118 taloyhtiöön, joihin kuului 161 kiinteistöä. Remontointiavustusta haki valtiolta 88 taloyhtiötä. Kuntoarviomalliksi kehitettiin oma lomake. Arvioita tehtiin Jyväskylällä, Jämsän seudulla, Äänekoskella, Suolahdessa, Saarijärvellä ja Joutsassa. Asuntoyhtiöt heräsivät vasta hankkeen myötä hakemaan valtiolta rahaa korjausrakentamisen avustuksiin. Lokakuussa 1994 järjestettiin "Peruskorjaus- ja täydennysrakentamisilta", jossa oli n. 100 osanottajaa. Asunto-osakeyhtiöt ovat saaneet keskimäärin 15000 markan avustuksen korjauksiin (avustus on 10% kustannuksista). Täten projektin myötä arvioidaan toteutuneen noin 13,2 miljoonan edestä korjaustöitä, mikä työllistäisi 200-250 työntekijää n. 2 kuukauden työsuhteeseen. Hanke on tiedottanut taloyhtiöille valtion korjausavustusten hakuprosessista.

Tavoiteanalyysi: Hankkeen tavoitteena oli saada 1960-70 -luvulla valmistuneet asunto-osakeyhtiöt tiedostamaan kiinteistöjen tila ja huolehtimaan pitkäjänteisesti kunnossapidosta. Lisäksi pyrittiin parantamaan rakennusalan työllisyyttä ja vähentämään energiankulutusta.

Korjausrakentamisen lisäämisprojekti alkoi lääninrahalla vuonna 1993. Tällöin palkattiin kiinteistöjen kuntoarvioija, joka tämän hankkeen rahoituksella jatkaa toimintaansa. Työvoimapiiri ja rakennusliikkeet olivat hankkeen rahoituksessa mukana. Käytännön toimenpiteinä olivat korjausselvitykset ja tiedotustilaisuudet valtion myöntämästä korjausavutuksesta taloyhtiöille.

Hankkeen raportointi ja toteuttajan oma arviointi hankkeen vaikutuksista on toteutettu kiitettävästi ja sopii esimerkiksi dokumentoinnista. Loppuraportissa "Keski-Suomen läänin korjausrakentamisen edistämisyhteistyön projekti, Korali-projektin loppuraportti" mainitaan Keski-Suomeen tulleen valtion korjausavustukseen 1993-94 myöntämästä 800 miljoonasta markasta 33,3 mmk eli 4 %. Kuiten-

kaan avustusta hakeneista 88 taloyhtiöstä läheskään kaikki eivät toteuttaneet korjaustoimenpiteitä. Tilanteeseen vaikutti talouden lamakausi, eli taloyhtiöiden osakkaat eivät halunneet sitoutua korjausinvestointeihin. Hanketta on jatkettu Keski-Suomen kehittämisrahaston tuella.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94041 TSL-opintokeskus: Työn Keski-Suomi -suunnitelman laadinta

Kehitysalueohjelma Myönnetty 40 000

Kuvaus: Maakunnan työttömien toiminnan ja koulutuksen edistäminen.

Vaikutusanalyysi: Jyväskylän kaupunki palkkasi hankkeen antamalla rahoituksella projektisih-
teerin ajalle 15.9.1994 - 14.3.1995. Schaumanninkatu 1:n tiloissa järjestettiin 34 kurssia, joissa oli
399 oppilasta. Lisäksi toimintaa järjestettiin Ääneseudulla, Jämsässä, Jämsänkoskella ja Saarijär-
vellä. Yhteensä työttömien kurssitoiminta käsitti 143 kurssia, joihin osallistui 1526 työtöntä.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli työttömien aktivointi ja koulutus kurssien avulla.

Järjestetyt 143 kurssia toteuttivat tavoitteen. Suomen lainsäädännössä ei ole määritelty rahoitusta
työttömien omaehtoiseen koulutus- ja aktivointitoimintaan. Keski-Suomen liiton ja TSL:n alueel-
linen rahoitus mahdollisti hankkeen toteutuksen. Toiminta voi jatkua työttömien omien järjestöjen,
ammattijärjestöjen, työhallinnon, kuntien ja TSL:n rahoituksen turvin. Hankkeen tuloksena selvisi
myös, että kurssien järjestämisen edellytyksenä alueella on oltava vähintään 2000 työtöntä.
Hankkeen aikaansaama toiminta ei varsinaisesti kuulu Keski-Suomen liiton tavoitteisiin.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

94067 Jyväskylän yliopiston kielikeskus: Työharjoittelu Saksassa

Kehitysalueohjelma Myönnetty 90 000

Kuvaus: Saksan kielen opetuksen kehittäminen tietokoneteknologiaa hyödyntämällä sekä
järjestämällä suomalaiselle opiskelijoille työharjoittelua Saksassa. Luodaan yhteyksiä
saksalaisen elinkeinoelämän ja suomalaisten oppilaitosten ja opiskelijoiden välillä.

Vaikutusanalyysi: Hanke mahdollisti yliopiston opiskelijoiden lisäksi keskiasteen opiskelijoiden
(Jämsän, Jyväskylän ja Äänekosken kauppaoppilaitoksista) työharjoittelun Saksassa. Yliopistolla
on kokemusta harjoittelusta taloustieteen opiskelijoiden osalta vuodesta 1991. Hanke onnistui
suunnitellusti. Kesällä 1995 Saksassa oli 48 opiskelijaa, useammallekin olisi järjestynyt harjoitte-
lupaikka. Kesällä 1996 harjoitteluun on menossa 27 opiskelijaa. Muutama opiskelija on harjoit-
telun seurauksena työllistynyt pidempiaikaisesti. Opiskelijoille järjestettiin valmennuskurssi ennen
harjoittelua. Opetuksen kehittämishanke ei toteutunut aivan tavoitteen mukaisesti. Opetuksen
kehittämisen osalta tutkittiin mm. sähköpostin käyttöä kielen opetuksessa.

Tavoiteanalyysi: Tavoitteena oli parantaa opiskelijoiden saksan kielen taitoa ja maan tuntemusta sekä luoda yhteyksiä saksalaisen ja keskisuomalaisen elinkeinoelämän välillä. Määrällisenä tavoitteena on sijoittaa 60 opiskelijaa vuoden 1995 aikana Saksaan kieliharjoitteluun.

Hankkeeseen liittyvän oman arvioinnin mukaan ongelmaksi muodostui kielitaidon riittämättömyys. Kieltä pitäisi opiskella jo vuosia ennen harjoittelua varsinkin keskiasteen opiskelijoiden taholla. Harjoittelua voisi näin suunnitella pitemmällä aikajänteellä. Kokonaisuutena opiskelijat kuitenkin selviytyivät harjoittelusta hyvin. Hanke on tärkeä kansainvälistymisen lisääjänä. Raportointi oli huolellista. Harjoittelijan vaihtoa on syntynyt myös toisin päin, Saksasta Keski-Suomeen. Näin on syntynyt yritysten välisiä kontakteja eli vientiyritykset ovat hyötäneet hankkeesta.

Arviointi: Hanke onnistui hyvin.

94074 Seap Oy Alpo Seppänen: Kontaktiverkoston luominen Viron ja Keski-Suomen teollisten yritysten välille

Raja-alueohjelma

Myönnetty 40 000

Kuvaus: Tehdään selvitys Viron teollisuuden rakenteesta ja välitetään kontakteja keskisuomalaisille yrittäjille. Luodaan toimintapiste Tallinnan korkeimman tekniikkakoulun yhteyteen.

Vaikutusanalyysi: Hanke liittyy Viron opetusministeriön rahoittamaan Seap Oy:n projektiin, joka suunnittelee teknistä opetusta Virossa. Tämän ohessa Seap välittää tämän hankkeen avulla tietoa Viron teollisuusyritysten rakenteesta ja kehityksestä ja pyrkii välittämään yhteistyöhankkeita keskisuomalaisille yrityksille ja yhteisöille. Hankkeen aikana Seap Oy kartoitti yhteyksiä Viron metalliteollisuusyrityksiin. Teknillinen oppilaitos selvitti mahdollisia yhteistyökumppaneita Keski-Suomessa sekä jatkotyömahdollisuuksia Virossa.

Tavoiteanalyysi: Hankkeen tavoitteena oli 1) luoda kontaktiverkosto Viron teollisuusyrityksiin 2) tehdä 2 selvitystä Viron elinkeinoelämästä keskisuomalaisten yrittäjien käyttöön 3) saada vuoden 1995 aikana 20 maiden välistä yrityskontaktia ja 4) tiedottaa virolaisesta yrityskulttuurista.

Hanke jatkuu tulevaisuudessa. Näkyviä tuloksia ei vielä ole ilmennyt.

Arviointi: Hanke onnistui tyydyttävästi.

LIITE 2. HAASTATTELULOMAKE

HANKKEIDEN TEEMAHAASTATTELULOMAKE

Pertti Huikko/Pro gradu -työ

1. Hankkeen nimi ja toteutuksesta vastaavat henkilöt

2. Lyhyt kuvaus hankkeen tavoitteista

3. Hanke alkoi _____
ja päättyi _____

4. Yksityisen rahoituksen osuus _____

5. Hankkeen toimiala

6. Hankkeen toteutustapa

7. Mitä maakunnallista kehitystavoitetta hanke ensisijaisesti palvelee?

8. Hankkeen kustannukset

Hankkeelle myönnetty kokonaisrahoitus _____
KSL:n osuus ____/____ _____
Hankkeen loppukustannukset _____
KSL:n maksama osuus _____

Oliko hankkeen kokonaisbudjetti tiukka/väljä?

9. Onko hanke jatkohanke, eli mitä aiempaa rahoitusta se on saanut?

10. Mitkä tekijät johtivat rahoituksen hakuun?

11. Mitkä olivat hankkeen merkittävimmät tulokset?

a) lyhyellä aikavälillä

Numerotietona mitattavat tulokset

**Uudet yritykset
Uudet työpaikat
Säilytetyt työpaikat**

Sanallinen arvio em. vaikutuksista

b) pitkällä aikavälillä

**Uudet yritykset
Uudet työpaikat
Säilytetyt työpaikat**

Sanallinen arvio em. vaikutuksista

12. Mitkä muut tekijät vaikuttivat saavutettuihin tuloksiin?

13. Mitä merkitystä hankkeella on ollut seutukunnalle

Keski-Suomelle

Suomelle

14. Entä minkälaisiin toimenpiteisiin se on johtanut?

15. Saavuttiko hanke sille asetetut tavoitteet? Jos ei, niin miksi ei?

Olivatko tavoitteet realistiset?

16. Miten hanke onnistui prosessina eli oliko hanke toteuttajien hallinnassa? Mikä aiheutti mahdollista kitkaa?

Jos hanke oli yhteistyöhanke, niin miten yhteistyö onnistui? Syntyikö uusia verkostoja?

17. Millaiseksi arvioidaan projektiyhteistyön onnistuminen ja tuloksellisuus?

18. Olisiko hanke toteutunut toisessa (suppeammassa) muodossa/ei lainkaan ilman Keski-Suomen liiton rahoitusta?

19. Mitkä ulkoiset seikat (esim. taloudellisessa tilanteessa) vaikuttivat hankkeen onnistumiseen?

20. Oliko kyseessä sellainen hanke, joka olisi toteutunut muualla, jos sitä ei olisi syntynyt tämän rahoituksen turvin?

21. Mitä toteuttaja tekisi toisin hankkeen toteutuksessa jälkikäteen arvioituna?

Olisiko ollut parempia/edullisempia tapoja toteuttaa hankkeen tavoitteet?

22. Koettiin hankkeen toteutuksen valvonta tiukaksi/väljäksi?

LÄHDELUETTELO

- Armstrong H. & Taylor J. (1993)Regional Economics and Policy. Second edition. Harvester Wheatsheaf. Hertfordshire.
- Commission of the European Communities (1993)Evaluation unit methods and instruments for project cycle management. Number 1, February 1993.
- Diamond D. & Spence N. (1980)Regional Policy Evaluation, A methodological review and the Scottish example.
- European Commission, EC Structural Funds (1995)Common guide for monitoring and interim evaluation. Luxembourg 1995.
- Hagens J.S., Bekker M.H. & Gaaff A. (1994)Framework for the Evaluation of Regional Policy, summary. 34th European Congress of the Regional Science Association. Groningen, 23-26 august 1994.
- Haveri A. & Majjonen K. (1995)Seudulliset kehittämissuohjelmat ja niiden arviointi. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Hedlund A., Johnstad T., Rasmussen J.C. & Vuorinen P. (1990)Competence, Networks and Regional Policy. Teoksessa Illeris S. & Jakobsen L. (toim)Networks and Regional Development, s. 236-280. NordREFO 1/1990, Copenhagen.
- Heikkilä E. (1994)Hanketoiminta ja maaseudun kehittäminen. Maaseutupolitiikan neuvottelukunta, Maa- ja metsätalousministeriö, Sisäasiainministeriö.
- Heinonen J. (1991)Läänin kehittämissuahan arviointitutkimus - projektien vaikutukset ja arviointimalli. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus julkaisu N:o 106.
- Illeris S. (1993)An Inductive Theory of Regional Development. Papers in Regional Science.
- Kiljunen K. (1979)80-luvun aluepolitiikan perusteet. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Helsinki.

- Malinen P., Keränen H. & Juntunen I. (1995)Kainuun aluekehityshankkeiden seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen. Kajaanin kehittämiskeskus, loppuraportti.
- Mikkonen K. (1994)Kansainvälistyvän Suomen alueelliset menestystekijät. Vaasan yliopiston julkaisuja no. 190. Vaasa.
- Niittykangas H. (1993)Aluepolitiikka - menestyksen synnyttämin suurin toivein uutta etsimässä. Jyväskylän yliopisto taloustieteen laitos N:o 134/93.
- Niittykangas H. & Kankainen M. (1995)Uuden aluepolitiikan tavoitteet ja arkitodellisuus. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 1/95.
- Niittykangas H., Makkonen J. & Moilanen R. 1986)Yrittäjäkoulutuksen vaikutukset koulutettavien asenteisiin. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus julkaisuja 79/1986.
- Niittykangas H., Storhammar E, & Tervo H. (1994)Yrittäjyys ja yritysten synty paikallisissa toimintaympäristöissä. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus julkaisuja 132/1994.
- Niittykangas H. & Tervo H. (1995)Integraatio, aluekehitys ja aluepolitiikka. Hallinnon tutkimus 4/1995, 323-334. Hallinnon tutkimuksen seura. Vammala 1995.
- Nilstun T. (1981)Utvärderingsforskning. Julkaisussa Edlund, Gunnarsson, Gunnarsson, Hermeren, Moberg & Nilstun (toim): Utvärderingsforskning: kartläggning av forskningsläget. Lund 1981.
- Paasivirta A. (1991)Suomen alueellinen uusiutumisstrategia, aluepoliittinen selvitysmies Anssi Paasivirran ehdotus aluepolitiikan uudistamiseksi. Sisäasiainministeriö, kunta- ja aluekehitysosasto, moniste 18, joulukuu 1991.
- Pikkarainen M. (1993)Aluetalouksien haasteet Suomessa 1990-luvulla. Suomen kuntaliitto 1993. Helsinki.

Ranta E., Rita H., Kouki J. (1992) *Biometria, tilastotiedettä ekologeille*. Yliopistopaino.
Helsinki.

Sisäasiainministeriö (1994-1995) *Aluekehitys. Numerot 1-5/94 ja 1-5/95*. Helsinki.

Sisäasiainministeriö (1996) *Osaamiskeskusohjelmatyöryhmän loppuraportti. Aluekehitysosaston julkaisu 6/1996. Sisäasiainministeriön monistamo. Helsinki 1996.*

Soy A. (1995) *Strategies of Local Development: Some Proposals based on the Evaluation of European Structural Programmes*. Department of Econometrics, Statistics and Spanish Economy, Barcelona, Spain. Regional Science Association, 35th European Congress, Odense University, August 21-25, 1995.

Stöhr W. (1989) *Regional Policy at the Crossroads: An Overview*. Teoksessa Albrechts L., Moulart F., Roberts P. & Swyngedouw E. (toim) *Regional Policy at the Crossroads: European Perspectives*, s. 191-197. Jessica Kingsley Publishers, London.

Susiluoto I. (1993) *Kasvu, keskittyminen ja tasapaino: katsaus aluetaloudellisiin kasvuteorioihin*. Helsingin kaupunki. Helsinki.

Susiluoto I. (1996) *Helsingin seutu ja muu Suomi. Panos-tuotos -tutkimus alueellisesta talouskasvusta*. Oulun yliopiston taloustieteen osaston tutkimuksia No. 37.

Tervo H. (1983) *Tuotantotoimintaan suunnatun aluepolitiikan työllistävä vaikutus kehitysalueilla 1966-80*. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus julkaisuja 57/1983.

Tervo H. (1985) *Aluepolitiikan vaikutukset teollisuuden kasvuun ja kehitykseen*. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus julkaisuja 65/1985.

Turok I., Grey J., Hayton K., Raines P., Clement K. & McBride G. (1994) *ERDF Business Development Evaluation (Scottish Objective 2 areas), Final Report to the Scottish Office*. University of Strathclyde July 1994.

Vuorela T. (1990) *Toiminnan arvioinnin tutkimusotteiden kehitys. Valtionhallinnon kehittämiskeskus. VAPK-Kustannus. Helsinki.*